

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Fonematické uvědomování u dětí s Downovým syndromem

Phonemic awareness in children with Down syndrome

Bc. Anna Santolíkova

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Jana Horynová

Studijní program: Logopedie

Studijní obor: N LOGO

Odevzdáním této diplomové práce na téma Fonematické uvědomování u dětí s Downovým syndromem potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 15.4.2024

Děkuji touto cestou všem, kteří se podíleli na vzniku diplomové práce. Vedoucí práce Janě Horynové, která vždy velmi trefně a vstřícně konzultovala návrh na zpracování práce. Děkuji spolku Trizomie 21, spolupracující mateřské škole a ochotným rodičům s dětmi, kteří se do výzkumu zapojili.

ABSTRAKT

Foneticko-fonologická schopnost je jedna ze složek, která je při logopedické intervenci cíleně rozvíjena. Tato schopnost je velmi důležitá pro rozvoj čtení a psaní v raných stádiích osvojování gramotnosti. Zejména je pak kladen důraz na fonemické uvědomování, které souvisí s vnímáním fonémové struktury slov, hláskovou analýzou a syntézou atp. Pro cílený rozvoj fonemického uvědomování vznikla strukturovaná metodika Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina.

Diplomová práce zkoumá možnost rozvoje fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem v případě užití Tréninku jazykových schopností dle D. B. Elkonina. V prakticky koncipované části jsou uvedeny výsledky z kvalitativního výzkumného šetření. Metodou sběru dat bylo zúčastněné pozorování a pro zhodnocení úrovně fonemického uvědomování byl využit nestandardizovaný předem vytvořený test fonemického uvědomování vycházející z testu autorek metodiky Elkonin a Diagnostiky předškolních dovedností od Bednářové a Šmardové (2015). Výzkumné šetření bylo provedeno akčním výzkumem.

Do akčního výzkumu bylo zahrnuto 6 probandů v předškolním a mladším školním věku s Downovým syndromem. Na základě analýzy dostupných dat byly předem definovány změny v jednotlivých lekcích a obecné návrhy k úpravě metodiky, tak aby více vyhovovala výzkumnému vzorku z hlediska jeho specifik. Probandi v průběhu jednoho roku docházeli na upravené lekce tréninku jazykových schopností dle D. B. Elkonina. Pozorování se zaměřovalo na práci probandů v průběhu plnění dílčích úkolů a probíhalo za účasti výzkumníka a rodičů dětí z výzkumného vzorku. Na začátku a na konci akčního výzkumu byli probandi testováni výše zmíněným testem, který reflektoval vliv rozvoje fonemického uvědomování u výzkumného vzorku. Z výzkumných dat vyplývá, že navržené změny byly pozitivně přijaty a dle dat z testu fonemického uvědomování měla upravená verze metodiky Elkonin na fonemické uvědomování většiny probandů pozitivní vliv.

KLÍČOVÁ SLOVA

Fonemické uvědomování, Downův syndrom, Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina

ABSTRACT

Phonetic-phonological ability is one of the components that is purposefully developed during speech therapy intervention. This ability is very important for the development of reading and writing in the early stages of literacy acquisition. In particular, emphasis is placed on phonemic awareness, which is related to the perception of the phoneme structure of words, phonetic analysis and synthesis etc. For the targeted development of phonemic awareness, a structured methodology of Language skills training according to D. B. Elkonin was created.

The diploma thesis examines the possibility of developing phonemic awareness in children with Down syndrome in the case of using Language Skills Training according to D. B. Elkonin. The practically conceived part presents the results of a qualitative research investigation. Participant observation was the method of data collection, and a non-standardized pre-made test of phonemic awareness was used to assess the level of phonemic awareness, based on the test of the authors of the Elkonin methodology and the Preschool Skills Diagnostic by Bednářová and Šmardová (2015).

The research investigation was conducted by action research 6 pre-school and younger school age probands with Down syndrome were included in the action research. Based on the analysis of the available data, changes in individual lessons and general suggestions for modifying the methodology were defined in advance, so that it would be more suitable for the research sample in terms of its specifics. Over the course of one year, the subjects attended modified language skills training lessons according to D. B. Elkonin. Observation focused on the work of the probands during the performance of partial tasks and took place with the participation of the researcher and the parents of the children from the research sample. At the beginning and at the end of the action research, the probands were tested with the aforementioned test, which reflected the influence of the development of phonemic awareness in the research sample. It follows from the research data that the proposed changes were positively received and according to the data from the phonemic awareness test, the modified version of the Elkonin methodology had a positive effect on the phonemic awareness of the majority of the probands.

KEYWORDS

Phonemic awareness, Down syndrome, Language skills training according to D. B. Elkonin

Obsah

Úvod.....	8
1 Downův syndrom	10
1.1 Etiologie Downova syndromu.....	10
1.2 Prevalence Downova syndromu.....	11
1.3 Diagnostika Downova syndromu	12
1.4 Specifika Downova syndromu	13
1.4.1 Tělesné znaky	13
1.4.2 Orgánové vady	14
1.4.3 Mentální postižení	16
1.5 Vývoj osob s Downovým syndromem	20
1.5.1 Osvojování jazyka	22
2 Sluchová percepce a fonemické uvědomování	25
2.1 Sluchová percepce.....	25
2.2 Fonemické uvědomování	26
2.3 Možnosti rozvoje fonemického uvědomování	28
2.3.1 Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina.....	29
2.3.2 Benaudira	31
2.3.3 Johanesova individualizovaná auditivní stimulace (JIAS).....	32
2.4 Fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem	32
2.4.1 Rozvoj fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem	35
3 Uvedení do praktické části diplomové práce	37
3.1 Vymezení cílů a výzkumných otázek akčního výzkumu	37
3.2 Metodologie akčního výzkumu	38
3.3 Charakteristika výzkumného šetření	40
3.3.1 Výzkumný vzorek	40
3.3.2 Průběh výzkumného šetření	41

4	Rozvoj fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem pomocí metodiky Elkonin	43
4.1	Návrh akčního plánu	43
4.1.1	Východiska.....	43
4.1.2	Akční plán	44
4.2	Dokumentace výchozího stavu.....	45
4.3	Popis akce a podoby jejího dokladování	58
4.4	Způsob dokumentování dopadů akce a výsledky akčního výzkumu	63
4.4.1	Vyhodnocení obecných návrhů na změny metodiky Elkonin.....	63
4.4.2	Vyhodnocení pozorovacích archů a zavedených změn v dílčích úkolech	65
4.4.3	Vyhodnocení a porovnání testů fonemického uvědomování	79
5	Závěry výzkumného šetření	82
5.1	Doporučení pro praxi	85
	Závěr.....	87
	Seznam použitých informačních zdrojů	89
	Seznam internetových zdrojů:.....	91
	Seznam tabulek	94
	Seznam příloh.....	94

Úvod

Downův syndrom je vývojová chromozomální odchylka, která působí na celý organismus jedince. Veškerá tělesná a kognitivní specifika osobám s Downovým syndromem znesnadňují život v různých oblastech osobního i společenského života. Zásadní překážkou pro komunikaci s okolím bývá často patologie orofaciální oblasti a jazyka, která osobám s Downovým syndromem znesnadňuje artikulaci. Z hlediska smyslových vad se u osob častěji vyskytují sluchové nebo zrakové obtíže, které s rozvojem řeči a jazyka souvisí. Dále s ním souvisí, jak je výše zmíněno, kognitivní deficit, který ovlivňuje jazykové roviny. Konkrétně foneticko-fonologická jazyková rovina souvisí s fonologickým a fonematickým uvědomováním, které určuje schopnost vnímat slova jako celek a rozlišovat odlišnosti hlásek ve slovech. Fonematické uvědomování může dopomáhat k vědomé artikulaci hlásek. I přes výše zmíněná specifika je pro osoby s Downovým syndromem rozvoj fonematického uvědomování důležitý z vícero hledisek stejně jako pro intaktní populaci. Přínosem je nejen pochopení slova jako celku, ale i slabikové struktury slov a v neposlední řadě hláskové struktury slov. Fonematické uvědomování je také obecně vnímáno, jako prediktor pro ranou gramotnost. Za každým jedincem s touto chromozomální aberací stojí milující rodič, který se od narození snaží své dítě komplexně rozvíjet, i když to stojí přemíru úsilí a vynaloženého času. Každý z rodičů těchto dětí si klade otázku, co přinese další vývojové období, a ze zkušeností ví, že vývoj jeho dítěte často probíhá jinak než u intaktních dětí. Každý rodič si přeje, aby dítě bylo gramotné a mohlo se plnohodnotně zapojit do společnosti, získalo práci a žilo spokojený život. Rodiče se s otázkami, jak poskytnout svému dítěti s Downovým syndromem co nejlepší péči, obrací na odborníky, kteří by měli zkoumat a hledat cesty, jak docílit co největšího rozvoje u těchto osob.

Teoretická část diplomové práce bude tvořena dvěma kapitolami, které si kladou za cíl blíže charakterizovat Downův syndrom, seznámit čtenáře s etiologií, prevalencí, diagnostikou a specifiky osob s Downovým syndromem. V neposlední řadě se teoretická část věnuje sluchové percepci, fonematickému uvědomování a jeho rozvoji. Dále bude teoretická část zaměřena na možnosti rozvoje fonematického uvědomování u dětí s Downovým syndromem.

V praktické části diplomové práce bude provedeno kvalitativně orientované výzkumné šetření uskutečněné formou akčního výzkumu, které si klade za cíl zjistit, zda je možné pomocí metodiky Elkonin rozvíjet fonematické uvědomování u dětí s Downovým syndromem. Pro sběr dat bude využito metody zúčastněného pozorování a pro zhodnocení fonematického

uvědomování před a po akci bude využit předem vytvořený nestandardizovaný test fonemického uvědomování.

1 Downův syndrom

V této kapitole bude vymezen pojem Downův syndrom, etiologie syndromu a základní kategorizace poruchy. Dále bude popsána prenatální diagnostika a prevalence Downova syndromu. Kapitola se také zaměří na vývoj jedince s Downovým syndromem a popis osobnostních a fyzických rysů. Blíže se kapitola zaměří na vývoj řeči a jazyka a fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem.

Dříve byl Downův syndrom označován jako „mongolismus“ kvůli vizuální podobnosti mongolskému etniku. Charakteristické rysy Downova syndromu poprvé popsal doktor John Langdon Down před více než 150 lety, po kterém byl syndrom pojmenován. Příčiny diagnózy však nebyly známy. Historické zmínky o objevení syndromu, dle dochovaných informací, sahají až do 16. století. Přístup k osobám s Downovým syndromem se v historii velmi lišil od přístupu aktuálního. Osoby s Downovým syndromem byly usmrcovány, ostrakizovány a nebyla jim poskytována potřebná péče.

Až v polovině 20. století potvrdil výzkum genetického karyotypu osob s Downovým syndromem chromozomální odchylku na 21. chromozomu. Proto se Downův syndrom také nazývá trisomie 21. chromozomu. Oficiální název Downův syndrom byl zaveden až v druhé polovině 20. století (Ganguly, 2022).

1.1 Etiologie Downova syndromu

„Downův syndrom je odchylka řazená mezi tzv. vrozené vývojové vady, též označované jako kongenitální anomálie. Vrozené vývojové vady jsou přítomné při narození dítěte a představují odchylku od normálního prenatálního vývoje. Vrozená vada může narušovat strukturu tkání a orgánů, ale také jejich funkci. Klinická závažnost jednotlivých vad je velmi různá, může se jednat o kosmetické vady i vady letální.“ (Šípek a kol., 2012, in Homolková, 2023a, s. 12).

Vrozené vývojové vady vznikají z různých příčin a jsou podmíněny určitými faktory, které lze rozlišit na genetické faktory způsobené vnitřním prostředím, nebo kombinací výše zmíněných. Downův syndrom je dle odborných zdrojů vymezen jako vrozená vývojová vada, která je geneticky podmíněna. Vzniká chromozomálními aberacemi konkrétně na 21. chromozomu (Homolková, 2023a; Selikowitz, 2011; Švingalová, 2006).

V genetické struktuře plodu dochází k chybnému rozestupu nebo segregaci při dělení jednotlivých chromozomů za účelem tvorby pohlavních buněk. Nejčastěji dochází k nadbytku

21. chromozomu, zřídka může dojít jen k částečné tvorbě nadbytečného chromozomu. Na místě 21. chromozomu, kde obvykle bývají dva, se často nachází jeden nadbytečný chromozom, který způsobuje nadprodukcí určitých bílkovin a tím je narušen běžný růst těla plodu. Zatím není přesně známo, o které bílkoviny se jedná. Porucha může vzniknout třemi různými způsoby. Základní trizomie 21. chromozomu, známá také jako volná trizomie, je nejběžnější a vzniká v 95 % případů. Dochází k nadbytku jednoho celého chromozomu v každé buňce těla jedince. Tedy se na místě 21. chromozomu na místo dvou obvyklých nachází tři. Proto se také nazývá Downův syndrom trizomií, jelikož dochází ke ztrojení 21. chromozomu.

Trnaslokací vzniká částečná trizomie. Při translokaci dochází k odlomení vrchní části 21. chromozomu a odlomení části jiného vedlejšího chromozomu. Z úlomků se stane ztracený segment a zbývající části chromozomů se spojí. Tento typ Downova syndromu je označován za geneticky podmíněný. Vyskytuje se asi u 4 až 5 % případů osob s Downovým syndromem (Selikowitz, 2011, Ganguly, 2022).

Posledním možným způsobem, jak vzniká Downův syndrom, je mozaicismus. Tento typ poruchy vzniká nepravidelným výskytem nadbytečného 21. chromozomu v buňkách. Tedy dochází k tomu, že některé buňky v těle mají běžný počet chromozomů a jiné mají nadbytečný 21. chromozom. Mozaicismus je velmi vzácný a dochází k němu asi v 1 % případů. U těchto jedinců jsou méně patrné fyzické rysy poruchy a častěji bývá přidružená lehčí forma mentální poruchy (Selikowitz, 2011, Ganguly, 2022).

Downův syndrom bývá dle odborných zdrojů spojován s věkem matky (Selikowitz, 2011, Stožický a kol., 2015). S přibývajícím věkem matky roste riziko narození dítěte s Downovým syndromem. Ve věku 40 let matky je riziko 1:40. Zároveň je ale považován za rizikový věk otce, který se odhaduje nad padesát let. Toto riziko u starších rodičů je způsobeno vlivem změn funkce pohlavních orgánů (Stožický a kol., 2015).

1.2 Prevalence Downova syndromu

Prevalence Downova syndromu se i přes prenatalní diagnostiku ve Spojených státech amerických v letech 2004 až 2006 zvýšila (Ganguly, 2022). V ČR se dle údajů za rok 2015 udává prevalence 4:10 000 narozených dětí (ÚZIS, 2018). Z dostupných dat jsou patrné klesající tendence počtu narozených dětí s Downovým syndromem v ČR. V Evropském měřítku se udává 104 000 dětí s vrozenými anomáliemi na 5,2 miliónu narozených dětí. Z toho Downův syndrom tvoří asi 8 % z celkového počtu dětí s vrozenými anomáliemi (ECHI, 2019). Obecně se frekvence Downova syndromu udává asi 1:700 živě narozených dětí. V asi polovině

případů, kdy se u plodu vyskytuje chromozomální aberace, dochází k samovolnému potratu (Kukla, 2016).

1.3 Diagnostika Downova syndromu

Klesající tendence v prevalenci Downova syndromu mohou být vysvětleny častějším využíváním prenatální diagnostiky. Cílem screeningu neboli prenatální diagnostiky je vyhledat a zajistit budoucí matky, u kterých je riziko narození dítěte s vývojovou vadou. V případě kladného výsledku testu na přítomnost vrozené vývojové vady u plodu je důležitá včasná intervence a edukace rodičů, tak aby byla vysvětlena možná řešení nastalé situace.

Diagnostických metod je několik. Invazivními metodami diagnostiky je provedení aminocentézy, tedy odběru vzorku plodové vody. Zákrok je prováděn po 15. týdnu těhotenství. Další invazivní metodou je biopsie choria, kdy se odebírá vzorek placenty. Odběr se provádí v rozmezí 11. až 14. týdne těhotenství. Při zákroku se odebere pouze mikroskopický vzorek placentární tkáně. Oba typy vyšetření jsou prováděny z důvodu získání vhodného materiálu, který má stejné genetické složení, jako plod. Prozkoumání získaného materiálu vede k posouzení, zda se u plodu vyskytuje chromozomální odchylka, či nikoli. Negativem těchto metod je riziko nechtěného potratu, což je ale velmi nepravděpodobné, uvádí se maximální riziko potratu v 1 % z případů (NZIP, 2023).

Kombinovaný screening neinvazivní metodou je prováděn za pomoci počítačového programu. Ten využívá informace, jako je věk těhotné ženy, doba trvání těhotenství, váha, výška a rizikové faktory v rodinné a osobní anamnéze, předchozí gravidity a jejich průběh. Dále jsou zajištěny výsledky z ultrazvukového vyšetření šijového projasnění (viz níže) a výsledky z biochemického vyšetření krve matky, kde jsou zkoumány těhotenské hormony. Kombinovaný screening může mimo jiné odhalit možný výskyt preeklampsie a růstové omezení plodu a předčasný porod (Polák a kol., 2017).

Ultrazvukové vyšetření šijového projasnění probíhá od 11. do 13. týdne těhotenství. Vyšetření probíhá pomocí ultrazvuku, kdy se ultrazvuk zaměří na šíji plodu. Pod kůží v zátylku je dočasně přítomna tekutina. U všech plodů se tato tekutina vyskytuje, ale u osob s Downovým syndromem je nález významně větší (NZIP, 2023).

Kombinovaný screening je prováděn z důvodu větší spolehlivosti výsledku, který posuzuje více proměnných hrajících rolí v pravděpodobnosti početí jedince s Downovým syndromem, nebo s jinou vrozenou genetickou vývojovou vadou (NZIP, 2023).

V průběhu těhotenství se provádí screening ve druhém trimestru, kdy se hodnotí pomocí ultrazvuku srdeční činnost plodu, počet plodů, množství plodové vody a další. Vyšetřuje se také možný výskyt vrozených vývojových vad plodu a orgány plodu. Vypočítává se hmotnost a stáří plodu (NZIP, 2023).

Posledním screeningem je ultrazvukové vyšetření v období třetího trimestru. Zde probíhá vyšetření umístění plodu (poloha), přeměření hodnot z předchozího screeningu, určení kvantity plodové vody, sledování aktivity plodu a zhodnocení stavu placenty. Hlavním záměrem tohoto screeningu je zjištění, zda je plod dostatečně cévně zásoben a nedochází ke komplikacím (NZIP, 2023).

1.4 Specifika Downova syndromu

Downův syndrom je označován syndromem z důvodu souhrnu specifických příznaků, které způsobuje. Symptomy zahrnují osobnostní rysy, mentální postižení, orgánové vady a tělesné znaky.

V momentě, kdy se dítě s Downovým syndromem narodí, je patrné téměř ihned po narození, že se jedná o tuto vrozenou vývojovou vadu. Jedinci s Downovým syndromem mají specifické tělesné znaky, které se u každého dítěte s Downovým syndromem nemusí vyskytovat vždy a ve stejné míře. Toto tvrzení platí pro všechna níže zmíněná specifika. (Selikowitz, 2011).

1.4.1 Tělesné znaky

Odborné zdroje (např. Švingalová, 2006; Švarcová, 2011; Kukla, 2016; Antonarakis a kol., 2020; Rodrigues a kol., 2019 in Ganguly, 2022) uvádí mezi tělesnými znaky Downova syndromu následující příznaky: Hlava osob s Downovým syndromem bývá menší, v zadní části lehce oploštěná, jev se také nazývá brachycefalie. Krk je poměrně krátký a široký. Obličej bývá nápadný svým zaobleným tvarem a z profilu je neobvykle plochý. Na obličejí je nápadně vysoké čelo, krátký nos s širším kořenem, malá ústa s vyčnívajícím jazykem (jazyk vyčnívá ven pouze v některých případech), úzká a šikmá víčka očí. Ve vnitřní části oka je viditelná svislá kožní řasa (také nazývána jako epikantická řasa). Oči jsou nápadně vzdálené od sebe (hypertelorismus). V oblasti očí mohou být patrné po okraji duhovky různě barevné tečky (bílé nebo nažloutlé), které se nazývají Brushfieldovy skvrny. Ty ale mohou v průběhu dospívání vymizet, stejně jako epikantická řasa. Dále jsou v oblasti hlavy patrné nízko postavené ušní boltce, které bývají často dysplastické. Vlasy jsou často u osob s Downovým syndromem rovné a jemné.

Typický je menší tělesný vzrůst dosahující u mužů v dospělosti 145 až 168 cm, u žen 132 až 145 cm bez ohledu na výšku rodičů. Končetiny mají obvykle běžný tvar, ruce jsou široké se zaoblenými prsty připomínajícími tvar paličky. Výrazný na rukou je malíček svým zakřivením směrem k prsteníčku (tzv. klinodaktylie) a svou délkou. Malíček je krátký a někdy má pouze jeden kloub namísto dvou. Na dlani je charakteristickým rysem jedna příčná dlaňová rýha, které se také přezdívá „opičí rýha“. Nohy působí silně, ale chodidla jsou specifická svými krátkými prsty a menším vzrůstem plosky nohy. Mezi palcem a ukazováčkem se objevuje široká mezera, tzv. sandálová mezera (Kukla, 2016; Selikowitz, 2011).

U většiny osob s Downovým syndromem se uvádí nadměrná pohyblivost kloubů (hyperextenze), což může být způsobeno nedostatečnou odolností šlach a ochablostí vazů. Osoby s Downovým syndromem mají nižší svalový tonus, tedy svalové napětí, které způsobuje ochablost svalů, neurčuje však sílu svalů. Hypotonie neboli snížený svalový tonus může způsobovat řadu potíží, které závisí na míře postižení svalového tonu a jeho včasné podpory (Kukla, 2016; Švarcová 2011). Svalový tonus je nejvíce oslabený po narození a stejně jako hyperextenze by se měl upravit do deseti let věku dítěte. Výše zmíněná hyperextenze a hypotonie mohou vést k abnormálnímu postavení končetin. Často se u dětí s Downovým syndromem setkáme s tím, že v poloze vsedě na zemi skládají končetiny do tzv. W. Tato poloha může v budoucnu způsobit špatné postavení stehenních kostí (Selikowitz, 2011).

1.4.2 Orgánové vady

Mezi orgánové vady spojené s Downovým syndromem se často řadí vady smyslových orgánů. V oblasti sluchu může docházet k převodním nebo percepčním vadám v důsledku zúžení vnějšího zvukovodu, zvláštností v oblasti středoušních kůstek, narušeného vývoje kostěného labyrintu, zúžení či zhoršení průchodnosti kanálu kochleárního nervu nebo v případě, že dojde v průběhu vývoje k abnormalitám v oblasti vnitřního zvukovodu (Antonarakis a kol., 2020; Rodrigues a kol., 2019 in Ganguly, 2022). Mezi další potíže v oblasti sluchu řadí Selikowitz (2011) časté záněty středouší způsobené vývojově zúženou Eustachovou trubicí. Černý a Dlouhá (2022) uvádí, že se u osob s Downovým syndromem vyskytují poruchy sluchu v 78 %, z toho asi 50 % činí převodní vady.

Dále se poměrně často vyskytují u osob s Downovým syndromem zrakové vady. Nejčastěji jsou uváděny refrakční vady, tedy dalekozrakost (hypermetropie), krátkozrakost (myopie) a astigmatismus. Černý a Dlouhá (2022) uvádí jako nejfrekventovanější zrakovou vadu vyskytující se u osob s Downovým syndromem astigmatismus, a to v 60 až 80 % případů. V případě časného zachycení zrakové vady je možné nastavit brýlovou korekci.

Mezi častými zrakovými vadami je také uváděn strabismus (tzv. šilhání), který se u dětí s Downovým syndromem vyskytuje častěji oproti intaktní populaci. Nejčastěji se jedná o sbíhavý strabismus, kdy dochází ke stáčení obou očí směrem k nosu. Většinou se strabismus vyrovná do čtyř let věku dítěte. V případě, že se strabismus objevuje po čtvrtém roce, je třeba využít určité strategie ke korekci vady, aby nedocházelo k tzv. línému oku. V případě potřeby je možné řešit strabismus operativně. Vždy záleží na názoru a doporučení oftalmologa. Dále se mezi častými zrakovými vadami u osob s Downovým syndromem uvádí nystagmus. Jedná se o vadu na úrovni očních nervů způsobující rytmické, rychlé mimovolní škubavé pohyby očních bulbů. Dále jsou uváděny poruchy, jako katarakta (šedý zákal), keratokonus (kuželovité zakřivení rohovky). Většinu zmíněných zrakových vad lze kompenzovat brýlovou korekcí, či operativně, případně kontaktními čočkami (Selikowitz, 2011).

Nezbytným orgánem pro život je srdce, se kterým mají osoby s Downovým syndromem často potíže. V souvislosti se srdcem se vyskytují převážně vrozené vady, jako je defekt artriokulárního septa (defekt předsínokomorové přepážky). Defekt může být částečný, či úplný a principem defektu je nežádoucí otvor umístěný na přepážce mezi předsíněmi. V některých případech může být otvor umístěn i mezi komorami. V důsledku úplného defektu artriokulárního septa, kdy se ze srdce odvádí krev z obou komor zároveň, dochází k překrvování plic a jejich tunutí. V případě částečného defektu předsínokomorové přepážky dochází k zatěžování srdce v důsledku částečného otevření přepážky mezi levou a pravou předsíní. Ve chvíli, kdy dojde ke stahu levé komory, krev putuje do pravé komory odkud dojde k návratu menšího množství krve zpět do levé komory. V důsledku této srdeční poruchy bývá dítě dyšné, snadno se vyčerpá a trpí infekty dolních cest dýchacích. Výše zmíněné potíže lze řešit operativně mezi druhým a čtvrtým rokem života dítěte (Selikowitz, 2011; Antonarakis a kol., 2020; Rodrigues a kol., 2019 in Ganguly, 2022).

Dále mezi srdečními vadami uvádí Selikowitz (2011) defekt mezikomorové přepážky, otevřenou Botallovu dučeň, Eisenmengerův komplex a Fallotovu tetralogii. Švarcová (2011) a Kukla (2016) uvádí 40% výskyt srdečních vad u osob s Downovým syndromem.

Mezi další poměrně často se vyskytující orgánové vady u osob s Downovým syndromem se řadí vrozené nebo získané poruchy štítné žlázy, tedy zvýšená nebo snížená funkce štítné žlázy, která produkuje hormon tyroxin. Hormon je nezbytný pro adekvátní vývoj všech lidí a přirozenou funkci organismu. Poruchy štítné žlázy se vyskytují u méně než poloviny osob s Downovým syndromem. Dále mají osoby potíže v oblasti zažívání a gastrointestinálního traktu. Často se vyskytuje jícnové zúžení, porušení střevní mikroflory, duodeální artrézie

(vrozená vývojová vada zasahující počáteční úsek tenkého střeva) a Hirschsprungova nemoc způsobující zácpu v důsledku absence určitých nervových buněk, které řídí peristaltiku v oblasti esovité kličky tlustého střeva (Selikowitz, 2011).

V neposlední řadě jsou mezi častými zdravotními potížemi uváděny diabetes melitus a oslabená imunita. V důsledku oslabené imunity se vyskytují časté záněty horních cest dýchacích, četné jsou také metabolické poruchy. Uváděn je také výskyt leukémie (pouze ale asi v 1 % případů). Dále se objevují psychiatrické poruchy v dospělosti a v důsledku kognitivních deficitů se často uvádí i časný nástup demence u osob s Downovým syndromem v dospělém věku (Švingalová, 2006; Kukla, 2016).

1.4.3 Mentální postižení

V odborných zdrojích (např.: Švarcová, 2011; Selikowitz, 2011) se můžeme setkat také s pojmem mentální retardace. Tento pojem je vysvětlen jako snížení úrovně rozumových schopností nebo výrazně snížená úroveň inteligence.

V posledních letech byl ve speciálně pedagogické praxi využíván také výraz mentální postižení, nebo snížení kognitivních funkcí či kognitivní deficit (Valenta a kol., 2018).

Bazalová (2023) uvádí, že se ve speciálně pedagogické praxi nejčastěji pro intelektová postižení využívá termín porucha intelektu nebo vývojová porucha intelektu. Autorka také uvádí, že je terminologie i přes snahy o sjednocení stále nejednotná.

Valenta a kol. (2018) uvádí charakteristiku mentálního postižení dle Diagnostického a statistického manuálu mentálních poruch Americké psychiatrické asociace (DSM – 5) z roku 2013, jako poruchu intelektu (intellectual disability). Dále také zmiňuje, že v 11. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí se mentální postižení klasifikuje jako vývojová porucha intelektu (intellectual developmental disability). Porucha je dle DSM - 5 rozdělena do 4 kategorií, podle závažnosti na mírnou, středně těžkou, těžkou a hlubokou. MKN 11 doplnila kategorizaci o poruchu intelektu nespécifickou a poruchu intelektu dočasnou.

„Vývojová porucha intelektu vzniklá během vývoje a zahrnující poruchu intelektových a adaptivních funkcí v oblasti: konceptuální – sociální – praktické.“ (Valenta a kol., 2018, s. 93)

- Deficity v intelektových funkcích jsou nedostatky v uvažování, řešení problémových situací, plánování, abstraktním myšlení, usuzování, empirickém učení a nedostatky ve vzdělatelnosti ve škole.

- Deficity adaptivních funkcí jsou chápány jako pokles schopností postarat se o sebe sama, i přes vývojové a sociokulturní standardy nezávislosti a smyslu pro zodpovědnost. Rozumí se komunikace s okolím, socializace, schopnost začlenit se a samostatně fungovat v práci, ve škole atd.

Důležité je také zmínit, že pro stanovení diagnózy poruchy intelektu se musí pomocí standardizovaných testů změřit inteligenční kvocient jedince. V případě skóre pod 70 IQ se jedná o omezení intelektových funkcí. Ke stanovení diagnózy je také velmi podstatné zjistit a zhodnotit řadu pojmových, praktických a sociálních schopností z hlediska očekávání blízkého okolí, jak je popsáno výše (Valenta a kol., 2018).

MKN 11 (ve volném překladu) popisuje vývojovou poruchu intelektu 6A00 jako skupinu poruch odlišných stavů pocházejících z vývojového období jedince. Poruchy intelektu se vyznačují výrazně podprůměrným intelektuálním fungováním a adaptivním chováním, která jsou přibližně dvě nebo více standardních odchylek pod průměrem. Blíže jsou jednotlivé kategorie popsány v **tabulce č. 1**.

Tabulka 1 Kategorizace poruchy intelektu dle MKN 11

Kategorie intelektového postižení	Popis
<p>Mírná vývojová porucha intelektu 6A00.0</p>	<p>Porucha charakteristická výrazně podprůměrným intelektuálním fungováním a adaptivním chováním, které jsou asi dvě až tři směrodatné odchylky pod průměrem (cca 0,1 až 2,3 percentilu). Postižené osoby mají obtíže s chápáním složitých jazykových struktur a potíže v akademických dovednostech. Osoby většinou zvládají sebeobsluhu a základní praktické činnosti v domácnosti. Mohou vyžadovat vhodnou podporu při socializaci, ale obecně mohou dosáhnout relativně plnohodnotného a nezávislého dospělého života.</p>

<p style="text-align: center;">Středně těžká porucha intelektu 6A00.1</p>	<p>Porucha charakteristická výrazně podprůměrným intelektuálním fungováním a adaptivním chováním, které jsou asi tři až čtyři směrodatné odchylky pod průměrem (cca 0,003 až 0,1 percentilu). Jazyk a schopnost osvojit si akademické dovednosti se omezují na základní dovednosti. Někteří jedinci s tímto postižením mohou zvládnout základní sebeobsluhu a vybrané praktické činnosti ale většina postižených osob potřebuje značnou pravidelnou podporu, aby dosáhly adekvátní socializace v dospělosti.</p>
<p style="text-align: center;">Těžká porucha intelektu 6A00.2</p>	<p>Porucha charakteristická výrazně podprůměrným intelektuálním fungováním a adaptivním chováním, které jsou asi čtyři nebo více směrodatných odchylek pod průměrem (méně než 0,003 percentilu). Postižené osoby mají velmi omezené jazykové a akademické schopnosti. Mohou mít také přidružené motorické potíže a obvykle vyžadují každodenní podporu a úpravu prostředí. Intenzivním tréninkem však mohou dosáhnout základní sebeobsluhy.</p>
<p style="text-align: center;">Hluboká porucha intelektu 6A00.3</p>	<p>Porucha charakteristická výrazně podprůměrným intelektuálním fungováním a adaptivním chováním, které jsou asi čtyři nebo více směrodatných odchylek pod průměrem (méně než 0,003 percentilu). Postižené osoby mají velmi omezené jazykové a akademické schopnosti. Mohou mít také souběžné motorické a smyslové</p>

	postižení a obvykle vyžadují každodenní podporu a úpravu prostředí.
Nespecifická porucha intelektu 6A00.4	Tato kategorie je udávána v případě, že není možnost osobu otestovat standardizovanými testy z důvodu věku (kojenec, dítě do čtyř let), smyslovým nebo fyzickým vadám (slepota, hluchota, atd). Dále je udávána v případě nespecifické duševní poruchy nebo poruchy chování.
Dočasná porucha intelektu 6A00.Z	

(ÚZIS, 2024)

Porucha intelektu, nebo také mentální postižení, je jedním ze symptomů Downova syndromu. Selikowitz (2011) a Švarcová (2011) se shodují, že většina osob s Downovým syndromem se nachází v pásmu lehké až středně těžké poruchy intelektu. U některých osob se mohou jejich intelektuální schopnosti dokonce pohybovat na pomezí průměrné inteligence a lehké poruchy intelektu. Naopak minimum osob s Downovým syndromem vykazuje příznaky těžké až hluboké poruchy intelektu.

Nelze ale tvrdit, že u všech osob s Downovým syndromem je porucha intelektu stejná a dosahuje stejných hodnot inteligenčního kvocientu. Švarcová (2011) dále uvádí teorii o klesající tendenci úrovně IQ u dětí s Downovým syndromem od raného věku do věku osmi let. Teorie se potvrdila v několika studiích z druhé poloviny minulého století. Zároveň ale představuje názor Kučery (1981; in Švarcová, 2011), který vychází z longitudinální studie, která tvrzení potvrdila. Výsledky výzkumu zároveň popisují nedostatky v prováděném testování, které dle jeho uvážení dětem s Downovým syndromem vyhovují méně v osmi letech než v raném dětství. Lze tedy jen předpokládat určitou souvislost mezi klesajícím IQ v průběhu let a věkem osob s Downovým syndromem. Toto tvrzení lze podpořit i zjištěním vyššího rizika demence u osob s Downovým syndromem v dospělosti. Vědci z Indonésie se snažili najít souvislost mezi nadprodukcí bílkoviny S100B, která je, jak je výše zmíněno, typická pro Downův syndrom, a klesajícím IQ, což se jim ale nepotvrdilo. Výzkum ale potvrdil vyšší množství zmíněné bílkoviny v raném dětství oproti dospívajícím (Noviarisa a kol., 2019).

1.5 Vývoj osob s Downovým syndromem

Osoby s Downovým syndromem se vyvíjí od narození po dobu celého života různým tempem a neexistuje jednotné měřítko, jak by se tyto děti měly vyvíjet. Je pouze známo, že je vývoj u osob s Downovým syndromem pomalejší (Selikowitz, 2011).

Odchytky od běžného vývoje lze, jak je zmíněno v podkapitole 1.4.1, pozorovat již v prvních momentech života, tedy ihned po narození na základě tělesných znaků, mimo jiné anomálií v orofaciální oblasti nebo kardiologických obtíží a dalších. Navazující zdravotní komplikace se pak zpravidla vyskytují postupně v dalších měsících života (Homolková, 2023a).

Kognitivní vývoj bývá u kojenců s Downovým syndromem v prvních dvou letech zpomalen v důsledku opožděné myelinizace (tzn. tvorba lipoproteinového obalu okolo neuronů pro rychlejší přenos informací) a dalších abnormalit neuronové sítě v mozku (Lott, 2012).

V tabulce č. 2 je popsán dle Selikowitz (2011) orientační vývoj dítěte s Downovým syndromem oproti dítěti běžně se vyvíjejícímu.

V tabulce je zřetelný nesoulad ve vývoji běžného dítěte a dítěte s Downovým syndromem. To může být způsobeno řadou proměnných, jak z hlediska fyziologického, tak z hlediska vnějšího prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Také lze z tabulky zjistit, že v každé oblasti se dítě s Downovým syndromem vyvíjí různorodě a není tedy žádný jednotný a správný vývoj těchto dětí. Lze tvrdit, že v určité oblasti se mohou vyvíjet rychleji a v jiné naopak pomaleji, což by mohlo znamenat, že v některých oblastech nikdy nedosáhnou úrovně běžně se vyvíjejícího dospělého člověka (Homolková, 2023a).

Selikowitz (2011) dále popisuje, že s přibývajícím věkem dětí s Downovým syndromem jsou rozdíly ve vývoji patrnější. V kapitole 1.4.1 je zmíněna řada komplikací, doprovázející fyzický vývoj dítěte a s tím související i orgánové a smyslové vady uvedeny v kapitole 1.4.2. V případě včasné intervence a podpory vývoje dítěte může docházet ke značné progresi, která by bez podpory nenastala. Například ke snížení hypotonie svalstva a zvýšené hybnosti kloubů se využívá Vojtova regulační terapie, Bobathova metoda nebo stimulace svalstva orofaciální oblasti (Jarošová, 2015). Podstatné je ale zmínit, že osoby s Downovým syndromem prochází všemi vývojovými mezníky, které jsou pro rozvoj důležité, jako je plazení, lezení po čtyřech nebo zvedání hlavičky. K mezníkům dochází sice později, ale pro rozvoj dalších aktivit jsou nezbytné.

Tabulka 2 Orientační vývoj dítěte s Downovým syndromem porovnávaný s dítětem běžně se vyvíjejícím

	<i>Downův syndrom</i>		<i>Běžný vývoj</i>	
	<i>Průměrný věk</i>	<i>Věkové rozmezí</i>	<i>Průměrný věk</i>	<i>Věkové rozmezí</i>
<i>Hrubá motorika</i>				
Sedí bez pomoci	11 měsíců	6-30 měsíců	6 měsíců	5-9 měsíců
leze	12 měsíců	8-22 měsíců	9 měsíců	6-12 měsíců
Stojí	20 měsíců	1-3 roky	11 měsíců	8-17 měsíců
Chodí bez pomoci	2 roky	1-4 roky	14 měsíců	9-18 měsíců
<i>Jazyk a řeč</i>				
První slovo	23 měsíců	1-4 roky	12 měsíců	8-23 měsíců
Dvouslovné věty	3 roky	2-7,5 roku	2 roky	15-32 měsíců
<i>Sebeobslužné dovednosti</i>				
Opětuje úsměv	3 měsíce	1,5-5 měsíců	1,5 měsíce	1-3 měsíce
Jí rukama	18 měsíců	10-24 měsíců	10 měsíců	7-14 měsíců
Pije ze šálku bez pomoci	23 měsíců	12-32 měsíců	13 měsíců	9-17 měsíců
Používá lžíci	29 měsíců	13-39 měsíců	14 měsíců	12-20 měsíců
Chodí na nočník	3,5 roku	2-7 let	19 měsíců	16-42 měsíců
Obléká se (bez zapínání)	7,5 roku	3,5-8 let	4 roky	3-5 let

(Selikowitz, 2011, s. 61)

Buckley (2012) dokládá k vývoji osob s Downovým syndromem také silné stránky, jako je vyvinutější schopnost empatie a rozvinutější sociální vnímání. Dále popisuje lépe rozvinutou vizuální paměť a vnímání. Občas je to ale přespříliš a mohou být senzitivnější ke stresu a hněvu v neverbální komunikaci. Odlišný vývoj je dále sledován ve vývoji řeči a jazyka, kterým se práce zabývá blíže v následující podkapitole.

1.5.1 Osvojování jazyka

V odborné praxi se využívá pro proces vývoje řeči a jazyka pojem osvojování jazyka. Tento pojem využívají lingvisté, např. Smolík a Málková (2014), kteří termín popisují, jako teoreticky věcný a pochopitelný. Ve složitém a celoživotním procesu osvojování jazyka dochází k přirozenému a postupnému nabývání jazykových a komunikačních dovedností. Konkrétně se jedná o schopnost mluvit, porozumět jazyku nebo v daném jazyce číst a psát (Saicová Římalová, 2016). Autorka dále uvádí, že proces osvojování jazyka je ovlivňován následujícími faktory:

- Věk (chronologický a mentální),
- vliv sociálního prostředí, ve kterém dítě vyrůstá,
- stupeň kognitivního, motorického a sociálního vývoje,
- úroveň sluchové a zrakové percepce
- úroveň hrubé a jemné motoriky
- úroveň abstraktního a konkrétního myšlení

Faktory mohou být v různých obdobích vývoje dítěte proměnlivé a mohou způsobovat rozdílné důsledky.

K osvojování jazyka dochází v následujících oblastech: multimodální komunikace, neverbální komunikace (v počátcích komunikačního projevu), osvojování slovní zásoby, osvojování sémantiky (významu slov), osvojování foneticko-fonologické roviny, fonologická délka výpovědi, osvojování morfologie a syntaxe, porozumění, osvojování pragmatických jevů.

Osvojování jazyka závisí u osob s Downovým syndromem na úrovni intelektu. V případě mírného postižení intelektu (které je přítomné u většiny osob s Downovým syndromem) hovoříme o dobré komunikační schopnosti s adekvátní sociální interakcí. I přes zmíněné dobré komunikační schopnosti jsou tyto lidé závislí dlouhou dobu na neverbální komunikaci, jelikož je jejich řeč často značně narušena (Homolková, 2023a).

Bukleyová (2012) uvádí, že výrazně opožděné porozumění a užívání jazyka souvisí s opožděním ve všech oblastech kognitivního vývoje. Děti s Downovým syndromem se dle Selikowitz (2011) a Buckley (2012) již od raného dětství učí komunikovat pomocí neverbálních signálů. Rozumí procesu komunikace a reagují na podněty úsměvem, broukáním a žvatláním. Také dokážou udržet oční kontakt. Děti s Downovým syndromem si, stejně jako běžné děti, výše zmíněným procvičují mluvidla pro následující rozvoj artikulace.

První slova dětí s Downovým syndromem jsou dle tabulky č. 2 obvykle pozorována mezi prvním a čtvrtým rokem života dítěte. Dvouslovné věty jsou pozorovány průměrně mezi třetím a sedmým rokem života. Buckley (2012) uvádí, že první slova jsou pozorována okolo druhého roku věku dítěte a spojování slov do vět se objevuje okolo čtvrtého roku. Logopedická intervence by se dle autorky měla v předškolním věku zaměřovat na porozumění, produkci slov a vět a zároveň by se neměla opomíjet intervence zaměřená na rozvoj artikulace. Selikowitz (2011) uvádí, že do pěti let většinou děti s Downovým syndromem komunikují neverbálně, což se ale po pátém roce mění a jejich motivace a zkušenosti přispívají k verbální komunikaci. Němečková (2018) uvádí, že v počátcích osvojování jazyka dochází k podpoře komunikace manuálními gesty. Znakování se následně využívá k rozvoji orální řeči. Autorka však upozorňuje, že gesta a znakování nebrání v rozvoji a postupném osvojování řeči.

Lechta (2011) souhrnně uvádí osvojování jazyka dětí s Downovým syndromem dle jazykových rovin a Němečková (2018) ve svém článku autora doplňuje:

- Rovina lexikálně-sémantická (obsahová): v řeči je pozorováno málo přídavných jmen, v projevu chybí generalizace a řeč je situační. Značný nepoměr mezi aktivní a pasivní slovní zásobou. Obtíže v kategorizaci a třídění pojmů.
- Rovina morfologicko-syntaktická (gramatická): úroveň intelektu dětí souvisí s úrovní gramatické stavby vět. Užívání vedlejších vět se objevuje nejdříve až po dosažení pátého roku. Ve větě skladbě převažují podstatná jména a často dochází k potížím s pochopením gramatických pravidel jazyka. Dochází k vyjadřování tzv. klíčovými slovy, opomíjení spojek, předložek a zájmen.
- Rovina foneticko-fonologická (zvuková): oslabení v této rovině je především z důvodu motorické neobratnosti a potíží s artikulací hlásek. K oslabení může docházet v důsledku oslabené sluchové percepce. Většinou je třeba více časové dotace k vyvození a fixaci správné výslovnosti určitých hlásek.
- Pragmatická rovina (sociální) – osoby s Downovým syndromem mají obtíže s pochopením nových a nepředvídatelných komunikačních situací.

Hlas dětí s Downovým syndromem bývá popisován jako hrubý a má menší rozsah, než je běžné. Z fyziologického hlediska je opožděný jazykový vývoj způsoben sníženým svalovým napětím v orofaciální oblasti, zvětšením jedné z čelistí (dolní nebo horní), oslabenou funkcí měkkého patra, větším jazykem nacházejícím se v malé ústní dutině s užším patrem (Šustrová, 2004). Další fyziologické abnormality jsou popsány výše v kapitole 1.4.

U osob s Downovým syndromem se nejčastěji vyskytují řečové poruchy, jako je dyslálie, dysartrie, balbuties, tumultus sermonis nebo poruchy jazykového vývoje, vývojová nemluvnost. V některých případech se také děti s Downovým syndromem mohou potýkat s palatolálií, echolálií nebo samomluvou (Lechta, 2011).

Homolková (2023a) uvádí v souvislosti s výskytem prvních slov, která jsou dle autorky patrná až ve 2 letech, opožděný vývoj řeči. Dále také uvádí, že až 19 % dětí si osvojuje jazyk opožděně nebo atypicky. V případě Downova syndromu by se mělo jednat o opožděný vývoj řeči na podkladu nedostatečných rozumových schopností.

Kari-Anne B. Næss a kol. (2021) ve své studii zjistili, že děti s Downovým syndromem mají ve srovnání s typicky se vyvíjejícími dětmi potíže především v oblasti expresivní slovní zásoby, sémantice, gramatice, fonologii, syntaxe a pragmatice. Dále také potvrzují oslabenou zvukovou produkci, srozumitelnost a orální motoriku.

Pueschel (1997) dále uvádí rozvoj řeči u dětí s Downovým syndromem ve většině případů do věku patnácti let, kdy se řeč stává srozumitelná pro běžnou komunikaci a slovní zásoba je pro běžnou komunikaci dostatečná. V každém případě, jak je již výše zmíněno, je nezbytné přihlížet k mnoha faktorům, které osvojování jazyka a řeči ovlivňují. Buckley a kol. (2008) zkoumala rozvoj řeči u dospívajících jedinců s Downovým syndromem a došla k závěrům, že většina dospívajících má porozumění na lepší úrovni oproti verbální produkci známých slov, tedy aktivní slovní zásobě. Porozumění je tedy v nesouladu s jejich vyjadřovacími schopnostmi. Řeč bývá telegrafická, využívají jen holé věty a vynechávají pomocná slova. Bývá pro ně složité zahájit komunikaci, ale interakcím se nevyhýbají. Autorka dále zmiňuje, že je v dospívání osob s Downovým syndromem vhodné využít intervenčních strategií pro podporu výslovnosti, pragmatické stránky jazyka, gramatiky a dalších oblastí řeči a jazyka.

2 Sluchová percepce a fonematické uvědomování

Pojem fonematické uvědomování úzce souvisí se sluchovou percepcí a můžeme se s ním setkat v psycholingvistice, speciální pedagogice či logopedii. V následující kapitole bude popsán pojem sluchová percepce, fonematické uvědomování a jeho vývoj, možnosti rozvoje fonematického uvědomování. Dále se kapitola zaměří na možnosti rozvoje fonematického uvědomování u dětí s Downovým syndromem.

2.1 Sluchová percepce

Sluchová percepce nebo také sluchové vnímání je jedním z lidských smyslů nezbytným pro rozvoj mluveného jazyka. Sluchové vnímání má vliv na rozvoj řeči, stejně tak na rozvoj abstraktního myšlení (Homolková, 2023b).

Sluchem dítě vnímá již v prenatálním období a po narození reaguje na matčin hlas, který je symbolem jistoty a bezpečí. Naopak hlasité zvuky (tleskání, bouchání) jsou podnětem pro reakci úlekem. Ve třetím měsíci se dítě otáčí za zdrojem zvuku a identifikuje odkud zvuk vychází. I když matku nevidí, pozitivně reaguje na její hlas. Postupně se sluch dítěte zlepšuje a dokáže vnímat tiší a vzdálenější zvuky. Před dosažením prvního roku je dítě schopné porozumět jednoduchým pokynům, často používaným instrukcím (Bednářová a kol., 2015).

Během prvního roku se rozvíjí řeč a dítě začíná postupně užívat přibližně pět až šest slov. Porozumění řeči se tedy, jak je výše zmíněno, objevuje dříve než řeč především z důvodu nápodoby a vnímání okolí, které poskytuje dítěti stimulaci sluchu na základě mluveného projevu. Dochází k tzv. učení nápodobou (Mukšnáblová, 2014).

K velkému rozvoji sluchového vnímání a řeči dochází v období tří let a následuje celé předškolní období. Jedná se např. o vnímání figury a pozadí, kdy je dítě schopno zaměřit pozornost a vybrat jeden z mnoha zvuků z pozadí. Dále je rozvíjeno záměrné naslouchání, což znamená, že je dítě schopné naslouchat nejprve říkankám, písním a okolo tří let dítě naslouchá krátkému příběhu s jednoduchým dějem. V prvních letech je dítě schopno vnímat větu jen jako akustickou sekvenci, bez diferenciací délky a obsažnosti věty. Až okolo čtyř let je dítě schopno rozlišit jednotlivá slova obsažená ve větě. V případě postupného procvičování a podpory rozvoje pomocí rytmizace (rozpočítadla, básničky atd.) dítě zvládá rozdělit slova na slabiky a chápe rýmy. Také se okolo pěti let postupně rozvíjí sluchová analýza a syntéza, kdy dítě dokáže vyčlenit první hlásku a následně poslední hlásku slov. Postupně je schopné uvědomit si postavení mediální hlásky nebo rozdělit slovo na hlásky. Také je dítě schopné v pozdější fázi rozvoje sluchovým vnímáním pochopit, že slovo se skládá z jednotlivých hlásek.

Finální proces je poměrně zdlouhavý oproti předešlým. Sluchová diferenciacce je úzce spjata s artikulací, kdy by dítě mělo být schopné odlišit jednotlivé hlásky a jejich distinktivní rysy. Jedná se tedy o znělost a neznělost hlásek, nebo měkké a tvrdé souhlásky. Dítě by také mělo znát rozdíly mezi jednotlivými sykavkami (Bednářová a kol., 2015). Jedná se o fonematický sluch, který je blíže popsán v následující podkapitole.

2.2 Fonematické uvědomování

„Fonematické uvědomování – chápání, že slova kromě významu mají zvukovou formu a tu tvoří řetězce plynule vyslovených hlásek. Uvědomování si hláskové (přesněji fonémové) struktury slov, jako například identifikování hlásek ve slově ve správném pořadí, hlásková analýza a syntéza, schopnost manipulovat s hláskami (přidat, odebrat, spočítat, změnit pořadí apod.) – to vše patří do fonematického uvědomování.“ (Mikulajová a kol., 2016, s. 8)

V odborné literatuře (např. Smolík a Seidlová Málková, 2014, Kulhánková a Málková, 2008) se můžeme setkat s pojmy fonologické uvědomování. Tento pojem lze vysvětlit jako schopnost poznat a manipulovat se slabikami a rýmy, což je větší jednotka než hláska, tedy foném. Naopak fonematické uvědomování se zaměřuje pouze na nejmenší jednotky, tedy fonémy (Sodoro, a kol., 2002).

Fonologické povědomí popisují Smolík a Seidlová Málková (2014) jako kognitivní a zároveň lingvistický proces. K rozvoji fonologického povědomí dochází na úrovni kognitivní (narůstající počet souběžně prováděných operací) a zvládnutí úloh se stále menšími lingvistickými jednotkami (od slabik přes prétéry k fonémům). Lze tedy vycházet z pojmu fonologické povědomí, jako z nadřazeného pro fonematické uvědomování.

Jak je výše uvedeno, fonologické povědomí je kognitivní proces. Důležitou složkou z hlediska kognice je paměť, a to konkrétně fonologická paměť, která je složkou krátkodobé pracovní paměti. Fonologická paměť slouží k zapamatování řečových zvuků. Fonologická smyčka přijímá zvukové nebo verbální podněty, ty jsou následně zpracované a zapomenuté během několika sekund. Zároveň jsou tyto informace zpracované artikulačními orgány, které následně paměťové stopy obnovují (Škobrtal, 2012).

Homolková (2023a) vysvětluje, že již ve velmi raném věku, asi okolo šesti měsíců, je dítě schopno rozlišovat fonémy mateřského jazyka a rozeznat tak rozdíly v mateřském a cizím jazyce. Muter (2004; in Kulhánková a Málková, 2008) uvádí, že fonematické a fonologické uvědomování se značně rozvíjí v předškolním věku. Dvou až tříleté dítě je schopné rozlišit rýmy slov a určit z vybraných slov, která se vzájemně rýmují. Asi ve čtyřech

letech dítě rozpozná slabiky ve slovech a je schopné vyčlenit první hlásku za pomoci slabiky (ve slově „táta“ dítě určí „ta“). Až po pátém roce života je dítě schopné rozeznat iniciální hlásku známého slova. Asi v pěti, nebo v šesti letech dítě dokáže izolovaně odlišit jednotlivé fonémy ve slově („táta“ rozčlení na T, Á, T, A). První fonologické myšlenky se vztahují k celkovým slovům a dítě je tak také vnímá.

Smolík a Seidlová Málková (2014) uvádí, že nejčastěji zkoumanou složkou fonologického povědomí je fonemické uvědomování, které se ale v každém jazyce může vyvíjet rozdílně v souvislosti s odlišností ortografického systému, ve kterém se dítě učí číst a psát, a úrovní transparentnosti, či slabičné stavby. Významným krokem k manipulaci se slovy na úrovni fonémů je schopnost rozeznat foném a vyčlenit ho z proudu řeči. Foném má abstraktní povahu a mění se v závislosti na okolních fonémech ve slově, nemá tedy vždy jednu a tu samou zvukovou podobu. Tomuto jevu se říká alofony, fonémy, které jsou v podstatě stejné, ale liší se nepatrnými nuancemi, které náš mozek dokáže zpracovat jako jakési prototypy zvukové jednotky.

Z hlediska kognitivních operací uvádí Adamsová (1990; in Smolík a Seidlová Málková, 2014) pět úrovní kognitivních operací, které jsou postupně náročnější, tedy vyžadují složitější fonologické operace. Úrovně jsou sestaveny tak, že první nebo druhou úroveň zvládají i nejmladší děti a nejnáročnější úlohy, ze čtvrté a páté úrovně, zvládají děti předškolní či v první třídě základní školy.

1. úroveň – „mít ucho pro zvuky“: dítě má na této úrovni tzv. cit pro rým, zná říkanky a dokáže vybrat z uzavřeného okruhu slov takové, které se s ostatními nerýmují nebo naopak vybírá z uzavřeného okruhu slov jedno slovo, které se s předem vybraným rýmují.
2. úroveň – schopnost porovnávat odlišnosti mezi slovy dle zvukové stavby: odlišnost slov může být nalezena na začátku, uprostřed nebo na konci slova. Jedná se o změnu fonému ve struktuře slova a dítě by mělo určit, k jaké změně a kde k ní došlo. Například slova les, med, luk mají v případě slov luk a les stejnou iniciální hlásku, ale u slova med, je iniciální foném jiný. Na tento jev by mělo dítě upozornit.
3. úroveň – skladba fonémů do slov: schopnost, kdy dítě dokáže skládat slova z určitých zvuků.
4. úroveň – manipulace s fonémy: dítě by na této úrovni mělo zvládnout manipulovat s určitými fonémy, které tvoří slovo. Jedná se o úkoly, kdy dítě dle instrukcí zvládne

oddělit iniciální a finální hlásku od slova, nebo naopak odebírat a přidávat fonémy, či zvuk přemísťovat (např. fonémy dvou jednoslabičných slov).

5. úroveň – segmentace slov na fonémy: jedná se o analýzu a syntézu slova na úrovni fonémů, tedy rozklad slov na jednotlivé hlásky a výslovnost těchto hlásek v pořadí, jak jdou za sebou.

Oslabené sluchové vnímání a s tím související oslabené fonemické uvědomování se projevuje v předškolním věku chybnou artikulací některých hlásek, chybnou analýzou slabik a následně fonémů ve slově, nebo chybnou diferenciací podobných zvuků. Právě tyto dovednosti následně ovlivňují úspěšnost v osvojování čtení a psaní. Systém osvojování čtení a psaní úzce souvisí se sluchovou i zrakovou percepcí a kognitivní kapacitou dítěte. V případě, že dojde k oslabení v oblasti foneticko-fonologické jazykové roviny jsou oslabené i vyšší složky jazykového systému, jako je např. porozumění smyslu textu (Bednářová a kol., 2015).

Mikulajová (2016) a Smolík a Seidlová Málková (2014) se shodují v názoru, že fonemické uvědomování úzce souvisí s osvojováním čtení a psaní. V oboru psycholingvistiky je fonemické uvědomování nejčastěji zkoumáno právě z důvodu osvojování čtení a psaní v předškolním věku dítěte. V těchto výzkumech vznikly mezi výzkumníky dvě teorie, které se vzájemně vylučují. Dlouho nebylo jasné, zda je nutné znát pro rozvoj fonemického uvědomování grafickou podobu fonému, tedy písmeno (grafém), nebo zda se dá rozvíjet fonemické uvědomování pouze za pomoci sluchového vnímání bez vizuální opory. Z několika výzkumů vyplývá pro české a německé děti, že ještě předtím, než se učí formální podobu písmen, jsou schopny manipulovat s fonémy na úrovni slov. Výzkumy dokázaly, že zvládnou ve většině případů správně vyčlenit první a poslední foném a provést další operace, již v předškolním věku (Caravolas, Salas, Defoior a kol., 2012; Caravolas 2006; Caravolas, Bruck 1993).

2.3 Možnosti rozvoje fonemického uvědomování

Fonemické uvědomování je důležité rozvíjet z hlediska prevence dyslexie, kterou například Světová zdravotnická organizace definuje jako deficit v oblasti jazykových schopností. Rozvoj fonemického uvědomování je také důležitý u dětí s jazykovými deficity, včetně dětí s vývojovou dysfázií, dětí s vývojovou dyspraxií, ADHD/ADD nebo dětí se specifickými poruchami učení. V předškolním věku se velmi intenzivně fonemické uvědomování rozvíjí a je třeba podporovat rozvoj u dětí, u kterých spatříme obtíže v této oblasti. Fonemické

uvědomování, jak je výše uvedeno, je důležitou determinantou pro následnou dovednost číst a psát (Ježková, 2017).

2.3.1 Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina

Rozvojem fonemického uvědomování a s ním spojeným rozvojem čtení a psaní se v zabýval ruský vědec prof. D. B. Elkonin, který vydal v roce 1976 dílo *Jak učit děti číst*. Jeho studie o čtení motivovala americké vědce, kteří již v roce 1973 jeho studii přeložili a dále ji rozvíjeli. Elkonin dlouhá léta pracoval na své metodice a až v roce 1993, po jeho smrti, byl vydán Slabikář a příručka pro učitele s názvem *Čtení a psaní podle systému D. B. Elkonina*. Tento slabikář byl vytvořen v Rusku a je stále využíván pro první ročník základní školy. Jeho cílem je naučit děti číst a psát krátké texty s porozuměním. Slabikář děti také učí základní pravopisná pravidla. Od roku 1996 až do dnes je výše zmíněná učebnice součástí akreditovaného vzdělávacího systému v ruské federaci (Mikulajová, 2016).

V České republice a na Slovensku byla Elkoninova metodika přeložena a přetvořena profesorkou Mikulajovou, doktorkou Novákovou Schöffelovou a kolektivem. Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina, jak ho dnes známe, byl vytvořen na základě dlouhodobého výzkumu v oblasti fonemického uvědomování, rozvoje čtení a psaní. Nejprve vyšla v roce 2001 slovenská verze. Se slovenskou verzí vznikala paralelně česká verze, které byla přepracována z prvního vydání verze slovenské. V české verzi se autorky zaměřily více do hloubky na předgrafémovou etapu (fonemické uvědomování) a doplnily metodiku o etapu grafémovou, kde děti poznávají písmena. Česká verze metodiky vznikala na základě pedagogických zkušeností s prací s předškoláky a rizikovými skupinami dětí a byla vydána v roce 2004. Přepracovaná vydání byla následně vydána v roce 2014 na Slovensku a v roce 2016 v České republice. Oproti ruské verzi je česká verze určena primárně pro děti předškolního věku (Ježková, 2017).

Metodika děti učí chápat a poznávat hláskovou strukturu v mluvené řeči zcela bez poznávání písmen. Až na základě dovednosti, kdy dítě tzv. „slyší“ jednotlivé hlásky ve slovech, se přechází na etapu grafémovou, kdy se dítě učí číst za pomoci písmen, kdy písmena zastupují hlásky. Cílem metodiky je naučit děti nejprve, jak z grafémů vznikají slova, a následně je seznámit s psanou podobou hlásek a slov. Zároveň se metodika snaží děti postupně seznamovat s gramatickými jevy v českém jazyce (Mikulajová, 2016).

Děti se v metodice učí formou hry. Na začátku se ocitnou v krajině slov a hlásek, kde se nachází postavy: Mistr slabika, Mistr délka, víly Hlásulky, kamarádi Tap a Ťap a další. Tyto postavy

reprezentují klíčové pojmy a vlastnosti jazykového materiálu. Na konci etapy jsou děti oceněny královnou Grafíí a mohou putovat do další části krajiny, kde jsou opět jiné postavy, které zastávají jiné jazykové pojmy. V prostředí krajiny slov a hlásek se děti také učí pracovat s chybou pomocí postavy Bacila Omyla. Metodika je rozdělena na dvě etapy (tamtéž, 2016).

První předgrafémová etapa se zabývá slabikovou strukturou slov a prací s hláskami. Přejít mezi slabikovou a hláskovou strukturou bývá pro děti složitější a rozpoznat první hlásku slov velmi obtížné. V metodice je na určení první hlásky ve slově vytvořen tzv. algoritmus hláskové analýzy slov, který se následně využívá při určování hlásek ve všech pozicích ve slově. Dále se metodika zabývá samohláskami, souhláskami a dvojhláskami. Tímto způsobem děti učí hláskové strukturu slov a vytváří prostředí pro budoucí čtení slov. V závěrečné části předgrafémové etapy se děti učí rozlišit měkké a tvrdé souhlásky ve slovech (sít'-sít). Předgrafémová etapa navazuje na grafémovou etapu, která se daným jevem zabývá podrobněji. Bližší popis předgrafémové etapy je uveden v tabulce č. 3.

Tabulka 3 Struktura předgrafémové etapy

	Hodina	Obsah
1.téma	1.- 4.	Slabiková struktura
2.téma	5.-16.	Hlásková struktura
3.téma	17.-25.	Samohlásky, souhlásky a dvojhlásky
4.téma	26.-28.	Rozlišování tvrdých a měkkých souhlásek
5.téma	29.-33.	Upevňování poznatků

(Mikulajová, 2016, s. 13).

Druhá grafémová část se soustředí na postupné nahrazování hlásek ve slovech grafémy, tedy písmeny. V případě, že ještě děti neznají všechna písmena, zapisují slova jako kombinaci grafických značek a písmen. Podrobněji je popsána grafémová etapa v tabulce č. 4.

Tabulka 4 Podrobný popis grafémové etapy

	Hodina	Obsah
1.téma	34.- 39.	Samohlásky
2.téma	40.-42.	Dvojhlásky
3.téma	43.-50.	Tvrdé souhlásky
4.téma	51.-58.	Měkké souhlásky
5.téma	59.-67.	Obojetné souhlásky
6.téma	68.-70.	Ostatní souhlásky, spodoba souhlásek
7.téma	71.-75.	Čtení
Doplňkové téma		27 jazykových cvičení

(Mikulajová, 2016, s. 16)

Metodika je určena zejména dětem z intaktní populace, které dochází do mateřské školy v předškolním věku. Od dětí je očekávána jistá kognitivní zralost, z toho důvodu je doporučena od věku pěti let. Jako velmi efektivní se metodika ukazuje pro děti s odkladem školní docházky. V případě starších dětí se může jednat o děti se specifickými poruchami, zejména dyslexie, nebo děti s narušeným vývojem řeči či vývojovou dysfázií. V upravené verzi je metodika využívána pro děti nedoslýchavé nebo děti s kochleárním implantátem. Blíže je metodika rozepsána v publikaci „*Když dítě vidí, co má slyšet*“. Také je metodiku možné využít při výuce dětí cizinců, kde se mimo jiné rozvíjí slovní zásoba. S dětmi individuálně nebo skupinově pracují proškolení psychologové, speciální pedagogové, učitelé nebo logopedi (Ježková, 2017).

2.3.2 Benaudira

Poměrně často je také k rozvoji fonematického uvědomování využíván sluchový trénink Benaudira, který zaručuje zlepšení centrálního sluchového zpracování. Metoda pochází z Německa a je vhodná pro děti od 5 let, ale také pro dospělé v jakémkoli věku (Soukromá klinika LOGO, 2024). Základem sluchového tréninku je souhrn instrumentální hudby, zpěvu,

řeči a zvuků. Tóny byly vyvinuty speciálně pro účel sluchového tréninku autorem metody Holgerem Raddatzem a skupinou dalších odborníků. Na základě výsledků z provedených diagnostik odborníky na pracovišti je sestaveno pro uživatele individuální tréninkové CD. Je určeno k poslechu doma několikrát týdně 10 až 12 minut s použitím běžných sluchátek. Po 6 až 12 týdnech provádí odborníci další vyšetření, kdy upraví stávající CD pro aktuální potřeby. Cyklus se opakuje 3 až 5krát. Dle dostupných informací by trénink měl zlepšit řadu sluchových deficitů např.: tinnitus, centrální poškození sluchu/ nedoslýchavost, zvýšenou citlivost na sluch a další. Dále by měl pozitivně ovlivnit čtení a psaní z hlediska fonemického sluchu. Dále by měl mít trénink pozitivní dopad na řeč a pozornost (BENAUDIRA centrum, 2024). V zahraničním výzkumu byl prokázán pozitivní dopad poslechu stimulačního CD od společnosti AUDITIVA na sluchové vnímání, psaní a pravopis dětí s dyslexií (Kasten a kol., 2014).

2.3.3 Johanesova individualizovaná auditivní stimulace (JIAS)

Ördöghová (2023) zmiňuje ve své diplomové práci tento stimulační sluchový program a uvádí, že funguje na principu poslechu speciálně navržené hudby. Ta stimuluje nervové dráhy, které jsou v mozku. Hudba by měla stimulovat fungování obou mozkových hemisfér zároveň pro lepší zpracování zvuku z okolí. Program je možné využít u dětí či adolescentů s jazykovými a řečovými deficity nebo u dospělých s afázií a obtížemi ve čtení a psaní.

Dále jsou pro rozvoj fonemického sluchu a s tím spojených dovedností důležitý pro nástup do prvního ročníku základní školy uváděny intervenční a stimulační programy, jako je Maxík, Metoda dobrého startu, KuPOZ, KuPREV, KuMOT, které rozvíjí celkovou osobnost jedince, a ne pouze fonemické uvědomování (Ježková, 2017).

2.4 Fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem

Děti s Downovým syndromem mají určitá vývojová specifika, o kterých se zmiňuje kapitola 1.4 a 1.5 výše. Tato specifika způsobují řadu obtíží, se kterými se děti musí v průběhu svého vývoje vyrovnat. Kapitola 1.5 se podrobněji zabývá vývojem dětí s Downovým syndromem a vývojem jazyka a řeči. Ze zmíněných kapitol vychází tvrzení, že ač dítě prochází vývojovými mezníky stejně, jak tomu bývá u dětí intaktních, tempo vývoje je pomalejší. Zároveň jsou oslabeny kognitivní funkce, snížená úroveň intelektu a často bývají u dětí s Downovým syndromem pozorovány sluchové vady. Dle informací z předchozích kapitol je na všech těchto zmíněných determinantách závislé fonemické a fonologické uvědomování, které může být u dětí s Downovým syndromem oslabeno už na základě vývojových predispozic. Důležité

je ale zopakovat, že každý jedinec s Downovým syndromem je jiný a nelze obecně říct, že každý má stejným způsobem oslabené fonemické uvědomování.

Níže je přehled několika studií, které zkoumají fonemické uvědomování jako předpoklad rané gramotnosti (schopnost číst a psát). Studie se v některých bodech shodují nebo naopak rozcházejí ale poskytují přehled o fonemickém uvědomování u dětí s Downovým syndromem, jeho vývoj a důležitost pro další rozvoj dítěte.

Lechta (2003) uvádí, že fonemické uvědomování a řeč společně úzce souvisí a v případě, že má dítě omezenou fonologickou a souběžně i fonemickou schopnost, odráží se oslabení na řeči, kdy dítě neslyší, a tedy nechápe a nevysloví rozdíl mezi distinktivními rysy hlásek.

Eva Zezulová (2007) ve své disertační práci zmiňuje zpomalený a nedostatečný rozvoj řeči a jazyka na základě organického poškození mozku u osob s mentálním postižením. To způsobuje zpomalený vývoj diferenciacních podmíněných spojů sluchového analyzátoru. Na základě toho tvrzení si jedinci osvojují pomaleji slovní zásobu a dlouhou dobu, oproti intaktní společnosti, nerozlišují zvuky lidské řeči. U každého jedince je třeba stanovit při posuzování vývojové úrovně nejprve dosaženou úroveň vývoje řeči a následně vyhodnotit úroveň expresivní a receptivní složky řeči.

Alhwaiti (2024) zkoumal fonologické uvědomování, jako prediktor rané gramotnosti u dětí s mírným až hraničním intelektuálním postižením. Ze studie vyplývá, že fonemické uvědomování hraje roli při rozvoji rané gramotnosti a jeho rozvoj může dopomáhat k osvojování čtení a psaní u dětí s mírným až hraničním pásmem intelektového postižení.

Ve studii autorů Fletchera a Buckley (2002) pojednávající o fonemickém uvědomování u dětí s Downovým syndromem bylo zjištěno, že děti ve věku 7 let a více vykazují lepší povědomí o fonémech než děti mladší. Zároveň bylo zjištěno, že i přes velmi dobré výsledky v oblasti fonemického uvědomování nedokážou někteří jedinci dekodovat pseudoslova. Výsledky prokázaly, že fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem souvisí, stejně jako u intaktních dětí, se schopností číst, psát a rozumět gramatickým jevům.

Lettington a Herwegen (2024) souhlasí s výše uvedenými autory, že fonologické uvědomování u dětí s Downovým syndromem souvisí se čtením, ale upozorňují, že fonemické uvědomování nepředpovídá přímo schopnost číst, jak to bývá u populace intaktních dětí. Ze zjištěných informací na základě studie usuzují, že by se děti s Downovým syndromem neměly spoléhat ve značné míře na fonemické uvědomování, a naopak by u nich mohl probíhat vývoj čtení atypicky v souladu s rozdílnými kognitivními faktory. Ve studii

je také přihlíženo ke značným obtížím v řečové produkci u dětí s Downovým syndromem a autoři zdůrazňují významnou souvislost řeči s raným rozvojem gramotnosti u těchto dětí (Lervåg a kol., 2018).

Hulme a kol. (2012) uvádí, že se děti s Downovým syndromem často spoléhají na dobré schopnosti zrakové paměti a budují si slovní zásobu na základě zraku. Neosvojují si tedy schopnost čtení běžným způsobem (dekódování slova grafém-foném). Autoři také uvádí, že dalším způsobem osvojování čtení může být přímá sémantická cesta na úrovni slov a shodují se tak s tvrzením autorek Lettington a Herwegen (2024), které tvrdí, že děti s Downovým syndromem nevyužívají fonemické uvědomování k osvojování čtení. Hulme a kol. (2012) dále uvádí výsledky longitudinální studie, která porovnává intaktní děti a děti s Downovým syndromem z hlediska vlivu fonemického uvědomování a slovní zásoby na osvojování čtení. Z výsledků vyplývá, že fonemické uvědomování je pro běžné děti prediktorem pro růst čtenářských dovedností, narozdíl od dětí s Downovým syndromem, které vykazují značné omezení v jazykových dovednostech. Vývojové rozdíly jsou patrné především z hlediska slovní zásoby a fonemického uvědomování v osvojování čtení, tedy u dětí s Downovým syndromem fonemické uvědomování nehraje zásadní roli, jak tomu bývá u dětí intaktních.

Næss a kol. (2012) ve studii zkoumali čtenářský profil dětí a s tím související čtení pseudoslov. Autoři porovnávají skupinu běžně se vyvíjejících dětí a skupinu dětí s Downovým syndromem. Z výsledků vyplývá, že děti s Downovým syndromem mají značné deficity v oblasti slovní zásoby, ve fonologickém uvědomování a v oblasti krátkodobé sluchové paměti, a proto mohou být neúspěšné ve čtení pseudoslov. Ze studie především vyplývá, že se děti s Downovým syndromem při čtení pseudoslov nespolehají na fonemické uvědomování, ale jsou závislé na slovní zásobě. Z výsledků studie dále vyplynulo významné oslabení v oblasti rýmů, které děti s Downovým syndromem obtížně určují. V těchto výzkumných úlohách často nebyly úspěšné.

Mnoho diagnostických materiálů (např. Baterie testů fonologických schopností – Gabriela Seidlová Málková a Markéta Caravolas, MABEL – ELDEL, Test sluchového rozlišování – Wepman a Matějček) zaměřených na zkoumání fonologických schopností využívá úlohy na opakování pseudoslov z důvodu zjištění schopnosti zpracování fonologické informace jedincem (Smolík a Seidlová Málková, 2014). V testovém materiálu MABEL je využíván test rychlého čtení pseudoslov, který má za cíl zjistit schopnost dekódování neznámého materiálu bez přesného významu. Při čtení pseudoslov se dítě opírá především o znalost grafémů a hlásek.

Tyto typy úloh jsou tedy vhodným ukazatelem fonologických schopností jedince (MABEL, 2024).

2.4.1 Rozvoj fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem

Muscat a Grechová (2023) provedli studii, kde zkoumali dovednosti související se čtením u osob s Downovým syndromem. Autoři vychází z odborných studií (např. Lemons a kol., 2017, 2018; Naess, 2015; Steele a kol., 2013; Loveall a kol., 2021), které doporučují trénink fonemického uvědomování u osob s Downovým syndromem. Trénink a stimulace fonemického uvědomování by měly s přibývajícím věkem prospívat osvojování čtení a psaní. Některé ze studií dále zjistily, že znalost písmen předpovídá čtení, tedy lze zakládat na zrakové opoře, ale nevylučují tradiční přístup k osvojování rané gramotnosti. Vhodné intervenční metody pro osoby s Downovým syndromem jsou takové, které poskytují snadné a srozumitelné pokyny, bohatou vizuální oporu při provádění úloh, které se nespolehnají na expresivní a verbální dovednosti. Tyto metody by mohly pozitivně ovlivnit rozvoj gramotnosti.

Dále autoři uvádí, že osoby s Downovým syndromem mají oslabenou krátkodobou verbální paměť a s tím spojené potíže s osvojováním jazyka. Výzkum však neprokázal souvislost mezi neúspěchem čtení a opakování pseudoslov a oslabenou krátkodobou pamětí. Z hlediska fonemického uvědomování byly zkoumány rýmy, které děti s Downovým syndromem nechápaly a zadané úkoly plnily většinou neúspěšně. Pravděpodobně došlo dle výzkumníků k nepochopení testové situace. Autoři dále uvádí, že osoby s Downovým syndromem velmi dobře identifikovaly zvuk na základě zrakové opory, tedy grafému. Dále upozorňují na dobré schopnosti dětí při identifikaci první hlásky ve slově a rozkladu slov na slabiky (Muscat a Grechová, 2023).

Longitudinální studie zaměřená na trénink čtení a fonemického uvědomování se zaměřila na intervenci u dětí s Downovým syndromem ve věku 8 až 14 let. Lekce byly zaměřené na nácvik fonemického uvědomování (analýza a syntéza slov, určení první a poslední hlásky ve slově, rýmy), určování zvuků fonémů za pomoci grafémové opory a práce se slovy v knihách. Dále byly zahrnuty aktivity na zvýšení slovní zásoby a artikulační cvičení, která se zaměřovala na oromotoriku mluvidel a vnímání zvukové struktury slov. Intervenční program vycházel z existujících programů Jolly Phonics a Reading Intervention pro rozvoj čtenářských dovedností a rozvoj fonemického uvědomování. Logopedická intervence v oblasti artikulace vycházela z programu Nuffield Centre Dyspraxia Programme. Intervenční program v rámci studie byl rozdělen na dvě části, kdy se nejprve děti i asistenti seznamovali

s programem a následně byla prováděna intervence. Výsledky intervence vzhledem k fonematickému uvědomování přinesly mírné zlepšení ve fonematickém uvědomování intervenční skupiny dětí. Zároveň byly děti testovány pět měsíců po ukončení intervence a výsledky testování přinesly informace o udržení pokroku ve zmíněných oblastech i po ukončení intervence. Celkové výsledky jsou z hlediska rané gramotnosti a čtení pozitivní, u většiny probandů z intervenční skupiny došlo k pozitivním pokrokům. Z hlediska fonematického povědomí došlo u většiny dětí k pokroku na úrovni určování iniciální a mediální hlásky ve slovech. Naopak málo dětí zvládlo určit už v průběhu intervence finální hlásku slova, což ale souvisí s vývojovými specifiky (Goetz a kol., 2008).

Z výše uvedených informací vyplývá, že odborné zdroje (viz výše) k rozvoji fonematického uvědomování u dětí s Downovým syndromem nezastávají zcela jednotný názor. Všechny studie upozorňují na odlišnost každého jedince s Downovým syndromem a na fakt, že je třeba při výzkumech a interpretaci výsledků dbát na určitou opatrnost. Některé studie, i přes to uvádí, že v případě podpory a poskytnutí intervence, za určitých podmínek, je možné dosáhnout pozitivních výsledků v oblasti fonematického uvědomování těchto dětí.

3 Uvedení do praktické části diplomové práce

Praktická část diplomové práce představuje výzkumné šetření formou dlouhodobého aplikovaného výzkumu, který zkoumá možnost rozvoje fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem pomocí Tréninku jazykových schopností dle D. B. Elkonina. Výsledky jsou průběžně sledovány a vyhodnocovány. Na základě zjištění výzkumu bude vytvořeno doporučení pro praxi.

3.1 Vymezení cílů a výzkumných otázek akčního výzkumu

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, zda je možné využít Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina u dětí s Downovým syndromem pro rozvoj fonemického uvědomování.

Na základě stanovené problematiky a hlavního výzkumného cíle byly vymezeny **dílčí cíle**:

Dílčí cíl 1:

Zjistit, pro jaký věk dětí s Downovým syndromem je metodika Elkonin vhodná.

Dílčí cíl 2:

Zjistit které oblasti metodiky Elkonin z hlediska fonemického uvědomování jsou problematické pro děti s Downovým syndromem.

Dílčí cíl 3:

Zjistit jaké modifikace, v rozsahu prvních 10 lekcí metodiky Elkonin, jsou vhodné provést pro pozitivní vliv na fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem.

Dílčí cíl 4:

Zjistit dopad metodiky Elkonin na fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem.

Výzkumné otázky vytvořené k předem stanoveným dílčím cílům:

Výzkumná otázka 1 (VO1):

Pro jaký věk dětí s Downovým syndromem je metodika Elkonin vhodná?

Výzkumná otázka 2 (VO2):

Které oblasti metodiky z hlediska fonemického uvědomování jsou problematické pro děti s Downovým syndromem?

Výzkumná otázka (VO3):

Jaké modifikace jsou v rozsahu prvních 10 lekcí metodiky Elkonin vhodné pro pozitivní vliv na fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem?

Výzkumná otázka (VO4):

Má metodika Elkonin dopad na fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem?

3.2 Metodologie akčního výzkumu

Pro praktickou část diplomové práce byl zvolen kvalitativní výzkum, a to především z důvodu menšího počtu probandů potřebného k realizaci akčního plánu. Pro sběr dat bude využito metody zúčastněného pozorování a pro zhodnocení fonemického sluchu bude využito nestandardizovaného testu, který byl předem vytvořen pro účely výzkumného šetření (viz příloha č.1).

Výzkumné šetření je realizované akčním výzkumem, který zahrnuje vstupní a výstupní testování výzkumného vzorku pomocí testu zkoumajících fonemické uvědomování. Výzkumník po dobu osmi měsíců pracoval individuálně s pěti probandy na rozvoji fonemického uvědomování s využitím Tréninku jazykových schopností dle D. B. Elkonina. Pro účely výzkumu jsme využili prvních deset lekcí z metodiky, které budou v případě potřeby modifikované a doplněné o poznatky z výzkumu.

Kvalitativní výzkumná strategie je charakteristická tím, že na počátku výzkumu není třeba stanovit základní proměnné, nejsou stanoveny hypotézy a výzkumné šetření není podmíněno předem vytvořenou teorií. Cílem kvalitativního šetření je především detailně a do hloubky prozkoumat a následně popsat předložený jev. Získat o něm co nejvíce možných informací a až po nasbírání uspokojivého objemu dat může výzkumník hledat pravidelnosti, které jsou z předložených dat dostupné. V případě kvalitativní strategie výzkumník nad problémem usuzuje převážně induktivně, což znamená, že vychází z konkrétních dat, která následně orientuje k určitému zobecnění. Toto tvrzení je ale třeba uvést na pravou míru, jelikož jak kvalitativní, tak kvantitativní strategie využívají induktivní i deduktivní usuzování v různé míře (Švaříček a Šedřová, 2010).

Proces kvalitativního výzkumu je cirkulární a jednotlivé fáze se překrývají, výzkumník navazuje na již zjištěná data nebo se k předchozím fázím výzkumu vrací a analyzuje data jiným způsobem. Závěry z kvalitativního šetření jsou na základě analýzy získaných dat formulovány

do nových hypotéz nebo teorií, které mají oporu v teorii. Výsledky z kvalitativního šetření lze také využít ke konstatování inovativních poznatků týkajících se již známých jevů. Hypotézy nebo teorie vytvořené na základě kvalitativního výzkumného šetření nelze zobecnit, z důvodu malého a specifického výzkumného vzorku, od kterého byla data získávána (Švaříček a Šed'ová, 2010).

Zúčastněné pozorování probíhá dlouhodobě a systematicky přímo ve zvoleném terénu výzkumného šetření. Cílem je zjistit a popsat proces pozorované situace. Výzkumník se do určité míry účastní interakcí, ale odlišuje se rozsahem účasti na zadaných aktivitách v průběhu pozorování. Zároveň výzkumník klade otázky, na které proband zná odpověď a stojí mírně v pozadí, tak aby měl proband dostatek prostoru pro výkon zadaných aktivit (Švaříček a Šed'ová, 2010). Pozorovatelem je pro uvedené výzkumném šetření autorka práce, která je v metodice Elkonin proškolen a má s ní zkušenosti z předchozích let, kdy ji využívala pro volnočasový kroužek na běžné základní škole a v přípravném ročníku základní školy zřízené dle § 16 odst. 9.

Další metodou sběru dat je testová metoda, která byla zvolena pro zachycení úrovně fonemického uvědomování u výzkumného vzorku. Test (viz příloha č.1) byl vytvořen pro účely akčního výzkumu na základě publikace Bednářové a Šmardové (2015) a screeningu fonemického uvědomování od Mikulajové a kol. (2004) (viz příloha č. 2). Testy jsou blíže charakterizované níže v podkapitole 4.2. Testová metoda je využita z důvodu sledování úrovně fonemického uvědomování u výzkumného vzorku v prvotní fázi a po ukončení experimentální fáze akčního výzkumu. Na základě výsledků z jednotlivých etap testování budou vyhodnoceny dopady působení metodiky Elkonin na fonemické uvědomování výzkumného vzorku.

Akční výzkum je úmyslný postup poznávání změny jednání a posuzování jejich dopadů. Tento výzkumný přístup je založen na několika kritériích, jako je realizace bádání osobami z praxe s cílem praxi zlepšit, cyklický proces (identifikace problému – reflexe a akční plán, implementace navrženého řešení – akce a pozorování, vyhodnocení dopadů – reflexe) v opakované spirále. Cyklický proces, může být prováděn v několika se opakujících bodech, po sobě jdoucích bodech, ale nemusí postupovat dle výše zmíněného. Výzkumník může již v průběhu akce plánovat následující akci, tedy se jednotlivé body pomyslné spirály prolínají. Dalším kritériem pro realizaci akčního výzkumu je kritický postoj výzkumníka, tedy kritický náhled na aktuální situaci v praxi výzkumníka. Bádání akčního výzkumu musí být srozumitelně naplánované a musí obsahovat systematický sběr dat, akční výzkum je také prováděn

ve spolupráci s praktiky nebo akademiky. Posledním kritériem je zveřejnění výsledků v různé podobě, tak aby byla změna ideálně převedena do praxe, nebo rozvíjela již probádanou teorii (Greger a spol, 2020).

Akční výzkum je využíván v různorodých profesích, které chtějí blíže prozkoumat dopady vlastního jednání a jeho přínosy do praxe. Často je využíván akční výzkum ve zdravotnictví, sociologii nebo pedagogice. V pedagogice se využívá ke zkoumání vyučovacích metod výuky (tradiční vs. aktivizující metoda), strategií učení, evaluačního procesu, oblasti postojů a hodnot žáků nebo k rozvoji sebereflexe a sebehodnocení práce pedagoga. Dále je možné využít akční výzkum při aplikaci nových technik a strategií ke vzdělávání. Akční výzkum lze realizovat různým způsobem. Jedná se např. o proaktivní akční výzkum, který je specifický tím, že se nejprve aplikuje změna a následně přichází hodnocení dosažených výsledků. Dále jsou navrhované alternativní postupy, ze kterých se vybere jeden, který je následně opět zaveden do praxe a proces výzkumu je ukončen revizí nově získaných zkušeností získaných ze zvoleného postupu. Reaktivní akční výzkum nejprve získává potřebné informace o zavedené praxi a následně informace vyhodnocuje. Na základě výsledků jsou zaváděny inovace (Schmuck, 1997; in Nezvalová, 2003). V práci bude využito formy reaktivního akčního výzkumu.

Cílem akčního výzkumu je najít řešení vyhovující všem zúčastněným teoretikům i praktikům zabývající se problematikou zkoumanou akčním výzkumem. Řešení vyplývající z výzkumu by mělo vycházet z každodenní praxe. Akční výzkum dle autorů je vnímán jako kontrolovaný, systematický, reflektivní a kritický projekt, který si klade za cíl zjistit určitá hlediska předloženého výzkumného problému (Oliveira a Waldenez, 2010).

3.3 Charakteristika výzkumného šetření

V následující podkapitole je představen výzkumný vzorek, průběh sběru dat a realizace akčního výzkumu.

3.3.1 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek probandů byl nejprve zvolen z hlediska věku, pro který je metodika Elkonin v praxi využívána. Jednalo se o probandy v předškolním věku. Zároveň se po zhodnocení teoretických východisek přihlédlo ke specifickým Downova syndromu a byli do výzkumného vzorku dále zahrnuti probandi, kteří neodpovídají věkovému schématu intaktní cílové skupiny pro využití metodiky, ale z hlediska kognitivních schopností a úrovně mentálního postižení

osob s Downovým syndromem byli ideální pro absolvování metodiky probandi ve školním věku.

Výzkumný vzorek byl získán na základě telefonické domluvy s MŠ, kam dva probandi v předškolním věku dochází. Původně byli vybráni tři probandi ve věku od 5 do 6 let, následně byl jeden z probandů předškolního věku z výzkumu vyřazen, především z důvodu jazykové bariéry a stupně mentálního postižení. Rodiče tří probandů ve věku od 7 do 10 let byli osloveni ve spolupráci se spolkem Trizomie 21. Celkem se jedná o skupinu pěti dětských probandů ve věku od 5 do 10 let s Downovým syndromem. V průběhu výzkumu navštěvovali probandi MŠ zřízenou dle § 16 odstavce 9 školského zákona, ZŠ zřízenou dle § 16 odstavce 9 školského zákona, nebo ZŠ běžného typu, kde jsou zařazeni do inkluzivního vzdělávání.

Všichni probandi mají středně těžké mentální postižení, pravidelně dochází na logopedickou intervenci ke stejné logopedce z MŠ. Všichni navštěvují klinickou logopedii dle svých preferencí.

Výběr probandů byl proveden na základě analýzy odborných zpráv z vyšetření logopedem, psychologem a doporučení z SPC, které byly prostudovány při prvotním setkáním se zákonnými zástupci dětí a byl vytvořen profil každého dítěte z výzkumného vzorku.

Dále byly realizovány konzultace s logopedkou, která si nepřeje být jmenována. Logopedka se všemi probandy z výzkumného vzorku spolupracuje v rámci logopedických terapií, na které dochází pravidelně 1x za 14 dní. Zároveň u každého probanda zná určitá úskalí a specifické situace, kterým je vhodné se vyvarovat.

3.3.2 Průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo od prosince 2022, kdy byla kontaktovaná zástupkyně iniciativy Elkonin, která poskytla informace o vhodné testovací metodě a doplnila východiska, se kterými se ve výzkumu dále pracuje. Následně byl proveden prvotní kontakt s rodiči dětí z výzkumného vzorku ve spolupráci s MŠ a spolkem Trizomie 21.

Od ledna do února 2023 probíhala analýza dat z odborných zpráv a seznámení s rodiči. V této fázi výzkumu proběhlo prvotní testování dětí, které absolvovaly vytvořený test fonemického uvědomování. Na základě výsledků testu a odborných zpráv byl v období od února do března 2023 vytvořen návrh a akční plán, jak postupovat při realizaci jednotlivých lekcí metodiky Elkonin. Návrh byl konzultován s logopedkou, ke které děti z výzkumného vzorku dochází. Z konzultace vyloučily návrhy, jak při jednotlivých lekcích postupovat, které prvky zařadit nebo naopak vynechat pro rozvoj fonemického uvědomování.

Od března 2023 byla prováděna praktická realizace jednotlivých lekcí ve spolupráci s kostelem U Jákovova žebříku, který poskytl prostory pro setkávání. Experimentální fáze byla ukončena 9. března 2024.

Podrobněji je popsán průběh jednotlivých fází akčního výzkumu v následující kapitole 4, kde je popsán přesný plán, jeho východiska, dokumentace, popis akcí a další náležitosti.

4 Rozvoj fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem pomocí metodiky Elkonin

V následující kapitole je podrobně popsán průběh akčního výzkumu realizovaného od konce roku 2022 do března roku 2024.

4.1 Návrh akčního plánu

4.1.1 Východiska

V této fázi jsme vycházeli z výše uvedených teoretických poznatků uvedených v teoretické části diplomové práce.

V rozhovoru s autorkou metodiky Elkonin (Ježková, 2017) bylo zmíněno, že je vhodná pro děti s Downovým syndromem v upravené formě. Z kontextu lze předpokládat, že se jedná o upravenou verzi metodiky s názvem *Když dítě vidí, co má slyšet*, tuto informaci lze ale jen předpokládat. V publikaci se autoři zaměřují především na děti se sluhovým postižením, ale děti s mentálním postižením nebo s Downovým syndromem nezmiňují. Po prozkoumání odborných zdrojů v České republice lze konstatovat, že zdroje, které by zmiňovaly upravenou verzi metodiky Elkonin přímo pro děti s Downovým syndromem nebo s určitým typem mentálního postižení, nebyly nalezeny.

Iva Bednářová (2020) ve své diplomové práci zjistila pozitivní vliv modifikované metodiky Elkonin pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi probandy byly děti s ADHD nebo s lehkým mentálním postižením.

Eva Zezulová (2007) ve své disertační práci zkoumala využití metodiky Elkonin pro rozvoj fonemického uvědomování u dětí s lehkým mentálním postižením, u kterých se prokázala metodika jako funkční a měla pozitivní dopad na rozvoj fonemického uvědomování. V určitých složkách fonemického uvědomování se prokázaly výsledky pozitivnější než u jiných, v každém případě byla metodika využita s pozitivním dopadem na vybrané dětské probandy v Moravskoslezském kraji.

Bakalářská práce Anny Santolíkové (2022) zabývající se logopedickou intervencí u dětí s Downovým syndromem zkoumala metody využívané logopedy k intervenci u těchto dětí. Z výsledků výzkumu bylo patrné, že metodika Elkonin je využívána v různé míře u všech čtyř probandů. Jednalo se jen o prvky metodiky zahrnuté ve vyučování nebo v průběhu intervence. V žádném z uvedených případů nebyla metodika cíleně využívána k rozvoji dětí s Downovým syndromem.

Cíle a výzkumné otázky plynoucí z výše uvedených východisek jsou zmíněny v podkapitole 3.1. Vymezení cílů a výzkumných otázek akčního výzkumu.

4.1.2 Akční plán

Celkový návrh akčního výzkumu vychází z předchozí kapitoly č. 3, kde je popsána metodologie, strategie sběru dat a metody k tomu určené. Výše je popsáno vše, co zahrnovalo plánování a rozhodování ještě před uskutečněním samotného výzkumu. V tabulce č. 5 strukturovaně uvádíme plán každé fáze výzkumu.

Tabulka 5 Plán akčního výzkumu

Fáze výzkumu	Popis
<p>1. Fáze <i>leden – únor 2023</i></p>	<p><u>Zjištění výchozího stavu</u> – Identifikace výchozího stavu si klade za cíl zjistit úroveň fonematického uvědomování u vybraných dětí s Downovým syndromem pomocí předem vytvořeného testu. V této fázi se výzkumník snaží pochopit prvotní stav, ve kterém děti do výzkumu vstupují, a jakým způsobem spolupracují s logopedy při intervencích. Dále je zjišťováno, které metody pro stimulaci jsou pro děti vhodné, a se kterými pracují odborníci v SPC nebo logopedi. Při analýze odborných zpráv se výzkumník zaměřuje na stupeň mentálního postižení, postižení sluchu, využívaný jazyk pro běžnou komunikaci (v případě bilingvismu), stav řeči a jazyka. Úroveň dosavadní komunikace, potíže v jazykových rovinách (především je kladen důraz na foneticko – fonologickou a lexikálně – sémantickou rovinu). Také výzkumník zjišťuje, zda vybrané děti dochází do mateřské školy nebo základní školy běžného typu či zařízení zřízených dle § 16 odstavce 9.</p>
<p>2. Fáze <i>únor 2023</i></p>	<p><u>Vyhodnocení získaných informací</u> – Na základě výsledků z provedených testů je určen stav fonematického uvědomování u jednotlivých dětí z výzkumného vzorku. Na základě analýzy dostupných dokumentů je sestaven profil jednotlivých probandů, který zahrnuje výše zmíněné položky, tak aby mohly být následně upraveny podmínky pro realizaci jednotlivých lekcí metodiky Elkonin.</p>

	Profil i výsledky z testů slouží ke tvorbě změn v jednotlivých lekcích metodiky Elkonin.
3. Fáze <i>únor – březen 2023</i>	<u>Konzultace s odborníky a návržení změn pro další činnost</u> – Do skupiny odborníků je zahrnutý výzkumník (autorka práce), logopedka a později byli přizváni i rodiče dětí, kteří byli vždy přítomní u prováděných lekcí. Po získaných informacích z testu a z profilu dětí jsou vyhodnoceny proměnné, které by v metodice Elkonin mohly všem dětem z výzkumného vzorku tvořit bariéry pro dosažení pozitivních výsledků. Na základě vytyčených bariér jsou navrženy změny, které 1. až 10. lekci metodiky Elkonin pozměňují a upravují.
4. Fáze <i>březen 2023 – březen 2024</i>	<u>Realizace nových postupů</u> – V průběhu realizace jednotlivých lekcí je prováděno zúčastněné pozorování ze strany výzkumníka. Jsou realizované konzultace s rodiči, kteří si v průběhu lekcí všimají reakcí dětí. V případě odborných nejasností je možné vždy konzultovat s odborníky.
5. Fáze <i>březen – duben 2024</i>	<u>Vyhodnocení nového postupu</u> – Dopad na fonemické uvědomování dětí s Downovým syndromem výzkumného vzorku v případě stimulace pomocí metodiky Elkonin je vyhodnoceno testem fonemického uvědomování a vyhodnocením jednotlivých změn v metodice Elkonin, které byly ve fázi 3 navrženy.

4.2 Dokumentace výchozího stavu

Níže jsou přestaveny profily dětí z výzkumného vzorku, které byly zpracované na základě analýzy dostupných dat. Data se zaměřují na celkovou osobnost jedince a jsou poskytnuta s písemným souhlasem zákonného zástupce pod podmínkou anonymizace citlivých údajů. Zdrojem dat jsou lékařské zprávy, zprávy od klinického logopeda, školského logopeda, psychologa a doporučení z SPC. Data jsou zpracována do profilu z důvodu lepší přehlednosti a orientace v předložených informacích, které jsou následně vyhodnoceny podle předem stanovených oblastí zkoumání.

Oblasti, které byly stanoveny pro následné vyhodnocení, jsou důležité pro ucelený pohled na osobnost jedince a dokreslení výchozího stavu fonemického uvědomování, mentální kapacity, úrovně jazykových schopností, obtíží v artikulaci a dalších osobnostních specifíků, která předpokládají možnosti rozvoje fonemického uvědomování. Zpracování dat je také důležité z důvodu určité náročnosti metodiky, která je v průběhu absolvování experimentální fáze na děti z výzkumného vzorku kladena. V případě velkých deficitů ve stanovených oblastech by mohlo docházet k vysoké zátěži, na jejímž základě by došlo k negativním dopadům na osobnost jedince.

Profily jsou doplněny o výsledky provedeného testu fonemického uvědomování (viz. příloha č. 1). Test je sestaven dle testu sluchové percepce Bednářové a Šmardové (2015). Je vybraná oblast sluchové diferenciacce, kde jsou probandům předložena slova, která obsahují buď stejný foném, nebo jiný a proband má určit, zda došlo ke změně v zadaném slově, či nikoli. Některé testové položky (slova) jsou doplněny o obrázky pro vizuální oporu. Slova obsahují fonémy s odlišnými distinktivními rysy a proband má být schopný vnímat tyto změny ve slovech právě pomocí fonemického uvědomování.

Dále je zahrnuta do vytvořeného testu zkrácená verze screeningu fonemického uvědomování od autorek metodiky Elkonin Dostálové a Mikulajové, které sestavily test v roce 2004 přímo za účelem zjištění stavu fonemického uvědomování před a po využití metodiky. Celkem je test tvořen jedenácti subtesty, mezi které patří uvědomování rýmů, produkci rýmů, izolaci první hlásky, syntéza a analýza hlásek a další. Test není standardizován. Je vhodný pro děti od pěti let. Některé oblasti ze screeningu jsou dle odbornice z iniciativy Elkonin pro předškolní děti příliš náročné nicméně byla zvolena zkrácená verze testu, kterou autorky považují za vhodnou. Probandi získali za účelem anonymizace přezdívky, které jsou využity v celé práci pro oslovování konkrétního probanda. Přezdívky byly vybrány na základě jejich charakteristik, které byly vypořizovány v průběhu setkávání při realizaci lekcí.

Profil probanda č. 1 Nevyužitý

<i>Sledovaná oblast</i>	<i>Popis oblasti</i>
<i>Osobní anamnéza</i>	Chlapec, v době začátku výzkumu je 5 let a 8 měsíců starý, diagnóza Downův syndrom, zrakové postižení zatím není známo. Trilingvní. Není jasně ukotven 1. jazyk a vedlejší jazyky.

<i>Stupeň mentálního postižení</i>	Spodní pásmo středně těžkého mentálního postižení. Opožděný psychomotorický vývoj.
<i>Stav sluchu</i>	Postižení sluchu není potvrzeno.
<i>Sociální anamnéza</i>	Chlapec vyrůstá v úplné trilingvní rodině, má dvě starší sestry. Sebeobsluhu nezvládá, stále na plenách, dochází do MŠ zřízené dle §16 odstavce 9. Rodiče komunikují rusky, anglicky a česky.
<i>pozornost</i>	Souvisle udrží jen krátkou dobu, lehce se nechá vyrušit.
<i>Stav řeči a jazyka na základě jazykových rovin</i>	
<i>Foneticko – fonologická</i>	Hlas není jasný, zastřený, tempo řeči není plynulé, artikulace a užití jednotlivých hlásek v řeči nestabilní.
<i>Lexikálně – sémantická</i>	V aktivní slovní zásobě využívá pár vybraných onomatopoií (au, brm). Porozumění celkově vážne. Rozumí až v případech zrakové opory jedno až dvouslovným větám. Nechápe složitější gramatické struktury. Dochází ke zmatení z hlediska využití slovní zásoby v jazyce, ve kterém se v dané situaci komunikuje.
<i>Morfologicko – syntaktická</i>	Řeč se vyskytuje na úrovni jednoslovných vyjádření.
<i>Pragmatická rovina</i>	Nedokáže vyjádřit souhlas a nesouhlas. Nechápe roli komunikačního partnera. Řeč nemá funkční charakter, mimika a gestika se nevyskytuje.
<i>Výsledky testu fonemického uvědomování</i>	Nebyl proveden po zhodnocení výše uvedeného

Profil probanda č. 2 Lidumilná

<i>Sledovaná oblast</i>	<i>Popis oblasti</i>
<i>Osobní anamnéza</i>	Dívka, v době začátku výzkumu je 5 let a 11 měsíců stará, diagnóza Downův syndrom, zrakové postižení zatím není známo.
<i>Stupeň mentálního postižení</i>	Celkový rozumový výkon se pohybuje v horním pásmu středně těžkého mentálního deficitu.
<i>Stav sluchu</i>	Sluch bez nález patologie. Dívka správně diferencuje a lokalizuje známé zvukové podněty. K porozumění složitějším strukturám řeči je vhodné využít zrakové opory.
<i>Sociální anamnéza</i>	Dívka vyrůstá v úplné rodině. Má dva sourozence, jednu starší a jednu mladší sestru. Dochází do MŠ zřízené dle §16 odstavce 9.
<i>pozornost</i>	Při zaujetí dívka pracuje 30 a více minut.
<i>Stav řeči a jazyka na základě jazykových rovin</i>	
<i>Foneticko – fonologická</i>	Hlas jasný, zvučný, tempo řeči plynulé, artikulace a užití jednotlivých hlásek v řeči je zatím nestabilní.
<i>Lexikálně – sémantická</i>	Aktivní i pasivní slovník stále roste, oslabené je porozumění delším větným celkům a složitějším gramatickým strukturám.
<i>Morfologicko – syntaktická</i>	Řeč je na úrovni jedno až tříslavné věty.
<i>Pragmatická rovina</i>	Chápe svou roli komunikačního partnera, řeč má funkční charakter, v komunikaci je aktivní, mimika a gestikulace v normě. Oční kontakt navazuje a udržuje dle potřeby, sdílí pozornost.
<i>Výsledky testu fonemického uvědomování</i>	Výsledek testu byl podprůměrný. Celkově dívka získala 16 b. z 58 b. V procentech úspěšnosti získala dívka 21,9 %. Předložené výsledky vyplývají z testu viz. příloha č. 3

<i>Sledovaná oblast</i>	<i>Popis oblasti</i>
<i>Osobní anamnéza</i>	Chlapec, v době začátku výzkumu je 6 let a 5 měsíců starý, diagnóza Downův syndrom, krátkozraký.
<i>Stupeň mentálního postižení</i>	Celkový rozumový výkon se pohybuje v horním pásmu středně těžkého mentálního deficitu. Opožděný psychomotorický vývoj.
<i>Stav sluchu</i>	Sluch bez nálezu patologie. Chlapec diferencuje a správně lokalizuje známé zvukové podněty.
<i>Sociální anamnéza</i>	Chlapec vyrůstá v úplné rodině, má mladší sestru. Dochází do MŠ zřízené dle § 16 odstavce 9. Po prázdninách nastoupil do základní školy zřízené dle § 16 odstavce 9.
<i>pozornost</i>	Při zaujetí pracuje chlapec i 30 a více minut.
<i>Stav řeči a jazyka na základě jazykových rovin</i>	
<i>Foneticko – fonologická</i>	Hlas jasný, zvučný, tempo řeči plynulé, artikulace a užití jednotlivých hlásek v řeči je prozatím nestabilní.
<i>Lexikálně – sémantická</i>	Aktivní i pasivní slovník stále rostoucí, oslabené je porozumění delším větným celkům a složitějším gramatickým strukturám.
<i>Morfologicko – syntaktická</i>	Řeč je na úrovni víceslovných vět. Prozatím přetrvávají dysgramatismy na větné i slovní úrovni (nesprávné ohýbání slov, chybějící předložkové vazby a zvrtná zájmena, zaměněný slovosled).
<i>Pragmatická rovina</i>	Chápe svou roli komunikačního partnera, řeč má funkční charakter, v komunikaci je aktivní, mimika a gestikulace v normě. Pozornost sdílí.
<i>Výsledky vstupního testu fonemického uvědomování</i>	Výsledek testu byl podprůměrný. Celkově chlapec získal 24 b. z 58 b. V procentech úspěšnosti získal chlapec 41,4 %. Předložené výsledky vyplývají z testu viz. příloha č. 4

Profil probanda č. 4 Energický

<i>Sledovaná oblast</i>	<i>Popis oblasti</i>
<i>Osobní anamnéza</i>	Chlapec, v době začátku výzkumu je 6 let a 6 měsíců starý. Diagnóza Downův syndrom, krátkozrakost, astigmatismus.
<i>Stupeň mentálního postižení</i>	Celkový rozumový výkon se pohybuje v horním pásmu středně těžkého mentálního deficitu. Opožděný psychomotorický vývoj.
<i>Postižení sluchu</i>	Sluch bez nálezu patologie. Chlapec diferencuje a správně lokalizuje známé zvukové podněty.
<i>Sociální anamnéza</i>	Chlapec vyrůstá v rozvedené rodině, kde je zavedena střídavá péče. Chlapec má jednoho mladšího bratra. Dochází do běžné ZŠ, kde je zařazen do inkluze a má doporučenou asistentku pedagoga.
<i>pozornost</i>	Při zaujetí pracuje chlapec i 30 a více minut.
<i>Stav řeči a jazyka na základě jazykových rovin</i>	
<i>Foneticko – fonologická</i>	Hlas jasný, zvučný, tempo řeči plynulé, artikulace a užití jednotlivých hlásek v řeči je prozatím nestabilní.
<i>Lexikálně – sémantická</i>	Aktivní i pasivní slovník stále rostoucí, oslabené je porozumění delším větným celkům a složitějším gramatickým strukturám.
<i>Morfologicko – syntaktická</i>	Řeč je na úrovni jedno až tříslonné věty.
<i>Pragmatická rovina</i>	Chápe svou roli komunikačního partnera, řeč má funkční charakter, v komunikaci je aktivní, mimika a gestikulace v normě. Oční kontakt navazuje a udržuje dle potřeby, sdílí pozornost.
<i>Výsledky vstupního testu fonemického uvědomování</i>	Výsledek testu byl podprůměrný. Celkově chlapec získal 8 b. z 58 b. V procentech úspěšnosti získal chlapec 13,8 %. Předložené výsledky vyplývají z testu viz. příloha č. 5

<i>Sledovaná oblast</i>	<i>Popis oblasti</i>
<i>Osobní anamnéza</i>	Chlapec, v době začátku výzkumu je 7 let a 12 měsíců starý, diagnóza Downův syndrom, astigmatismus, dalekozrakost.
<i>Stupeň mentálního postižení</i>	Celkový rozumový výkon se pohybuje v pásmu středně těžkého mentálního deficitu. Opožděný psychomotorický vývoj.
<i>Stav sluchu</i>	Sluch bez nálezu patologie. Chlapec diferencuje a správně lokalizuje známé zvukové podněty. Zeslabená sluchová diferenciacie a recepcie řeči.
<i>Sociální anamnéza</i>	Chlapec vyrůstá v úplné rodině, má mladšího bratra. Dochází do soukromé ZŠ, kde je zařazen do inkluzivního vzdělávání. Při výuce je přítomna asistentka pedagoga. Sebeobsahu zvládá s dopomocí. Sám jí lžící, dojde si na záchod, oblékne se.
<i>pozornost</i>	Při zaujetí pracuje chlapec i 30 a více minut. Důležité je chlapce adekvátně motivovat.
<i>Stav řeči a jazyka na základě jazykových rovin</i>	
<i>Foneticko – fonologická</i>	Hlas jasný, zvučný, tempo řeči plynulé, artikulace a užití jednotlivých hlásek je výrazně narušena až nesrozumitelná. Vyskytují se artikulační neobratnosti a komolení slov.
<i>Lexikálně – sémantická</i>	Aktivní i pasivní slovník stále rostoucí ale pod úrovní normy. Pasivní slovní zásoba převažuje aktivní. Oslabené je porozumění delším větným celkům a složitějším gramatickým strukturám. Neodpoví na otázku Proč?
<i>Morfologicko – syntaktická</i>	Komunikace probíhá na úrovni gest a zvuků. Jsou využívány především neologismy. Převážně tvoří jednoduché věty, kde užívá podstatná jména a omezený okruh sloves.
<i>Pragmatická rovina</i>	Chlapec se často v sociální komunikaci ztrácí. Potřebuje dopomocť s dorozuměním, řeč je hůře srozumitelná

	a v případě neporozumění dochází ke sklonům k afektivnímu jednání (bouchání, vztekání, kousání do kousáku). Oční kontakt navazuje a udržuje dle potřeby, sdílí pozornost.
Výsledky vstupního testu fonemického uvědomování	Výsledek testu byl průměrný. Celkově chlapec získal 31 b. z 58 b. V procentech úspěšnosti získal chlapec 53,4 %. Předložené výsledky vyplývají z testu viz. příloha č. 6

Profil probanda č. 6 Zvidavá

<i>Sledovaná oblast</i>	<i>Popis oblasti</i>
<i>Osobní anamnéza</i>	Dívka, v době začátku výzkumu je 10 let a 5 měsíců stará, diagnóza Downův syndrom, krátkozraká.
<i>Stupeň mentálního postižení</i>	Celkový rozumový výkon se pohybuje v horním pásmu středně těžkého mentálního deficitu.
<i>Stav sluchu</i>	Sluch bez nález patologie. Dívka správně diferencuje a lokalizuje známé zvukové podněty.
<i>Sociální anamnéza</i>	Dívka vyrůstá v úplné rodině. Má pět sourozenců. Dochází do ZŠ zřízené dle §16 odstavce 9.
<i>pozornost</i>	Při zaujetí dívka pracuje 30 a více minut.
<i>Stav řeči a jazyka na základě jazykových rovin</i>	
<i>Foneticko – fonologická</i>	Hlas jasný, zvučný, tempo řeči plynulé, artikulace a užití jednotlivých hlásek v řeči je nestabilní.
<i>Lexikálně – sémantická</i>	Aktivní i pasivní slovník stále roste, oslabené je porozumění delším větným celkům a složitějším gramatickým strukturám.
<i>Morfologicko – syntaktická</i>	Řeč je na úrovni víceslovných vět. Prozatím přetrvávají dysgramatismy na větné i slovní úrovni (nesprávné ohýbání slov, chybějící předložkové vazby a zvrtná zájmena, zaměněný slovosled).

<i>Pragmatická rovina</i>	Chápe svou roli komunikačního partnera, řeč má funkční charakter, v komunikaci je aktivní, mimika a gestikulace v normě.
<i>Výsledky testu fonemického uvědomování</i>	Výsledek testu byl podprůměrný. Celkově dívka získala 19 b. z 58 b. V procentech úspěšnosti získala dívka 32,8 %. Předložené výsledky vyplývají z testu viz. příloha č. 7

Na základě vyhodnocení výše zmíněných specifik, kterými disponuje výzkumný vzorek bylo navrženo probanda č.1 Nevyužitý z výzkumného vzorku vyřadit na základě náročnosti metodiky, která by pro něj představovala nadměrnou zátěž. Dále bylo navrženo několik úprav v metodice Elkonin, které by měly být dodržovány při každé prováděné lekci ve 4. fázi akčního výzkumu.

Vyhodnocené návrhy vyplývající z prostudování profilů probandů a získaných informací z konzultace s odborníky:

1. Z hlediska pozornosti bylo přihlédnuto k časové dotaci, která je v původní metodice odhadovaná na 45 minut/ lekce, ale ve změněné verzi pro výzkumný vzorek se bude jednat o 30minutovou dotaci na lekci. V případě, že by výzkumník vyhodnotil, že dítě chce a vydrží pracovat déle, bude vždy připravena jedna aktivita z původní metodiky navíc, tak aby bylo možné využít motivaci probanda.
2. V případě úloh, které jsou v každé lekci uvedeny, bude zhodnoceno, zda se jedná o stěžejní úlohu, která je podložena pracovními listy a je důležité ji provádět. Návrh je zaveden z důvodu udržení pozornosti dítěte a jeho motivace, jelikož je důležité splnit stěžejní aktivity v každé lekci a následně rozcvičky nebo aktivity, které nemají zásadní charakter, budou vyřazeny nebo odloženy k případnému využití při prodlužování časové dotace.
3. V zájmu motivace a udržení pozornosti dětským probandem bude zavedena jasná struktura času při každé lekci, která zajistí časté měnění prostředí a aktivit, tak aby dítě vždy vědělo, co bude následovat za pracovní prostředí a z toho vyplývající charakter úlohy. Lekce bude zakončena slovní rekapitulací úloh, které byly v lekci provedeny, a následně dítě získá razítko dle výběru na ruku/ pracovní list/ nebo dle preferencí.
4. Sluchová percepce bude podpořena zrakovou percepcí pouze v úlohách, které pro to budou vhodné. K původnímu znění metodiky je doporučeno snažit

se o co největší vizualizaci i abstraktních pojmů, jako je slabika nebo délka hlásek. Zároveň je doporučeno pracovat s reálnými předměty, popřípadě 2D kartičkami s obrázky reálných předmětů.

5. Z hlediska opožděného psychomotorického vývoje a s tím spojené zhoršené grafomotoriky je doporučeno před zahájením práce s metodikou a uvedením do první lekce začít s nácvikem dolního oblouku, který je využíván v průběhu celé metodiky (viz. příloha č. 8).
6. V návaznosti na kognitivní deficity výzkumného vzorku je doporučeno využívat slova, která se objevují v aktivním slovníku výzkumného vzorku, to bude ověřeno předložením nebo ukázáním obrázku a dítě bude mít za úkol pojmenovat, co vidí. V případě, že nebude vědět, o co se jedná, daný obrázek se vyřadí a nebude s ním po dobu lekce pracováno. Při zadávání úkolů bude kladen důraz na krátké a jednoduché pokyny, které bude mít proband možnost pochopit. V případě nepochopení bude zadání zopakováno.
7. Do každé lekce nad rámec metodiky Elkonin bude zařazena rytmiizace v podobě básničky podpořené vizuální oporou (viz. příloha č. 9), na kterou všichni probandi z výzkumného vzorku dle dostupných informací reagují pozitivně. Rytmiizace je v případě fonematického uvědomování vhodná pro pochopení rozdělení slov na slabiky.
8. Na základě náročnosti vedení lekce a charakteru specifických potřeb výzkumného vzorku bylo doporučeno provádět lekce individuálně. Dále bylo přihlédnuto ke způsobu administrace pozorovacích archů, které zjišťují sběr dat pro následné vyhodnocení efektivity zavedených změn v metodice.

Provedené změny v jednotlivých lekcích metodiky Elkonin na základě doporučení

1. Lekce – téma slabiková struktura – seznámení s Hláskářem

- a. První úkol bude zachován. Seznámení se značkami, které jsou při lekcích využívány jako pomyslná pravidla. Seznámení s krajinou slov a hlásek a jejími obyvateli (loutkami). Bude provedeno u tabule na koberci.
- b. Druhý úkol bude v jisté míře zachován. Pracovní list z Hláskáře str. 6 je pozměněn na zalamovaný papír A4, na který děti mohou psát omyvatelnou fixou (viz příloha č. 10). Změna proběhla z důvodu práce s chybou, kdy v případě špatně napsaného počtu slabik lze chybu vymazat a opravit. Opatření bylo zavedeno také v návaznosti na úsporu času a zaujetí dítěte. Bude provedeno u stolečku.

- c. Třetí úkol je zahrnut v příloze č. 9, kdy básnička je využita hned na začátku lekce a je využívána v průběhu práce s metodikou na začátku každé lekce jako zaklínadlo, které přenáší do kouzelné krajiny slov a hlásek. Úkol bude prováděn na koberci.
2. Lekce – téma slabiková struktura – dělení slov na slabiky, slabikové schéma slova
- a. Rozcvička bude zachovaná v plném znění s vizí provádění na koberci.
  - b. První úkol bude v případě neznalosti květin vyřazen, nebo budou využity pouze názvy květin, které dítě zná. Pro lepší pochopení situace, která je v úloze popsána, byly vytvořeny barevné karty s květinami (viz příloha č. 11). Bude prováděno u stolečku.
  - c. Druhý úkol není v žádném znění pozměněn. Bude proveden u stolečku.
  - d. Třetí úkol je zařazen do úkolů, které nejsou stěžejní pro lekci a není tedy nutné ho využít.
  - e. Čtvrtý úkol není změněn. Bude prováděn v místnosti, kde se lekce uskuteční.
3. Lekce – téma slabiková struktura – představa krátké a dlouhé slabiky
- a. Rozcvička bude v zadání úkolu zachovaná, ale budou využita slova z následujícího pracovního listu (viz příloha č. 12). Tato slova ovoce a zeleniny se rozstříhají na kartičky a dítě bude mít za úkol kartičky nosit k příslušnému schématu. Práce bude uskutečněna na koberci.
  - b. První úkol není změněn. Jsou využity kartičky z předešlého úkolu. Je prováděn u stolečku.
  - c. Druhý úkol je zachován v plném znění. Je prováděn na koberci.
  - d. Třetí úkol je zachován v plném znění.
  - e. Čtvrtý úkol je zachován v plném znění, ale je doporučen k odložení a neprovádění z hlediska pozornosti dětí. V případě potřeby lze využít ale není třeba ho využívat.
4. Lekce – téma slabiková struktura – zápis schémat slov s krátkými a dlouhými slabikami
- a. Rozcvička bude zachovaná v plném znění. Práce bude uskutečněna na koberci.
  - b. První úkol je prováděn individuálně. Doporučená práce pouze se slovy, která dítě zná. Práce bude uskutečněna u stolečku.
  - c. Druhý úkol je zachován v plném znění. Práce bude uskutečněna u stolečku.
  - d. Třetí úkol je zachován v plném znění. Práce bude uskutečněna na koberci.
  - e. Čtvrtý úkol je zachován v plném znění. Práce bude uskutečněna u stolečku.
  - f. Pátý úkol je doporučeno vynechat pro délku lekce.

5. Lekce – téma hlásková struktura slova – určování první hlásky ve slově

- a. Rozcvička bude zachovaná v plném znění zadání. Jsou využita slova, která dítě prokazatelně zná z předchozích lekcí. V případě neporozumění se využije vizuální opory. Práce bude uskutečněna na koberci.
- b. První úkol je spojen se seznámením se s novými obyvateli (víly Hlásulky). Bude využito audionahrávky a loutek které dokreslují situaci. Je doporučeno se ujistit praktickou ukázkou se čtyřmi obrázky na křídlech Hlásulek, že dítě rozumí o jaký úkol jde, a ví co má dělat. Práce bude uskutečněna na koberci a následně u stolečku.
- c. Druhý úkol je zachován v plném znění. Není využito razítek ani odměny. V případě úkolu jde o nácvik a pochopení, pozice iniciální hlásky ve slově. Práce bude uskutečněna na koberci.
- d. Třetí úkol je zachován v plném znění. Práce bude uskutečněna u stolečku.

6. Lekce – téma hlásková struktura slova – porovnávání prvních hlásek ve slově

- a. Rozcvička bude zachovaná v plném znění zadání. Budou využita slova, která dítě prokazatelně zná z předchozích lekcí. V případě neporozumění se využije vizuální opory. V případě vlastní iniciativy a možnosti vymýšlet vlastní slova nebude dítě limitované. Slova si vymýšlí navzájem výzkumník a dítě. Práce bude uskutečněna na koberci.
- b. První úkol je změněn v případě dítěte, které již zná grafémy, lze využít znázornění grafémů nad jednotlivými jmény dětí z pracovního listu. V případě neporozumění je zdůrazňována první hláska pomocí hlasu a pomlky mezi hláskou a slovem, tak jak doporučuje metodika. Práce bude uskutečněna u stolečku.
- c. Druhý úkol není změněn. Práce bude uskutečněna na koberci.
- d. Třetí úkol je zachován v plném znění. Práce bude uskutečněna u stolečku.
- e. Čtvrtý úkol je doporučen vyřadit a využít až v případě potřeby.

7. Lekce – téma hlásková struktura slova – určování poslední hlásky ve slově

- a. Rozcvička bude zachovaná v plném znění zadání. Jsou využita slova, která dítě prokazatelně zná z předchozích lekcí. V případě neporozumění se využije vizuální opory. Práce bude uskutečněna na koberci.
- b. První úkol není doporučeno měnit. Práce bude uskutečněna na koberci.
- c. Druhý úkol není doporučeno měnit. Práce bude uskutečněna u stolečku.
- d. Třetí úkol je v případě potřeby doporučen vyřadit. Není třeba měnit zadání a charakter úkolu. Práce bude uskutečněna na koberci.

e. Čtvrtý úkol není doporučeno měnit. Práce bude uskutečněna u stolečku.

8. Lekce – téma hlásková struktura slova – syntéza slova

a. Rozcvička bude zachována v původním zadání. Specificky se využijí slova, která dítě zná z předchozích lekcí. Např. slova z lekce č. 3. Práce bude uskutečněna na koberci.

b. První úkol bude pozměněn v bodě stříhání a bude využito již připravených kolíčků s nalepenými slovy a děti budou mít za úkol kolíčky přiřadit ke správnému obrázku s odpovídající indiciální hláskou viz příloha č. 13. Bude vyřazeno určování finální hlásky v návaznosti na provedenou aktivitu, aby nedošlo ke zmatení. Práce bude uskutečněna u stolečku.

c. Druhý úkol je pozměněn pouze formálně z hlediska individuálního charakteru vedení lekcí, a to právě na základě určování iniciální hlásky u slov (v případě znalosti grafémů je možné na kartičky dopsat) a následně zkusit iniciální hlásky spojit do jednoho slova. Práce bude uskutečněna u stolečku.

d. Třetí úkol je zachován a není doporučeno měnit zadaná slova, pouze bude hlásky vyslovovat výzkumník. Práce bude uskutečněna na koberci.

e. Čtvrtý úkol je zachován. Práce bude uskutečněna u stolečku.

9. Lekce – téma hlásková struktura slova – fixace hlásek pomocí žetonů

a. Rozcvička bude změněna na základě individuálního zpracování konkrétního zadání. Budou využity obrázky z předešlých lekcí. Iniciální hlásky slov budou dohromady dávat slovo např.: Lopata, Eva, Salám = LES. Práce bude uskutečněna na koberci.

b. První úkol nebude změněn. Práce bude uskutečněna u stolečku.

c. Druhý úkol nebude změněn. Práce bude uskutečněna u stolečku.

d. Třetí úkol je zachován. Práce bude uskutečněna u stolečku.

e. Čtvrtý úkol je zachován. Práce bude uskutečněna u stolečku.

10. Lekce – téma hlásková struktura slova – tříhlásková slova

a. Rozcvička nebude změněna. Práce bude uskutečněna na koberci.

b. První úkol nebude změněn. Práce bude uskutečněna u stolečku.

c. Druhý úkol nebude změněn. Práce bude uskutečněna u stolečku.

d. Třetí úkol je zachován. je doporučen vyřadit a využít až v případě potřeby.

e. Čtvrtý úkol je zachován. Bude prováděn individuálně, případně s dopomocí výzkumníka. Práce bude uskutečněna u stolečku.

4.3 Popis akce a podoby jejího dokladování

Výše v podkapitole 4.1.2 je uvedena tabulka č. 5 Plán akčního výzkumu, která přibližuje průběh plánované akce. Jak je výše zmíněno, akce byla zahájena kontaktem s rodiči probandů a následoval sběr dat do individuálních profilů dětí z výzkumného vzorku. Na základě získaných informací vytyčil výzkumník a logopedka možné změny, které by přispěly k úspěšnějšímu absolvování metodiky Elkonin. Změny byly provedeny v dílčích úkolech jednotlivých lekcí (1. až 10. lekce).

V průběhu akce pracoval výzkumník, s dětmi z výzkumného vzorku. Bylo domluveno, že se s dětmi bude setkávat 1x týdně na 30 minut, a každý týden bude probrána jedna lekce. Tyto lekce byly vedeny výzkumníkem (autorkou) a v případě nejasností byla možnost konzultovat návrhy na změny či nezdary dětí v dílčích úkolech s logopedkou. Setkání byla zaznamenávána výzkumníkem do pozorovacího archu (viz. příloha č. 14). Ten byl sestaven dle předem stanovených kritérií, která kopírují strukturu jednotlivých lekcí. V archu jsou hodnoceny reakce dítěte na rozvržené aktivity a jsou hodnoceny změny v úkolech konkrétních lekcí. V případě nutnosti implementace změny do dílčích úkolů je v archu vymezený prostor pro návrhy změn. V tabulce č. 6 jsou vysvětleny hodnotící škály reakcí dítěte na zadaný úkol.

Tabulka 6 Hodnotící škály reakcí dítěte na zadaný úkol

<i>Hodnotící škály reakcí dítěte na zadaný úkol</i>	
Pozitivní reakce	1) <i>Pochopení zadání úkolu – dítě ví co má dělat na základě prvotního vysvětlení, zvládá úkol samostatně nebo s mírnou dopomocí</i>
	2) <i>proaktivní přístup, neutrální reakce na předloženou aktivitu,</i>
	3) <i>Zpracování celého úkolu v rozsahu zadání, zpracování větší části zadání (více než ½ zadání)</i>
	4) <i>Plná nebo částečná pozornost v průběhu plnění úkolu</i>
Negativní reakce	5) <i>Nepochopení zadání úkolu – dítě neví, co má dělat na základě prvotního vysvětlení, nezvládá úkol samostatně, zvládá s velkou dopomocí</i>
	6) <i>reakce na zadaný úkol (nezájem, útek, pláč, afektivní reakce, vzdor, odmítnutí spolupráce)</i>
	7) <i>nezpracování celého úkolu v rozsahu zadání (zpracování méně než ½ zadání)</i>
	8) <i>neschopnost udržet pozornost v průběhu zadaného úkolu – z hlediska přetížení, únavy nebo motivace</i>

Změněný úkol je v každém z archů pro příslušnou lekci poznačen hvězdičkou*, aby bylo jasné, že se nejedná o původní znění úkolu. Doporučený úkol k vyřazení je poznačen značkou (X).

V případě potřeby je doloženo vysvětlení pod pozorovacím archem. Změny, které byly navrženy po provedení lekce jsou popsány pod pozorovacím archem. Před implementací do dalších lekcí jsou navržené změny vždy konzultovány s odborníkem a následně zavedené do dalších prováděných lekcí.

Jelikož setkávání probíhalo ve volném čase rodičů a dětí bylo časově náročné setkávat se každý týden. Z hlediska časové dotace celého výzkumu, který probíhal po dobu 9 měsíců (od března 2023 do začátku března 2024) v průběhu stanoveno alespoň 10 setkání pro adekvátní výsledky. S většinou probandů, se ale výzkumník setkal alespoň dvanáctkrát. Výzkum byl rozdělen do dvou částí, jelikož do zahrnuté časové dotace spadaly prázdniny, v průběhu, kterých výzkum neprobíhal. Setkávání bylo obnoveno v říjnu 2023 s mírnými změnami režimu z hlediska časových možností dvou probandů. U probandů Vynalézavý a Energický byl zaveden režim setkávání jedenkrát za dva týdny, což velmi snížilo možnosti pro naplnění akčního plánu.

Průběh první lekce, která byla provedena ve dvou datech v březnu roku 2023, byl zaznamenán do pozorovacích archů (viz. přílohy č. 23 až 27). V průběhu lekcí bylo zjištěno, že tři z pěti probandů nerozumí pojmu slabika a nemohou tedy pokračovat v následující lekci, ve které jsou úkoly založené na znalosti slabikové struktury slov. Z tohoto zjištění vyplynuly návrhy, které byly následující setkání zavedeny a vyzkoušeny s několika probandy. Obě aktivity byly navrženy tak, aby dítě podpořilo při pochopení pojmu slabika. V metodice je pro pochopení tohoto pojmu využíváno kreslení spodního oblouku pod obrázky slov. Zadání bylo pro probandy obtížné především z hlediska úrovně grafomotoriky, která jim nedovolovala adekvátně zapsat počet slabik ve slovech pomocí obloučkového schématu. Z tohoto důvodu byla zavedena pouze manipulace s částmi kartiček nebo s figurkami. Obě aktivity na sebe navazovali z hlediska obtížnosti a v případě úspěšného splnění se přistoupilo k určování počtu slabik s grafickým doprovodem obloučkového schématu. Grafomotoricky bylo zadání vždy obtížné, ale většina probandů věděla, co má ve slovech počítat, a proč má psát vypočítaný počet obloučků pod obrázky. Výše zmíněné potíže výrazně pozdržely průběh celého výzkumu, a proto bylo vyčerpáno více časové dotace (přibližně 4 setkání) na první lekci u probandů Energický, Vynalézavý a Lidumilná než u Ostražitého a Zvidavé.

V příloze č. 15 je uvedena aktivita, která byla využita v prvotních setkáních u probandů Lidumilná, Energický a Vynalézavý. Jedná se o tři archy jednoslabičných, dvouslabičných a tříslabičných slov zobrazených na obrázcích. Uvedená slova na sobě mají nalepené stejné obrázky, které jsou rozdělené na počet kusů podle slabikové struktury zobrazených slov. Aktivita s jedním předem vybraným archem (nejprve ten, kde se objevují jednoslabičná

nebo dvouslabičná slova) spočívala především v tom, že si dítě předem vybere obrázek, který následně odlepí a říká u toho části slova. Výzkumník mu při vyslovování slabik pomáhá, aby dítě pochopilo princip zadání. Tato aktivita následuje do vyčerpání slov. Výzkumník dítěti zadá jednoduchý pokyn, aby našlo mezi odlepenými slovy pouze ta, která jsou celá a nemají více částí. Dítě, tak najde jednoslabičná slova. Postupně s výzkumníkem vyslovují slova a počítají slabiky. Počítání slabik probíhá za pomoci tleskání, nebo bouchání rukou v pěst do stolu, tak jak popisuje metodika Elkonin. Vždy po spočítání správného počtu slabiky může dítě nalepit slovo zpět na arch. Takto se postupuje od jednoslabičných slov k víceslabičným. V případě, že má slovo více částí (slabik) dítě hledá a určuje počet slabik vždy jen u jednoho slova, aby ho nerušilo více částí slov najednou. Tato aktivita, byla v průběhu setkávání využita primárně u dětí, které nerozuměly pojmu slabika. Většinou se podařilo tímto způsobem alespoň přiblížit, co to slovo slabika znamená.

V příloze č. 16 je uvedena aktivita, která stejně, jako výše zmíněná hra, přibližuje dětem strukturu slabik ve slovech. Na kartičce je vždy uvedeno jednoslabičné, dvouslabičné nebo tříslabičné slovo, a pod ním je uveden řádek se čtverečky. Počet čtverečků je uveden dle počtu slabik ve slově. Kartičky jsou zalaminované a dobře se na ně lepí přísavka, proto byly využity figurky Stikeez. Úkolem dítěte je nejprve pojmenovat slovo na obrázku a následně správně určit počet slabik pomocí tleskání nebo bouchání do stolu. Pokud určí správný počet slabik, vybere si stejný počet panáčků Stikeez, které lepí do příslušných čtverečků. Dítě při lepení figurek do čtverečků vyslovuje slabiky, tak aby si části slov uvědomovalo.

V navazujících lekcích bylo zjištěno, že časová dotace 30 minut výrazně neodpovídá potřebám některých probandů, tak aby byly schopni úspěšně splnit zadané úkoly. Proto bylo u probandů Vynalézavý a Lidumilná doporučeno, aby některé prováděné aktivity, které byly na lekci představeny např. počítání slabik, zkusili doma. Po několika lekcích, kdy se nestihly všechny úkoly, dle plánu bylo rozhodnuto, že se bude pracovat vždy jen s půlkou zadaných úkolů v jedné lekci, tak aby bylo možné využít potenciál pozornosti dítěte a nedocházelo k demotivaci. Z toho plynulo rozložení jedné lekce do více setkání, dle náročnosti úkolů. U probanda Energického byla při setkání vícekrát zaznamenána překážka v podobě roztrázené pozornosti. To bohužel nahrávalo nízkým hodnotám v pozorovacím archu a nutnosti opakovat některé aktivity v následujícím setkání. Z výše uvedených důsledků nebylo možné se jmenovanými probandy splnit stejný počet lekcí, jako s probandy Zvídavá a Ostražitý.

Ve třetí a čtvrté lekci (viz příloha č.33 až 42), bylo obtížné pro všechny děti z výzkumného vzorku pochopit délky ve slovech. S některými probandy bylo vysvětlování jednodušší

(Ostražitý a Zvídavá) pravděpodobně ze znalosti těchto situací ze školního prostředí, kde se učí číst a psát. Proto byly lekce s těmito probandy realizovány již v červnu 2023. U Energického, Vynalézavého a Lidumilné probíhalo postupné vysvětlování délek. Bylo využito bzučáku, který je doporučen v metodice. S touto dopomocí byla určována nejprve jednoslabičná slova z uzavřeného okruhu (sůl, čaj, nos, býk, pes, dům, les, cíl), která mělo dítě rozprostřena na koberci. Dvě židle nacházející se asi metr od koberce byly označeny schémata. Jedna židle měla schéma jednoho obloučku s čárkou, což znamenalo délku a druhá židle byla označena jedním obloučkem bez čárky. Dítě dostalo instrukci, že má určit délku dle slyšené délky tónu bzučáku. V případě, že je tón dlouhý a při vyslovení slova se náš hlas natahuje má slovo odnést na židli se schématem jednoho obloučku s čárkou. V momentě určení krátkého tónu bez natažení hlasu, tedy že slovo nemá délku, má dítě obrázek se slovem odnést na židli se schématem jednoho obloučku bez čárky. V tomto zadání si byli probandi ze začátku často velmi nejistí a nevěděli, jak zadaný úkol vypracovat. Opakování zadaných úkolů trvalo přibližně dvě setkání, než probandi pochopili, jak poznat délku ve slovech. Nakonec se většině probandům podařilo tento jev pochopit.

Dále bylo ve 4. lekci navrženo změnit charakter 4. úkolu (viz příloha č. 18). Zde byla změna zavedena na základě chybování v grafickém přepisu slov. Dítě mělo za úkol nejprve pojmenovat slovo, určit slabikovou strukturu a následně určit délku. Na základě zjištěných informací vybrat správné slabikové schéma, ze dvou předložených. Tuto lekci zvládla Lidumilná a vynalézavý dokončit až v únoru 2024, ale Energický, Ostražitý a Zvídavá zvládly lekci absolvovat již koncem roku 2023.

Do následujících lekcí (5., 6., 7., 8.) nebyly zahrnuti probandi Lidumilná a Zvídaví, jelikož byla jejich setkávání zaměřena především na rozvoj prvních 4 lekcí a nezbývala časová dotace pro uskutečnění více úkolů při, kterých by se navázalo na následující lekce. V lekcích se zkoumala hlásková struktura slov. Nejprve měla většina probandů potíže s určováním iniciální hlásky. Při práci s některými pracovními listy se ztráceli v množství obrázků a bylo nutno dopomocí grafémovou oporou u obrázků.

Energický byl bohužel začátkem roku 2024 často nemocný a bylo obtížné dokončit předem stanovený plán, a proto absolvoval ve vytyčeném časovém úseku pouze 6. lekci, oproti probandům Zvídavá a Ostražitý, kteří absolvovali 7. i 8. lekci.

Ze 7. lekce vyplynul návrh (viz příloha č. 17) na podporu určování finální hlásky slov, jelikož bylo obtížné probandům tento jev vysvětlit. Proužek je zalaminován a má na sobě několik stejně

barevných čtverečků. První, nebo poslední (záleží na orientaci proužku) čtvereček má odlišnou barvu z důvodu vyznačení hlásky, na které slovo končí, nebo začíná. Dítě, se kterým se pracuje má za úkol vybrat si jednu figurku Stickeez, kterou bude používat ke skákání po proužku. Dítěti se ukáže slovo, to pojmenuje a s dopomocí výzkumníka říká jednotlivé hlásky, až dojde k poslední, na kterém se zastaví. Výzkumník poslední hlásku zdůrazní hlasem i artikulací, čímž dítě podpoří v určení finální hlásky ve slově. Na tomto úkolu bylo zjištěno, že probandům velmi dopomáhalo při určování iniciální i finální hlásky výrazná artikulace a iniciální nebo finální hlásku tzv. vyčlenit ze slova a udělat mezi hláskou a slovem pauzu, tak jak je popsáno v metodice.

V průběhu akce bylo velmi náročné koordinovat setkávání s jednotlivými probandy a provádět konzultace s logopedkou. Setkávání s probandy komplikovala častá nemocnost, dále bylo náročné koordinovat absolvování jednotlivých lekcí právě z hlediska věku a jejich schopností, které byly často odlišné. Jako velmi přínosné vnímal výzkumník i rodiče probandů, že byly jednotlivé lekce prováděny individuálně především z důvodu různých úrovní a absolvování lekcí v jiném časovém období. Bohužel se nikomu z probandů nepodařilo dokončit 9. ani 10. lekci, jak bylo původně plánované, nicméně výzkumník hodnotí výzkum, jako velmi přínosný z hlediska odborných poznatků a zajímavých návrhů na změny v dílčích úkolech, tak aby bylo možné srozumitelně vysvětlit slabikovou strukturu a hláskovou strukturu slov.

4.4 Způsob dokumentování dopadů akce a výsledky akčního výzkumu

4.4.1 Vyhodnocení obecných návrhů na změny metodiky Elkonin

Níže je uvedeno vyhodnocení prvotních návrhů k celé metodice z prostudovaných profilů probandů. Některá data byla získávána, stejně jako hodnocení jednotlivých lekcí, z pozorovacích archů (viz příloha č. 23–52). Některé návrhy byly vyhodnoceny a následně zahrnuty do změn v lekcích a jsou tedy zahrnuty v podkapitole 4.4.2 ve vyhodnocení příslušných lekcí. Dále jsou uvedeny změny a jejich původní znění. Pod zavedenými změnami je kurzívou sepsané zhodnocení funkčnosti tohoto návrhu.

1. Z hlediska pozornosti bylo přihlédnuto k časové dotaci, která je v původní metodice odhadovaná na 45 minut/lekce, ale ve změněné verzi pro výzkumný vzorek se bude jednat o 30minutovou dotaci na lekci. V případě, že by výzkumník vyhodnotil, že dítě chce a vydrží pracovat déle bude vždy připravena jedna aktivita z původní metodiky navíc, tak aby bylo možné využít motivaci probanda.
2. V případě úloh, které jsou v každé lekci uvedeny bude zhodnoceno, zda se jedná o stěžejní úlohu, která je podložena pracovními listy a je důležité ji provádět. Návrh je zaveden z důvodu udržení pozornosti dítěte a jeho motivace, jelikož je důležité splnit stěžejní aktivity v každé lekci a následně rozcvičky nebo aktivity, které nemají zásadní charakter budou vyřazeny nebo odloženy k případnému využití při prodlužování časové dotace.

Z povahy 1. a 2. návrhu změn jsou vyhodnoceny oba najednou. Časová dotace byla u všech lekcí vyhodnocena na základě výsledků z pozorování v rozpětí 30–60 minut/lekce. Časovou dotaci zkresluje rozdělování lekcí na části, a proto časová dotace vzrostla až na 60 minut. V případě dodržení navržené 30minutové časové dotace na jednu lekci by musela být lekce rozdělena na dvě části, čímž by se zvýšil počet lekcí v celé metodice. S přihlédnutím na 2. navrženou změnu, která zahrnovala vynechat aktivity, které nemají zásadní charakter byla časová dotace stále nedostatečná z hlediska zpracování všech zadaných úkolů v provedených lekcích. Zároveň se tato změna zaváděla především na základě pozornosti, která byla u posledních úkolů v provedených lekcích většinou na špatné úrovni. Z výše zmíněných poznatků z praxe vyplývá zachování všech doporučených úkolů, které jsou v původním znění metodiky. Zároveň ale vyplývá z výsledků šetření nutnost rozdělit lekci na dvě části, prováděné jako samostatné lekce za předpokladu dodržení 30minutové dotace na jednu prováděnou lekci.

3. V zájmu motivace a udržení pozornosti dětským probandem bude zavedena jasná struktura času při každé lekci, která zajistí časté měnění prostředí a aktivit, tak aby dítě vždy vědělo, co bude následovat za pracovní prostředí a jaký bude z toho vyplývající charakter úlohy. Lekce bude zakončena slovní rekapitulací úloh, které byly v lekci provedeny a následně dítě získá razítko dle výběru na ruku/ pracovní list/ nebo dle preferencí.

Změny prostředí byly hodnoceny kladně především v případě nepozornějších probandů, u kterých tak bylo docíleno větší pozornosti v případě změny prostředí, na kterou navazovala práce, která vyžadovala větší koncentraci na práci. Razítka byla vyžadována a byla vnímána jako odměna po uskutečněné lekci. Slovní rekapitulace byly prováděny vždy. Pouze v případech, kdy byl proband unavený a nesoustředil se byly provedeny rychle a bez otálení.

4. Sluchová percepce bude podpořena zrakovou percepcí pouze v úlohách, které pro to budou vhodné. K původnímu znění metodiky je doporučeno snažit se o co největší vizualizaci i abstraktních pojmů, jako je slabika nebo délka hlásek. Zároveň je doporučeno pracovat s reálnými předměty, popřípadě 2D kartičkami s obrázky reálných předmětů.

V tabulkách výše jsou tyto změny uvedeny u příslušných lekcích. Většinou jsou vyhodnoceny kladně, ale v průběhu práce s probandy bylo zjištěno, že se příliš soustředí na vizuální oporu a méně se spoléhají na sluchové vjemy, které jsou z hlediska rozvoje fonemického uvědomování nezbytné. Proto bylo zhodnoceno, že by bylo vhodné zavést vizuální oporu pouze na část úkolu a postupně od vizuální opory ustupovat.

5. Z hlediska opožděného psychomotorického vývoje a s tím spojené zhoršené grafomotoriky je doporučeno před zahájením práce s metodikou a uvedením do první lekce začít s nácvikem dolního oblouku, který je využíván v průběhu celé metodiky (viz. příloha č. 8).

Tento návrh nebyl hodnocen kladně, jelikož i přes prvotní nácvik bylo grafomotorické provedení dolního oblouku špatné. Z těchto stanovisek vyplývá další návrh na zavedení jiné zaznamenávací techniky např. čárek, které by znázorňovaly slabiky.

6. V návaznosti na kognitivní deficity výzkumného vzorku je doporučeno využívat slova, která se objevují v aktivním slovníku výzkumného vzorku, to bude ověřeno předložením nebo ukázáním obrázku a dítě bude mít za úkol pojmenovat, co vidí. V případě, že nebude vědět o co se jedná, daný obrázek se vyřadí a nebude s ním po dobu lekce pracováno. Při zadávání úkolů bude kladen důraz na krátké a jednoduché

pokyny, které bude mít proband možnost pochopit. V případě nepochopení bude zadání zopakováno.

Tento způsob práce se osvědčil, jako funkční. U některých probandů ale neznalost slov nehrála v pozorované úloze roli.

7. Do každé lekce nad rámec metodiky Elkonin bude zařazena rytmičtější podoba básničky podpořená vizuální oporou (viz. příloha č. 9), na kterou všichni probandi z výzkumného vzorku dle dostupných informací reagují pozitivně. Rytmičtější podoba je v případě fonemického uvědomování vhodná pro pochopení rozdělení slov na slabiky.

Z pozorovacích archů lze vyhodnotit tento návrh jako funkční, jelikož většina probandů reagovala pozitivně. Po několika provedených lekcích byli probandi pozitivně naladěni na úvodní rytmičtější a bavila je.

8. Na základě náročnosti vedení lekce a charakteru specifických potřeb výzkumného vzorku bylo doporučeno provádět lekce individuálně. Dále bylo přihlédnuto ke způsobu administrace pozorovacích archů, které zjišťují sběr dat pro následné vyhodnocení efektivity zavedených změn v metodice.

Z hlediska výzkumníka byla tato změna zhodnocena kladně. Výzkumník, který lekce prováděl, zhodnotil vysokou náročnost při provádění lekcí individuálně z hlediska vysvětlování určitých fonemických jevů a charakteru úkolů, které jsou v průběhu lekcí prováděny. Individuální lekce jsou dle jeho názoru praktičtější pro organizaci času a proměnných v určitých reakcích probandů na předložený úkol. V případě skupinové práce by se musela zavést opatření v podobě asistentů, kteří by dopomáhali vysvětlovat zadání nebo reagovali na nepředvídatelné reakce probandů.

4.4.2 Vyhodnocení pozorovacích archů a zavedených změn v dílčích úkolech

V průběhu akce byly hodnoceny změny v jednotlivých lekcích z hlediska reakcí probandů, u kterých bylo pomocí metodiky Elkonin rozvíjeno fonemické uvědomování. Tyto reakce byly dokumentovány v příslušných pozorovacích archích. Důležité je zde zmínit, že 9. a 10. lekce nebyla v předem stanoveném časovém rozsahu splněna. Dále nebyla zadokumentována setkání, která se provedla jen z hlediska doplnění některých dílčích úkolů, které se nestihly v průběhu plánovaných setkáních. Vždy je ale vyhodnoceno, jakým způsobem na úkol proband reagoval.

Níže jsou seřazeny a popsány dopady provedených změn v jednotlivých lekcích. Vždy je předložena provedená změna a následně vyhodnocena v příslušné tabulce, která průměruje

dopady těchto změn. Pod tabulkami je vždy doplněn stručný popis, jaká data se v tabulce nachází. Zároveň jsou zmíněny navržené změny, které byly vytvořeny v průběhu akce.

1. Lekce

Změněn byl v této lekci druhý a třetí úkol (viz. příloha č. 10 a příloha č. 9). Blíže jsou změny popsány v podkapitole 4.2. V tabulce č. 7 jsou označeny tyto změny hvězdičkou. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8 tak jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získána na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 23 až 27).

Tabulka 7 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 1. lekci

jméno	rozcvička		1. úkol		*2. úkol		*3. úkol		časová dotace
	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	
Lidumilná	1,2,3	8	1,2,3,4	-	2	5,7,8	1,2,3,4	-	30 min.
Vynalézavý	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3	5	1,2,3,4	-	45 min.
Energický	1	6,7,8	1,2, 3	8	2	5,7,8	1,2,3,4	-	45 min.
Ostražitý	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	30 min.
Zvídavá	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	35 min.
Celkový výsledek	P		P		P/N		P		30–45 min.

Ze setkání s **Lidumilnou** bylo navrženo v rámci 2. úkolu pro pochopení slabik: vizuálně a motoricky (hapticky) rozdělit obrázky na části, podle toho, kolik mají slabik (viz příloha č. 15). Ze setkání s **Vynalézavým** vyplynul návrh ke 2. úkolu zkoušet a vybírat krátká slova a následně zařadit delší. Dále bylo navrženo zhmotnit abstraktní pojem slabiky a zařadit další možnost, jak vysvětlit pojem slabika (příloha č. 16). Příloha č. 16 byla zavedena do následujících lekcí u **Energického**, **Ostražitého** a **Zvídavé**. Byla hodnocena pozitivně, všichni probandi pochopili zadání, soustředili se na aktivitu a přesněji určovali počet slabik.

Na zavedenou změnu v úkolu 2 reagovali dva probandi (**Ostražitý** a **Zvídavá**) dle škály pozitivně. **Lidumilná** a **Energický** reagovali i přes snahu zapojit se negativně, především z důvodu nepochopení pojmu slabika, a tedy nemohli dostatečně zavedenou změnu zhodnotit. **Vynalézavý** nerozuměl pojmu slabika, ale po delší snaze vysvětlit abstraktní pojem byla akce hodnocena kladně. Tedy 3 probandi (**Vynalézavý**, **Ostražitý**, **Zvídavá**) z 5 hodnotili

zavedenou změnu v úkolu 2 pozitivně. Z tohoto výsledku je navržená změna hodnocena jako vyhovující a funkční.

Na navrženou změnu v úkolu 3 reagovali všichni probandi pozitivně a je tedy považována za funkční a vyhovující.

2. Lekce

Ve druhé lekci byly zavedeny změny v prvním úkolu (viz příloha č. 11). Třetí úkol byl vyřazen. Blíže jsou změny popsány v podkapitole 4.2. V tabulce č. 8 je označena změna 1. úkolu hvězdičkou a třetí úkol není zmíněn, jelikož nebyl v žádné uskutečněné lekci proveden. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8 tak, jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získána na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 28 až 32).

Tabulka 8 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 2. lekci

jméno	rozsvička		*1. úkol		2. úkol		4. úkol		časová dotace
	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	
Lidumilná	1,2,3,4	8	2,4	5,7	2,3,4	5	2,3	5,8	60 min.
Vynalézavý	1,2,3,4	-	1,2,4	7	1,2,3,4	-	2,3	5,8	45 min.
Energický	1,3	6,8	1,2, 4	7	1,2,3,4	-	-	5,6,7,8	45 min.
Ostražitý	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	-	5,6,7,8	30 min.
Zvídavá	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2	7,8	45 min.
Celkový výsledek	P		N		P		N		45-60 min.

Lidumilná vnímala zavedenou změnu v úkolu 1 **pozitivně**. Negativní hodnoty 5, 7 v úkolu 1 získala z důvodu nedostatečné znalosti specifických názvů květin, které z povahy úkolu vyplývají. Dále získala v úkolu 2 negativní reakce v podobě hodnoty 5 z důvodu dopomoci při určování slabik a grafomotorické zdatnosti. Zadanému úkolu rozuměla, ale zpracování mírně vázlo. Úkolu 4 rozuměla, ale plnila ho s dopomocí a příliš se u úkolu nesoustředila. **Vynalézavý** zavedenou změnu nevnímал zásadně pozitivně ani negativně. Negativní hodnotu 7 získal z důvodu zpracování jen poloviny pracovního listu. **Energický** v úkolu 1 reagoval na změnu neutrálně. Nezvládl zpracovat celý pracovní list, zpracoval pouze polovinu. Na úkol 4 se nesoustředil a nespolupracoval. **Ostražitý** vnímал zavedení změny v úkolu 1 pozitivně, barevné květiny vnímал jako odměnu. Ve 4. úkolu se nesoustředil a nespolupracoval. **Zvídavá** reagovala na většinu úkolů pozitivně. Na zavedenou změnu reagovala pozitivně, barevné květiny vnímala, jako odměnu.

Zavedené návrhy na změnu 1. úkolu byly přijaty **Lidumilnou**, **Zvídavou** a **Ostražitého** pozitivně a většinově je tedy návrh funkční. Rozcvička byla hodnocena převážně pozitivně, ale **Lidumilná** a **Energický** hůře udrželi pozornost. 1. úkol byl hodnocen převážně pozitivně ale tři z pěti probandů získali hodnocení 7 z čehož vyplývá, že nezpracovali celé zadání úkolu 1. Na druhý úkol reagovali probandi většinou převážně pozitivně. Na čtvrtý úkol reagovali vždy negativně z hlediska pozornosti. 4 z 5 probandů získali hodnotu 5 (dílejší zpracování/nepochopení úkolu). Z předchozího tvrzení vyplývá, že vynechání 3. úkolu je dle tabulky vyhovující změna. Ze setkání s **Energickým**, **Ostražitým** a **Zvídavou** vyplynulo, že by bylo vhodné zavést změnu v celé lekci 2 (rozdělit úkoly do dvou lekcí pro přílišnou náročnost a komplexnost).

3. Lekce

Ve třetí lekci byly zavedeny změny v rozcvičce (viz příloha č. 12). Čtvrtý úkol byl vyřazen. Blíže jsou změny popsány v podkapitole 4.2. V tabulce č. 9 je označena změna rozcvičky hvězdičkou a čtvrtý úkol není zmíněn, jelikož nebyl v žádné z uskutečněných lekcí proveden. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8, tak jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získána na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 33 až 37).

Tabulka 9 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 3. lekci

jméno	*rozcvička		1. úkol		2. úkol		3. úkol		časová dotace
	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	
Lidumilná	1,3	6,8	1,2,3,4	-	1	6,7,8	2,4	5,7	60 min
Vynalézavý	1,2,3,4	-	1,2,4	7	2	5,7,8	2	5,7,8	45 min.
Energický	1,2,4	7	1,2	7,8	-	5,6,7,8	-	5,6,7,8	30 min.
Ostražitý	1,2,4	7	1,2,4	7	2,3,4	5	1,2	7,8	30 min.
Zvídavá	1,2,3,4	-	1,2,4	7	1,2,4	7	1	6, 7, 8	30 min.
Celkový výsledek	N		N		N		N		30–60 min.

Lidumilná u prvního úkolu čekala na pomoc. Na zavedenou změnu reagovala pozitivně, jelikož znalost slov pozitivně ovlivnila její úspěšnost v 1. úkolu. Na druhý úkol reagovala negativně hodnotami 6, 7, 8 kvůli neschopnosti rozeznat délky jednoslabičných slov. Lekce byla rozdělena do dvou setkání. **Vynalézavý** reagoval na zavedenou změnu pozitivně, jelikož u známých dlouhých slov dokázal samostatně určit počet slabik, což si pamatoval z rozcvičky. Úkoly 2 a 3 splnil neúspěšně jelikož nerozlišil krátká a dlouhá jednoslabičná slova. **Energický** reagoval pozitivně na změnu v rozcvičce, jelikož byl v úkolu 1 schopný určit správný počet slabik u krátkých slov, na rozdíl od rozcvičky s neznámými slovy. Úkoly 2 a 3 byly neúspěšné především z důvodu neschopnosti správně určit které jednoslabičné slovo je dlouhé a které není. **Ostražitý** neutrálně reaguje na zavedenou změnu. Není postřehuta reakce na známá slova v úkolu č. 1, dlouhá slova analyzuje na slabiky s pomocí. S pomocí identifikuje délky jednoslabičných slov, ale neurčí délky ve víceslabičných slovech. **Zvídavá** reaguje na změny z rozcvičky pozitivně. U dlouhých slov v úkolu 1 lépe určuje a zapisuje slova do obloučkového schématu. V úkol 2 zvládla u některých dlouhých slov určit délku s pomocí.

U jednoslabičných slov délku rozeznává a analyzuje. Z hlediska pozornosti nebyl dokončen 2. ani 3. úkol.

Na zavedené změny reagovala většina probandů pozitivně (4 z 5) z hlediska vypracování následujícího 1. úkolu. 3 z 5 probandů ale u rozcvičky reagovali negativně. **Energický** a **Ostražitý** získali hodnotu 7 (dílčí zpracování úkolu) a **Lidumilná** získala hodnotu 6 (neudržela pozornost). Výsledek je tedy převážně negativní. První úkol je z hlediska zpracování úkolu hodnocen negativně hodnotou 7 z důvodu dílčího zpracování většinou probandů (3 z 5). Ve 2. úkolu získali tři probandy převážně negativní hodnoty. 4 probandi z 5 získali hodnotu 7 za dílčí zpracování úkolu, 3 z 5 probandů nepochopili nebo nesplnili samostatně zadaný úkol. 2. úkol je hodnocen negativně. 3. úkol získal převážně negativní hodnoty. Vždy získal hodnotu 7 a tedy byl vždy zpracován jen částečně. 4 z 5 probandů získali hodnotu 8, tedy potíže s pozorností. 3 z 5 probandů získali ve třetím úkolu hodnotu 5. Při jeho zpracování došlo k nepochopení zadání nebo byla nutná dopomoc při vypracování zadaného úkolu. Celkově je lekce hodnocena neúspěšně a negativně ve všech provedených úkolech.

Je doporučeno využívat bzučák, který v metodice autorky zmiňují. Bylo využito při lekci **Vynalézavého**. Návrh zahrnoval pro pochopení délek schéma a zvukovou stopu k porovnávání krátkých a dlouhých jednoslabičných slov z uzavřeného okruhu (sůl, čaj, nos, býk, pes, dům, les, cíl). Slova jsou podpořena obrázky, které dítě přiřazuje k příslušnému schématu. Blíže je návrh popsán v předchozí podkapitole.

4. Lekce

Ve čtvrté lekci byly zavedeny změny v prvním úkolu pouze z hlediska individuální práce. Pátý úkol byl vyřazen. Blíže jsou změny popsány v podkapitole 4.2. V tabulce č. 10 je označena změna 1. úkolu hvězdičkou a pátý úkol není zmíněn, jelikož nebyl v žádné uskutečněné lekci proveden. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8, tak jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získána na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 38 až 42).

Tabulka 10 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 4. lekci

jméno	rozevčička		*1. úkol		2. úkol		3. úkol		4. úkol		Čas
	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	
Lidumilná	1,2,4	7	1,2,4	7	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	-	5,6, 7,8	45 min.
Vynalézavý	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	45 min.
Energický	1,2,4	7	1,2,4	7	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,4	7	45 min.
Ostražitý	1,2,3,4	-	2	5,7, 8	1,2,3,	8	1,2,4	7	1,2,3,4	-	30 min.
Zvídavá	1,2,3,4	-	1,2,4	7	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	2	5,7, 8	35 min.
Celkový výsledek	P		P/N		P		P		P/N		30–45 min

Lidumilná neidentifikuje délku u víceslabičných slov. Jednoslabičná identifikuje s dopomocí. **Vynalézavý** identifikuje délky jednoslabičných slov. Délky u dvouslabičných slov určí s dopomocí. V úkolu 4 byla zavedena změna vyplývající ze setkání s Lidumilnou a Zvídavou. **Vynalézavý** na změnu reaguje pozitivně. Zvládá vybrat s dopomocí správné schéma slova. Na zavedenou změnu reaguje **Energický** v úkolu 4 pozitivně. Nezpracuje sice celý úkol, ale zvládne určit správnost vybraného schématu. **Ostražitý** na zavedenou změnu reagoval pozitivně. Zvládl na základě výběru určit správné schéma k příslušnému obrázku. U **Zvídavé** byla změna zavedena v návazném setkání a reagovala na ni lépe na změnu než na původní zadání úkolu.

Rozcvička je hodnocena většinou pozitivně, pouze dva probandi měli potíže se zpracováním úkolu a získali hodnotu 7. První úkol získal neurčitý výsledek, jelikož čtyři z pěti probandů získali hodnotu 7 (dílní zpracování zadání) a pouze jeden získal převážně negativní hodnoty. Druhý úkol je hodnocen pozitivně 4 probandy z 5 a jeden proband získal hodnotu 8 z důvodu neudržení pozornosti v průběhu plnění úkolu. Třetí úkol je opět hodnocen pozitivně u 4 z 5 probandů. Pouze jeden získal hodnotu 7 za dílní zpracování úkolu. Čtvrtý úkol získal neurčitý výsledek. 3 z 5 probandů získali hodnotu 7 (dílní zpracování). Tři probandi z 5 získali převážně pozitivní hodnoty a je tedy nejasný výsledek.

Ze setkání s **Lidumilnou** a **Zvídavou** vyplynuly dva návrhy na změny. V prvním úkolu pracovat pouze s jednoslabičnými slovy. Dítě diferencuje krátká a dlouhá slova. V případě pochopení navyšovat počet slabik ve slovech. Ve čtvrtém úkolu dítě nezapisuje správné řešení do pracovního listu, ale určuje, které schéma je správné. Viz. příloha č. 18. Všichni probandi, u kterých byla změna zavedena reagovali na změnu pozitivně.

5. Lekce

Tuto lekci absolvovali pouze tři probandi z důvodu časového omezení, a proto budou vyhodnoceny pouze dostupné pozorovací archy. V páté lekci byly zavedeny změny v prvním úkolu. Blíže je změna popsána v podkapitole 4.2. V tabulce č. 11 je označena změna 2. úkolu hvězdičkou a třetí úkol není zmíněn, jelikož nebyl v žádné uskutečněné lekci proveden. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8, tak jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získaná na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 43 až 45).

Tabulka 11 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 5. lekci

jméno	rozsvička		*1. úkol		2. úkol		3. úkol		časová dotace
	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	
Energický	1,2,3,4	-	1,2,	7,8	-	5,6,7,8	1	6,7,8	30 min.
Ostražitý	1,2,3,4	-	1,2,	7,8	1,2,3	8	1	6,7,8	45 min.
Zvídavá	2,3,4	5	1,2,3,4	-	2,3,4	5	1,2,3,4	-	45 min.
Celkový výsledek	P		P/N		N		N		30–45 min.

U rozsvičky získal pouze 1 proband ze 3 negativní hodnotu 5 a to z důvodu nutnosti velké dopomoci při určování dlouhých slabik u víceslabičných slov. První úkol získal od 2 probandů ze 3 negativní hodnotu 7 a 8. Dva probandi s negativními hodnotami zvládli zpracovat pouze polovinu zadaných úloh v předloženém pracovním listě. První úkol je celkově hodnocen neurčitým výsledkem. Druhý úkol získal převahu negativních hodnot. Z toho vyplývá celkově negativní výsledek. Dvakrát se vyskytla špatná pozornost a dvakrát nepochopení zadání. V lekci se ve 2. úkolu zavádí nové téma – určování iniciální hlásky slov. Všichni probandi mají s určováním iniciální hlásky problém, jen s dopomocí určí iniciální hlásku dva probandi (**Ostražitý** a **Zvídavá**). Tento úkol je dle výsledků nutno podporovat vizuální oporou (zvýraznění artikulace, zdůraznění iniciální hlásky dle analogie metodiky). Třetí úkol je hodnocen většinou negativně. 2 ze 3 probandů i přes porozumění úkolu nezpracovali celé zadání, reagovali neadekvátně a neudrželi pozornost.

Celkově jsou zavedené změny do prvního úkolu vnímány pozitivně a reakce probandů také dle hodnot a informací z pozorovacího archu působí pozitivně.

Ze setkání s **Energickým** vyplynul návrh na změnu 1. úkolu, který by měl být zkrácen jen na slova, která dítě bezpečně zná a ovládá.

6. Lekce

V šesté lekci byly zavedeny změny v prvním úkolu. Rozcvička je také změněna v rozsahu využitých slov. Čtvrtý úkol byl vyřazen. Blíže jsou změny popsány v podkapitole 4.2. V tabulce č. 12 je označena změna 1. úkolu hvězdičkou a čtvrtý úkol není zmíněn, jelikož nebyl v žádné uskutečněné lekci proveden. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8, tak jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získána na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 46 až 48).

Tabulka 12 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 6. lekci

jméno	*rozcvička		*1. úkol		2. úkol		3. úkol		časová dotace
	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	
Energický	1,2,	7,8	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	-	5,6,7,8	50 min.
Ostražitý	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	-	5,6,7,8	30 min.
Zvídavá	2,3,4	5	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	1,2	7,8	45 min.
Celkový výsledek	P		P		P		N		min.

Jak je výše v podkapitole 4.3 zmíněno, z důvodu časové dotace absolvovali lekci pouze 3 z 5 probandů. Na rozcvičku reagovali všichni tři probandi proaktivně. Dva probandi (**Ostražitý** a **Zvídavá**) dokončili celé zadání, ale **Energický** nedokončil. Dva probandi (**Energický** a **Ostražitý**) zvládli vyčlenit iniciální hlásku v zadaném úkolu, ale **Zvídavá** zvládala pouze s dopomocí. Všichni probandi dle pozorovacích archů měli potíže s vybavováním slov na předem zadanou iniciální hlásku, i přes to vychází rozcvička s převahou pozitivních hodnot. V 1. úkolu reagovali všichni probandi pozitivně stejně, jako ve 2. úkolu. Ve 3. získali všichni probandi negativní hodnoty z hlediska pozornosti a vypracování celého rozsahu zadání. Dva

(**Energický** a **Ostražitý**) neadekvátně reagovali a nepochopili zadání nebo potřebovali pomoc. Pouze jeden proband (**Zvídavá**) reagoval proaktivně a rozuměl zadání. Z těchto hodnot vyplývá, že 3. úkol je hodnocen negativně.

Zavedená změna v rozcvičce nebyla hodnocena kladně jelikož sledovaný jev, který byl v úkolu pozorován změna nepodporovala. Změna navržená v 1. úkolu byla kladně přijata 2 ze 3 probandů (**Zvídavá** a **Ostražitý**). Tito probandi grafémy znají, ale **Energický** zatím grafémy běžně nevyužívá a nezná je. Proto se zavedená změna zdá být úspěšná, ale pouze pro aktivní uživatele grafémů. V případě nevyužití grafémů jsou všichni probandi méně úspěšní při zpracování zadaného úkolu.

Ze setkání se **Zvídavou** vplynuly návrhy na změny v rozcvičce. Změna zahrnuje výběr z uzavřeného okruhu 3 slov s vizuální oporou (obrázky z lekce 3). Dítě má po předložení zanalyzovat, která z uvedených slov mají shodnou iniciální hlásku. V 1. úkolu je navrženo zkrátit zadaný úkol, kde se většina probandů ztrácela z důvodu nepřehlednosti a příliš mnoha obrázků na pracovním listě. Tyto změny byly následně zavedeny do provedené lekce s **Energickým**, který se dle poznámek v pozorovacím archu lépe koncentroval při úkolu č. 1 jelikož došlo ke zkrácení pracovního listu. V rozcvičce zvládl z okruhu 3 slov určit s pomocí iniciální hlásku dvou slov a porovnat se třetím slovem.

7. Lekce

V sedmé lekci byly zavedeny změny ve třetím úkolu, který byl vyřazen. Blíže jsou změny popsány v podkapitole 4.2. V tabulce č. 13 je třetí úkol vynechán, jelikož nebyl v žádné uskutečněné lekci proveden. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8 tak, jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získána na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 49 až 50).

Tabulka 13 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 7. lekci

jméno	*rozcvička		1. úkol		2. úkol		4. úkol		časová dotace
	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	<i>P</i>	<i>N</i>	
Ostražitý	1,2,3,4	-	-	5,6,7,8	-	5,6,7,8	1,2,3,4	-	30+30 min.
Zvídavá	1,2,3,4	-	2,3,4	5	2,3,4	5	-	5,6,7,8	45 min.
Celkový výsledek	P		P/N		P/N		P/N		30–45 min.

Z důvodu nízkého počtu probandů se celkové výsledky pohybují nevyhraněně a jde tedy o neurčitý výsledek z hlediska úspěšnosti probandů v této lekci. Bylo zjištěno, že rozcvička v testované formě byla úspěšná. První úkol byl v každé z provedených lekcí buď nepochopen nebo prováděn s dopomocí. **Ostražitý** nebyl úspěšný ve splnění 1. úkolu z důvodu nepochopení zadání a neschopnosti vyčlenit finální hlásku, jelikož neartikuluje konec slov a neuvědomuje si pravděpodobně finální hlásky v každém slově. U **Zvídavé** byla při 1. úkolu nutná velká dopomoc pomocí přehnané artikulace finální hlásky a vizuální opory zadaných slov. Ve 2. úkol měli oba probandi potíže s délkou a vizuálním zpracováním zadání (na jednom papíře bylo příliš mnoho slov a znaků). U **Zvídavé** bylo nutno dopomoci opět artikulačně a grafémy. V obou případech byla lekce rozdělena na dvě z důvodu náročnosti a délky úkolů. Z provedených lekcí vyplynul návrh na vysvětlení pozice finální hlásky (viz. příloha č. 17). Tento návrh byl otestován při dokončení čtvrtého úkolu. **Ostražitý** na tuto změnu reagoval pozitivně a dařilo se mu častěji určit finální hlásku zadaného slova než bez zavedené změny. **Zvídavá** reagovala na zavedenou změnu barevného proužku při vypracování 4. úkolu pozitivně. Stejně, jako v předchozích úkolech sedmé lekce bylo nutno dopomoci artikulací a grafémy.

Změny v podobě vizuální opory zavedené v 1. úkolu byly hodnoceny pozitivně. Zavedené změny do 4. úkolu byly hodnoceny také pozitivně.

8. Lekce

V osmé lekci byly zavedeny změny v prvním úkolu (viz příloha č. 13). Třetí úkol byl vyřazen. Blíže jsou změny popsány v podkapitole 4.2. Třetí úkol sice nebyl navržen a zahrnut k vynechání do původních změn, ale po uskutečnění lekce bylo vyhodnoceno, že je vhodnější úkol vynechat pro náročnost celé lekce. V tabulce č. 14 je označena změna 1. úkolu hvězdičkou. Pozitivní reakce jsou označeny velkým písmenem P a jsou ohodnoceny hodnotami 1,2,3,4. Negativní reakce jsou označeny velkým písmenem N a hodnoceny hodnotami 5,6,7,8 tak jak je vysvětleno v tabulce č. 6 v předchozí kapitole 4.2. Značky celkového výsledku P = pozitivní, N = negativní, P/N = neurčitý výsledek. Data v tabulce jsou získána na základě pozorovacích archů (viz příloha č. 51 až 52).

Tabulka 14 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 8. lekci

jméno	Rozcvička		*1. úkol		2. úkol		4. úkol		časová dotace
	P	N	P	N	P	N	P	N	
Ostražitý	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	-	5,6,7,8	1,2,4	7	30 min.
Zvídavá	1,2,3,4	-	1,2,3,4	-	2,4	5,7	2	5,7,8	50 min.
Celkový výsledek	P		P		N		P/N		30–45 min.

Rozcvička je hodnocena jednoznačně pozitivně, stejně tak 1. úkol ve změněné formě. 2. úkol byl vyhodnocen negativně především z hlediska délky úkolu a úspěšnosti provedení a pochopení zadání. Ve druhém úkolu bylo zadáno provést syntézu slov, což neúspěšně prováděli oba probandi. Ve čtvrtém úkolu získali oba probandi negativní hodnotu 7. Jelikož oba zvládli pouze část zadaného úkolu (vyčlenit iniciální hlásku). Překážkou pro úspěšné splnění úkolu u obou probandů tvořila syntéza slova, která byla poprvé zavedena v této lekci. **Zvídavá** byla v tomto úkolu méně úspěšná. Proto byl úkol vyhodnocen s neurčitým výsledkem. Celkově lekce získala neurčitý výsledek. Z provedených lekcí bylo doporučeno zavést změnu, která by vynechala 3. úkol. V případě 30minutové časové dotace není možné stihnout 3. úkol.

4.4.3 Vyhodnocení a porovnání testů fonemického uvědomování

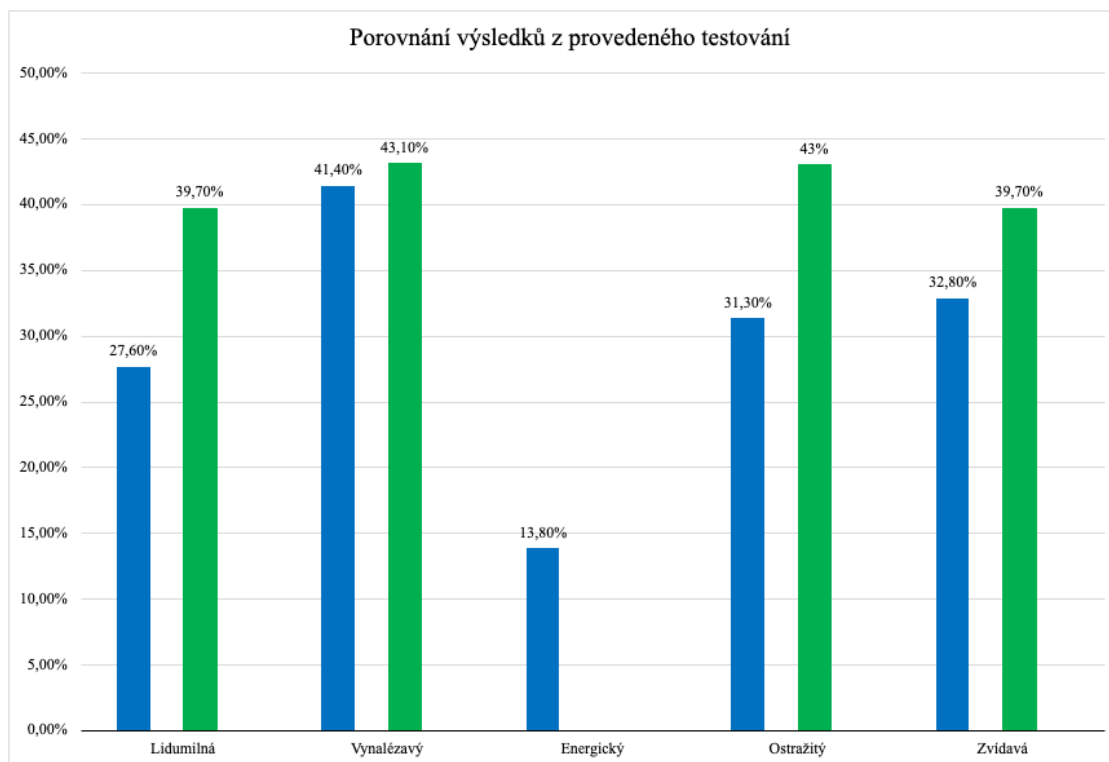
Výsledky z provedených testů jsou zapsány do níže uvedené tabulky č. 15, kde je barevně vyznačeno záhlaví vstupního a výstupního testování pro lepší orientaci v navazujícím grafu.

Výsledky ze vstupního testování byly získány z provedených testů, které jsou zmíněné v profilech probandů v podkapitole 4.2. Tyto výsledky byly získány před zahájením Tréninku jazykových schopností dle D. B. Elkonin v upravené podobě. Výstupní testování, bylo provedeno ihned po ukončení tréninku jazykových schopností dle D.B. Elkonina v upravené podobě. Na základě výsledků byl vytvořen graf, který graficky znázorňuje změny v hodnotách mezi vstupním a výstupním testováním.

Tabulka 15 Vyhodnocení testů fonemického uvědomování

JMÉNO	VSTUPNÍ TEST		VÝSTUPNÍ TEST		ROZDÍL
	Zisk v bodech	Zisk v %	Zisk v bodech	Zisk v %	Zisk v %
Lidumilná	16	27,60 %	23	39,70 %	12,10 %
Vynalézavý	24	41,40 %	25	43,10 %	1,7 %
Energický	8	13,80 %	-	-	-
Ostražitý	18	31,30 %	25	43 %	11,7 %
Zvídavá	19	32,80 %	23	39,70 %	6,9 %

Graf 1 Porovnání výsledků ze vstupního a výstupního testování

Z hodnot, které lze z grafu vyčíst si vedla většina probandů lépe při výstupním testování, kromě **Energického**, který bohužel nedokončil zadaný test z důvodu odmítání spolupráce s výzkumníkem, tedy se nepodařilo získat potřebná data pro vyhodnocení konečného stavu. Nejlépe si při výstupním testování vedl **Vynalézavý**, který získal 43,10 %, pouze o 0,10 % více než Ostražitý, který získal 43 %. Zvláště překvapivý je výsledek **Lidumilné** a **Zvidavé**, které získaly totožně stejný výsledek, tedy 39,70 % z výstupního testování. Když se blíže zaměříme na jednotlivce zjistíme, že:

Lidumilná si vedla o 12,10 % lépe ve výstupním testování (viz. příloha č. 19). Konkrétně se dle provedeného testu zlepšila úspěšnost ve sluchové diferenciaci znělých a neznělých hlásek a v diferenciaci sykavek o 3 body. Úspěšnější také byla v identifikaci změn hlásek a změn samohlásek v zadaných slovech, pouze však v rozmezí 1 bodu. U výstupního testování také získala jeden bod v izolaci první hlásky, který ve vstupním testování nezískala. Z uvedených výsledků lze předpokládat, že na fonematické uvědomování probandky měl Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina ve změně podobě pozitivní vliv.

Vynalézavý byl ve výstupním testování (viz příloha č. 20) úspěšnější pouze o 1,7 %. Konkrétně získal více bodů v analýze slov na slabiky, syntéze slabik a izolaci první slabiky v rozmezí 1-3

bodů navíc. Ve sluchové diferenciaci si vedl o 1 bod lépe v diferenciaci znělé a neznělé hlásky, změny samohlásky ve slovech, změně znělé a neznělé hlásky a v diferenciaci sykavek. Na rozdíl od vstupního testování získal ve změně měkčení a rozlišování bezvýznamové slabiky o jeden bod méně. Z uvedených výsledků vyplývá, že na fonemické uvědomování neměl Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina v upravené verzi zásadní vliv a lze přikládat kladný výsledek vývojovým předpokladům.

Energický byl ve výstupním testování úspěšný na 13 %. Bohužel nelze zjistit dopad tréninku na fonemické uvědomování z důvodu nespolupráce při testové situaci.

Ostražitý byl ve výstupním testování (viz příloha č. 21) úspěšnější o 11,7 %. Lepší výsledky dosáhl v produkci rýmů, syntéze slabik a izolaci první hlásky. Vždy si vedl o 1 až 2 body lépe. Naopak si ve výstupním testu vedl hůře ve sluchové diferenciaci ve všech testovaných položkách. Z výsledků výstupního testu vyplývá, že na fonemické uvědomování tohoto probanda měl Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina v upravené verzi pozitivní vliv.

Zvídavá byla ve výstupním testování (viz příloha č. 22) úspěšnější o 6,9 % než ve vstupním testování. Vedla si o 2 body lépe v syntéze slabik a izolaci první hlásky. Zároveň lépe identifikovala změnu hlásky v zadaných slovech. Celkově měl na fonemické uvědomování Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina v upravené verzi nepatrný pozitivní vliv.

5 Závěry výzkumného šetření

Pro dosažení hlavního výzkumného cíle kvalitativního výzkumného šetření, kterým bylo *zjistit, zda je možné využít trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina u dětí s Downovým syndromem pro rozvoj fonemického uvědomování* byly definovány čtyři dílčí cíle a formulovány výzkumné otázky, na které níže odpovídáme.

VO1: Pro jaký věk u dětí s Downovým syndromem je vhodné využít metodiku Elkonin?

Ve výzkumném vzorku bylo zahrnuto pět probandů s Downovým syndromem ve věku od 5 let a 8 měsíců do 10 let a 5 měsíců. Výzkumné šetření bylo prováděno dlouhodobě, a proto se počáteční věk lišil s věkem, kdy bylo výzkumné šetření ukončeno. Pro zodpovězení výzkumné otázky a vyhodnocení dílčího cíle bylo využito porovnání výsledků z pozorovacích archů viz. podkapitola 4.4.2, kde jsou shrnuty výsledky reakcí všech probandů na dílčí úkoly provedených lekcí. Na základě porovnání počtu negativních reakcí mladších a starších probandů bylo shledáno, že u mladších probandů se častěji vyskytují negativní hodnoty. Jednalo se především o hodnoty související s množstvím provedené práce ze zadaného úkolu, zároveň byla u mladších probandů často nutná zvýšená časová dotace na provedení jedné lekce. Také se u mladších probandů častěji vyskytovaly negativní hodnoty z hlediska pozornosti, které se u starších probandů vyskytovaly méně frekventovaně. Některé zavedené změny v podobě grafémové vizuální opory dopomáhaly především starším probandům, kteří ze změn profitovali při provádění dílčích úkolů např. v 6. lekci u úkolu 1. Z těchto výsledků vyplývá, že je vhodnější využít Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina pro starší děti s Downovým syndromem. Jedná se především o děti, které již dochází na první stupeň základní školy ve věku od 7 do 10 let.

Z výsledků výstupního a vstupního testování fonemického uvědomování však vyplývá nejednoznačný výsledek, který dokládá nejlepší dosažené výsledky u druhého nejmladšího probanda ve věku 6 let a 5 měsíců. Z těchto výsledků nelze uvádět jednoznačné tvrzení, jelikož nejsou z hlediska věku jednoznačné. Zároveň je také nutné přihlídnout k proměnným, které mohly do provádění testů vstoupit a tím výsledky ovlivnit. Větší důraz je tedy přikládán konstantní dlouhodobé práci vyplývající z vyhodnocení pozorovacích archů.

Shrnutí zjištění a odpověď na VO1: Z výše zmíněných poznatků je vhodné využít metodiku u dětí Downovým syndromem ve věku od 7 do 10 a více let z důvodu lepší koncentrace na práci, efektivního využití časové dotace na zadané úkoly, lepšího zapojení a lepšího pochopení zadání, kterým jsou v průběhu metodiky děti vystaveny.

VO2: Které oblasti metodiky z hlediska fonemického uvědomování jsou problematické pro děti s Downovým syndromem?

V podkapitole 4.4.2 jsou vyhodnoceny výsledky zúčastněného pozorování, které popisují průběh provedených lekcí a hodnotí pozitivní a negativní reakce dětí výzkumného vzorku na provedené dílčí úkoly. Z uvedených výsledků bylo zjištěno, že vždy v případě mladších probandů (Lidumilná, Vynalézavý a Energický) byla problematická oblast slabikové struktury z hlediska abstraktnosti pojmu slabika. V návaznosti na tato zjištění byly vytvořeny pomůcky, které se pokoušely zmíněnou problematickou oblast vyřešit a probandům abstraktnost pojmu slabika vysvětlit. V oblasti slabikové struktury se jevila dále problematickou diferenciací krátkých a dlouhých slabik u jednoslabičných a víceslabičných slov, která byla náročná pro všechny probandy v různé míře, ale vždy tvořila překážku v návaznosti na zadaný úkol. V oblasti hláskové struktury tvořila nejprve u 2 probandů ze 3 problém identifikace iniciální hlásky a následně bylo u všech probandů z výzkumného vzorku, kteří absolvovali 7 lekcí (Zvídavá a Ostražitý) zjištěn problém v identifikaci finální hlásky vybraných slov. Reakce na zmíněné problematické oblasti metodiky jsou uvedeny v podkapitole 4.4.2, kde jsou blíže popsány a doplněny o přílohy. Největší potíže tvořila z hláskové struktury syntéza slov v 6. a 7. lekci

Shrnutí zjištění a odpověď na VO2: Z výzkumného šetření a výše uvedených výsledků byly vyhodnoceny jako problematické oblasti slabiková struktura a hláskové struktury, konkrétně v abstraktnosti pojmu slabika a celkově schopnosti rozčlenit slovo na slabiku v počátečních lekcích metodiky Elkonin. Dále bylo vyhodnoceno jako problematické identifikovat dlouhou a krátkou slabiku u jednoslabičných, a především u víceslabičných slov. Dále byla zhodnocena jako problematická oblast hláskové struktury, především v určování iniciálních a finálních hlásek u vybraných slov. Největší potíže tvořila syntéza slov.

VO3: Jaké modifikace jsou v rozsahu 10 lekcí metodiky Elkonin vhodné pro pozitivní vliv na fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem?

V podkapitole 4.4.1 jsou uvedeny a vyhodnoceny obecné změny, které byly doporučeny v podkapitole 4.2. První a druhé obecné opatření v zájmu pozornosti bylo vyhodnoceno jako dostatečné v případě rozdělení lekce na dvě části, tedy by se jednalo o dvě samostatné 30minutové lekce, které by obsahovaly polovinu úkolů z původního znění metodiky. Třetí návrh na změnu z hlediska struktury času byl hodnocen pozitivně z hlediska koncentrace na zadané úkoly, a tedy možnosti rozvíjet fonemické uvědomování. Čtvrtý návrh na změnu,

který podporuje sluchovou percepci pomocí vizuální opory byl vyhodnocen neutrálně, jelikož vizuální opora dopomáhala k úspěšnějšímu provedení zadaných úkolů, ale výzkumníci upozorňují na zneužívání této opory v případech, kdy by se proband měl spoléhat na fonemické uvědomování. Pátý návrh na změnu nebyl funkční a souvisel především s grafomotorickými obtížemi, které nebylo možné zavedeným návrhem ovlivnit. Šestý návrh na změnu zahrnující oslabenou slovní zásobu byl vyhodnocen u většiny probandů jako vyhovující. Především při velkém množství obrázků a pojmů, které by dítě nemuselo znát, touto změnou zvyšuje úspěšnost dítěte a podněcuje se motivace pro následnou práci. Sedmý návrh na změnu byl vyhodnocen většinou probandů kladně. Rytmizaci zvládali na konci sledovaného období všichni probandí. Osmý návrh individualizace lekcí byl výzkumníkem zhodnocen kladně, na základě specifík výzkumného vzorku a náročnosti uskutečnění lekce individuálně by nebylo vhodné lekce provádět skupinově. V případě skupinových lekcí by se musely zavést specifické změny pro úspěšnou realizaci.

Dále byly zavedeny změny do příslušných lekcí. Blíže popsané výsledky na zavedené změny přímo do dílčích úkolů jednotlivých lekcí jsou uvedeny v podkapitole 4.4.2. Níže jsou popsány pouze stručně výsledky zúčastněného pozorování. V 1. lekci na navržené změny (viz příloha č. 15 a č. 16) reagovali všichni pozitivně. Ve 2. lekci byla změna vizualizace vybarvených květin přijata pozitivně. Většina probandů dále pozitivně reagovala ve 3. lekci na zavedenou změnu, kde bylo pracováno se slovy, která se následně analyzovala na slabiky v dalším úkolu. Tato změna ovlivnila úspěšnost probandů v navazujícím úkolu. Praktická ukázka v 5. lekci byla hodnocena kladně z hlediska koncentrace a zapojení sluchové percepcce k představení nové oblasti fonemického uvědomování. Zároveň byl kladně zhodnocen nácvik určování iniciální hlásky před samostatnou prací u stolečku. V 6. lekci byly zavedeny grafémy do prvního úkolu. Tato změna je hodnocena v případě znalosti grafémů pozitivně. V 7. lekci bylo v průběhu výzkumného šetření zavedeno opatření, které napomáhá úspěšně určit finální hlásku slov ve čtvrtém úkolu. Změna v 8. lekci u prvního úkolu byla hodnocena kladně především z hlediska atraktivity a zajímavosti, kterou děti ocenily.

Shrnutí zjištění a odpověď na VO3: *Z výše uvedeného vyplývá, že všechny navržené změny byly v převážné většině přijaty kladně.*

VO4: Má metodika Elkonin dopad na fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem?

Z výsledků vstupních a výstupních testů provedených u probandů bylo zjištěno, že byli po absolvování upravené metodiky Elkonin úspěšnější než před jejím absolvováním. Většina probandů získala u výstupního testování vyšší bodové ohodnocení než u vstupního testování. Výstupy z testování jednotlivých probandů jsou blíže pospány v podkapitole 4.4.3.

Shrnutí zjištění: Z uvedených výsledků lze předpokládat, že Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonin ve změněné podobě má pozitivní vliv na fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem a v průběhu výzkumného šetření se u větší části výzkumného vzorku zlepšilo alespoň o 6 %.

Shrnutí výzkumného šetření:

Během výzkumného šetření bylo dosaženo všech vytyčených cílů. Hlavním cílem práce bylo zjistit, zda je možné využít trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina u dětí s Downovým syndromem pro rozvoj fonemického uvědomování. V podkapitole 4.4.2 byly porovnány výsledky probandů mladších 7 let s výsledky probandů starších 7 let, u kterých bylo zjištěno, že starší probandí vykazují větší míru pozitivních hodnot v reakcích na předložené aktivity v jednotlivých lekcích (viz Dílčí cíl 1). Dále byly v podkapitole 4.4.2 vyhodnoceny problematické oblasti metodiky, které získaly nejvyšší počet negativních hodnot a byly tedy problematické pro děti s Downovým syndromem (viz Dílčí cíl 2). Z předem navržených změn implementovaných do jednotlivých lekcí metodiky v podkapitole 4.2 byly vyhodnoceny reakce na zavedené změny v podkapitole 4.4.2, zároveň byla v podkapitole 4.4.1 zhodnocena obecná doporučení na změnu metodiky vyplývající ze specifík výzkumného vzorku (viz Dílčí cíl 3). Na základě výsledků vstupního a výstupního testování byla porovnána úspěšnost v počátku a po ukončení pozorování průběhu lekcí změněné metodiky Elkonin, které potvrdily většinový pozitivní vliv na rozvoji fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem pomocí metodiky Elkonin (viz Dílčí cíl 4). Z výše uvedených poznatků z výzkumného šetření lze konstatovat, že hlavní cíl byl naplněn.

5.1 Doporučení pro praxi

Na základě získaných dat ze zúčastněného pozorování a výsledků z provedeného testování autorka diplomové práce vyhodnotila následující doporučení pro speciálně pedagogickou a logopedickou praxi

Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina je vhodný pro děti s Downovým syndromem starší 7 let, které již dochází na základní školu a znají alespoň některé grafémy ve vizuální podobě.

Oblasti Tréninku jazykových schopností dle D. B. Elkonina, které se zdají být problematické, jsou především slabiková struktura slova, hlásková struktura slova a syntéza a analýza slov. Výzkumem se potvrdilo, že pro úspěšný rozvoj fonemického uvědomování tréninkem jazykových schopností dle D. B. Elkonina je vhodné dbát při zavádění nového pojmu z oblasti fonologie na zřetelné vysvětlení a hledat cesty, jak dítěti neznámé pojmy přiblížit hravou formou s důrazem na vizuální a haptickou oporu.

Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina je pro rozvoj fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem možné využít za předpokladu, že jsou zavedeny určité změny do původního znění metodiky. Jedná se především o důraz na vizuální oporu, kterou musí odborník vyhodnotit v dané situaci jako nápomocnou, jinak by mohlo docházet k jejímu zneužití. Dále by měly být lekce prováděny pouze v délce 30 minut s ohledem na pozornost dítěte. Časová a místní struktura lekce dopomáhá dítěti lépe se zorientovat v předložených úkolech a předchází afektivním stavům dítěte. S ohledem na náročnost lekcí je doporučeno lekce rozdělit na dvě části a dát dítěti prostor postupně se seznamovat se zavedenými pojmy slabikové a fonémové struktury slov. Individualizované lekce stejně jako rozdělení lekcí přispívá k lepší koncentraci a úspěšnosti splnění zadaných úkolů. Dále je díky individualizované formě metodiky možno hledat individuální východiska v případě nepochopení zavedených pojmů.

Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina pozitivně rozvíjí fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem.

Závěr

Downův syndrom je postižení zahrnující komplexní soubor symptomů, které ovlivňují život každého jedince z hlediska jeho úspěšného zapojení se do většinové společnosti. Hledat cesty a možnosti rozvoje jedinců s Downovým syndromem má smysl především z důvodu zkvalitňování poskytovaných služeb, které tyto osoby využívají již od novorozeneckého věku. Specifika v komunikaci jedinců s Downovým syndromem jsou často překážkou pro úspěšné začlenění do většinové společnosti, a proto je důležité se tomuto tématu blíže věnovat. S narůstajícím věkem přibývají otázky, jak rozvíjet slovní zásobu těchto jedinců, rozvíjet artikulaci a uvědomování si hlásek ve slovech, jak podporovat vývoj, tak aby byly osoby s Downovým syndromem gramotné, mohly získat zaměstnání a žít samostatně. Všechny tyto otázky by měli odborníci umět zodpovědět a na základě dostupných informací vyhodnotit, které intervenční programy by mohly být např. z hlediska fonemického uvědomování vhodné pro danou cílovou skupinu. Především je ale důležité vycházet z individuálních potřeb každého jedince s Downovým syndromem a neporovnávat jeho schopnosti a kvality s ostatními podobně postiženými jedinci. Každý se vyvíjí různým tempem s různými stupni přidružených vad.

Diplomová práce se snaží blíže popsat specifika osob s Downovým syndromem a představit možnosti rozvoje fonemického uvědomování u těchto osob.

V teoretické části diplomové práce byla na základě dostupných odborných zdrojů popsána etiologie, prevalence a diagnostika Downova syndromu, byla charakterizována specifika zmíněných osob a přiblížena problematika sluchové percepce a fonemického uvědomování. V teoretické části také byly zmíněny možnosti rozvoje fonemického uvědomování u osob s Downovým syndromem.

V praktické části diplomové práce bylo využito kvalitativního výzkumu. Výzkum byl veden formou akčního výzkumu s cílem zjistit, zda je možné využít metodiku Elkonin k rozvoji fonemického uvědomování u dětí s Downovým syndromem. Výzkumný vzorek byl tvořen pěti dětmi s Downovým syndromem ve věku od 5 do 10 let. Výzkumné šetření přineslo řadu zjištění, která vyplynula ze zúčastněného pozorování provedených lekcí metodiky Elkonin. Zásadním zjištěním bylo, že je možné rozvíjet fonemické uvědomování u dětí s Downovým syndromem pomocí metodiky Elkonin za určitých specifických předpokladů, jako je věk probandů odhadovaný na mladší školní věk od sedmi let a výše. Dále bylo navrženo několik obecných modifikací lekcí: zkrácení časové dotace na 30minutovou dotaci/ lekce, strukturalizace času a prostoru, individualizace a zavedení vizuální a haptické opory. Byly

vytyčeny problematické oblasti metodiky, které byly na základě zúčastněného pozorování vyhodnoceny jako nejvíce problematické. Jednalo se o oblast slabikové a hláskové struktury slov. Posledním zásadním zjištěním bylo, na základě porovnání získaných výsledků z provedených vstupních a výstupních testů, že Trénink fonemického uvědomování dle D. B. Elkonina ve změněné verzi rozvinul fonemické uvědomování u většiny zvolených probandů. Všechny vytyčené cíle diplomové práce byly prostřednictvím realizovaného výzkumu naplněny. Práce může být užitečným zdrojem informací a poznatků pro studenty, odborníky, pedagogy a rodiče.

Seznam použitých informačních zdrojů

BAZALOVÁ, Barbora. *Psychopedie*. Praha: Grada, 2023. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-3725-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.

BUCKLEY, Sue a BIRD Gillian. Vývoj řeči a jazyka u dospívajících s Downovým syndromem ve věku 11-16 let (review). *Plus 21*. roč. 2008, č. 3, s. 5-10. ISSN 1213-1466.

DLOUHÁ, Olga a ČERNÝ, Libor. *Foniatric*. 2. vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. ISBN 9788024653976.

GANGULY, Bani Bandana. *Genetics and neurobiology of down Syndrome*. London, England: Academic press, 2022. ISBN 0-323-90457-2

GREGER, David; SIMONOVÁ, Jaroslava; CHVÁL, Martin a STRAKOVÁ, Jana (ed.). *Když výzkum mění praxi: deset příběhů učitelů a akademiků zapojených do akčního výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-224-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOMOLKOVÁ, Kamila. *Raný vývoj verbální a neverbální komunikace dítěte s Downovým syndromem*. Studia philologica Pragensia. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-5292-4. (a)

HOMOLKOVÁ Kamila. *Downův syndrom a sluch I*. *Plus 21*. 2023, 23(1), 16-17. ISSN 1213-1466. (b)

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JAROŠOVÁ, Jana. *Rozvoj kognitivních funkcí dítěte s Downovým syndromem*. České Budějovice: Berová – Jih, 2015. ISBN 978-80-86266-01-5.

KUKLA, Lubomír. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.

LECHTA, Viktor. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Vyd. 3., dopl. a přeprac. Přeložil Jana KŘÍŽOVÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-977-4.

MIKULAJOVÁ, Marína; NOVÁKOVÁ SCHÖFFELOVÁ Miroslava; TOKÁROVÁ Oľga a DOSTÁLOVÁ Anna. *Trénink jazykových schopností podle D.B. Elkonina: předgrafémová a grafémová etapa*. Druhé přepracované a doplněné vydání. Praha – východ: Centrum ROZUM, 2016. ISBN 978-80-260-8261-3.

MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada, 2014. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5034-7.

NĚMEČKOVÁ, Lenka. Rozvoj řeči a komunikace u dětí s Downovým syndromem. *Plus 21*. roč. 2018, č. 3, s. 9-10. ISSN 1213-1466.

POLÁK, Petr; LOUCKÝ Jaroslav a TOMEK Viktor. *Prenatální diagnostika vrozených vývojových vad*. Praha: Maxdorf, 2017. ISBN 978-80-7345-499-9.

PUESCHEL, Siegfried M. *Downův syndrom: pro lepší budoucnost: metodická příručka pro rodiče*. Translated by Dana Maděrová. Praha: Tech-Market, 1997. 131 s. ISBN 8086114155.

SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Osvojování jazyka dítětem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3341-1.

SELIKOWITZ, Mark. *Downův syndrom: definice a příčiny, vývoj dítěte, výchova a vzdělání, dospělost*. Vyd. 2. Přeložil Dagmar TOMKOVÁ. Praha: Portál, 2011. Rádcí pro zdraví. ISBN 978-80-7367-882-1.

SMOLÍK, Filip a MÁLKOVÁ, Gabriela. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4240-3.

STOŽICKÝ, František a SÝKORA, Josef. *Základy dětského lékařství*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2997-1.

ŠUSTROVÁ, Mária. *Diagnóza: Downov syndróm*. Bratislava: Perfekt, 2004. ISBN 80-8046-259-3.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-889-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Úvod do teorie a praxe psychopedie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. ISBN 80-7372-042-6.

URBANOVSKÁ, Eva a ŠKOBRTAL, Pavel. *Sociální a pedagogická psychologie pro speciální pedagogii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3066-9.

VALENTA, Milan; MICHALÍK Jan a LEČBYCH Martin. *Mentální postižení*. 2., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0378-2.

Vrozené vady u narozených v roce 2015. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2018. ISBN 978-80-7472-174-8.

Seznam internetových zdrojů:

ALHWAITI, Mohammed. Phonological awareness and rapid automatized naming as predictors of early literacy skills among children with mild to borderline intellectual functioning. *Applied Neuropsychology: Child* [online]. 2024, 13(1), 8-16. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/21622965.2022.2106863>

BEDNÁŘOVÁ, Iva. *Vliv tréninku fonemického uvědomění dle D. B. Elkonina na školní zralost a připravenost dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Olomouc, 2020. [cit. 2024-03-17] Dostupné z: <https://theses.cz/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouci. Vedoucí práce Kristýna Krahulcová.

BENAUDIRA CENTRUM. *O nás* [online]. 2024. [cit.2024-03-10]. Dostupné z: <https://www.benaudira-centrum.cz>

BUCKLEY, Sue a BIRD, Gullian. Speech and language development for individuals with Down syndrome. *Down syndrome Education international* [online]. Walse, 2012. [cit. 2024-03-01] ISBN 978-1-908335-23-4. Dostupné z: <https://asociatiadart.files.wordpress.com/2015/01/speech-language-0-5-ebook.pdf>

CARAVOLAS, Markéta a BRUCK Maggie. The effect of oral and written language input on children's phonological awareness: A cross-linguistic study. *Journal of Experimental Child Psychology* [online]. 1993, 55, 1–30. [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jecp.1993.1001>

CARAVOLAS, Markéta. Refining the psycholinguistic grain size theory: effects of phonotactics and word formation on the availability of phonemes to preliterate children. *Developmental Science* [online]. 2006, 9(5), 445–447. [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1467-7687.2006.00526.x>

ČESKÁ GYNEKOLOGICKÁ A PORODNICKÁ SPOLEČNOST ČLS JEP. *Prenatální diagnostika* [Online]. 2023. [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/>.

Down syndrome in Europe – has the disorder epidemiology changed over the last quarter-century? [Online] 2019. [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: <https://health.ec.europa.eu/>.

FLETCHER, Helen a BUCKLEY Sue. Down Syndrome Research and Practice. *Down Syndrome Educational Trust* [online]. United Kingdom, 2002, 8(1), 11-18. [cit. 2024-03-13]. ISSN 1753-7606. Dostupné z: <https://cdn.dseonline.app/pubs/a/reports-123.pdf>

GOETZ, Kristina; HULME, Charles; BRIGSTOCKE, Sophie; CARROLL, Julia M.; NASIR, Louise a SNOWLING, Margaret J. Training reading and phoneme awareness skills in children with Down syndrome. *Reading and writing* [online]. Springer, 2008, 21, 395–412. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: doi: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1007/s11145-007-9089-3>

HULME, Charles; GOETZ, Kristina; BRIGSTOCKE, Sophie; NASH, Hannah M.; LERVAG, Arne; SNOWLING, Margaret J. The growth of reading skills in children with Down Syndrome. *Developmental science* [online]. 2012, 15(3), 320–329. [cit. 2024-03-20]. ISSN 1467-7687. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-7687.2011.01129.x

JEŽKOVÁ, Martina. Trénink jazykových schopností podle D. B. Elkonina. *Integrace a inkluze ve školní praxi: speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů* [online]. Praha: Forum, 2017, 5.(1-10), 5-7. [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://skoly-orp-cb.eu/wp-content/uploads/2018/05/Elkonin_integrace-inkluze.pdf

KASTEN, Erich a RUEGER, Karen. Specific auditory training for children with dyslexia and central auditory processing disorder can Improve spelling performance. *International Journal of Secondary Education*. [online]. 2014, roč. 2, č. 1, s. 20-26. [cit. 2024-03-21] doi: 10.11648/j.ijsedu.20140201.14

KULHÁNKOVÁ, Eliška a MÁLKOVÁ, Gabriela. (2008). Fonematické uvědomování a jeho role ve vývoji gramotnosti. *E-psychologie* [online]. 2(4), 24-37. [cit. 2024-03-20] ISSN 1802-8853.

LERVÅG, Arne; HULME, Charles a MELBY-LERVÅG Monica. Unpicking the Developmental Relationship Between Oral Language Skills and Reading Comprehension: It's Simple, But Complex. *Child Development* [online]. United Kingdom, 2018, 89(5), 1821-1838. [cit. 2024-03-20]. ISSN 1467-8624. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/cdev.12861>

LETTINGTON, J. a HERWEGEN, Jo Van. Home literacy environment and literacy outcomes in individuals with Williams syndrome and Down syndrome. *Journal of Intellectual & Developmental Disability* [online]. United Kingdom: ASID, 2024, 48(1), 67-83. [cit. 2024-03-22]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.3109/13668250.2023.2226917>

LOTT, Ira. Chapter 6 - Neurological phenotypes for Down syndrome across the life span. *Elsevier* [online]. roč. 2012, č. 197, s. 101-121. [cit. 2024-03-09]. ISSN 0079-6123. Dostupné z: [//doi.org/10.1016/B978-0-444-54299-1.00006-6](https://doi.org/10.1016/B978-0-444-54299-1.00006-6)

MABEL. *Test rychlého čtení pseudoslov* [Online]. 2024. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.eldel-mabel.net/cz/>.

MUSCAT, Loredana a GRECH, Helen. Nonword reading and other reading-related skills in Down syndrome. *Jorsen* [online]. Malta, 2023, 23(4), 335–353. ISSN 1471-3802. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/1471-3802.12604>

NÆSS, Kari-Anne B.; OSTAD, Johanne a NYGAARD, Egil. Differences and Similarities in Predictors of Expressive Vocabulary. *Development between Children with Down Syndrome and Young Typically Developing Children* [online]. Brain Sciences 11, roč. 2021 č. 3, s. 312. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/brainsci11030312>

NÆSS, Kari-Anne B.; MELBY-LERVÅG, Monica; HALAAS LYSTER, Solveig-Alma a HULME, Charles. Reading skills in children with Down syndrome: A meta-analytic review. *Research in Developmental Disabilities* [online]. 2012, 33(2), 737-747. [cit. 2024-03-21]. ISSN 1753-7606. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.09.019>

NEZVALOVÁ, Danuše. Akční výzkum ve škole. *Pedagogika* [online]. Praha, 2003, LIII(3), 300-308 [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?cat=10195>

NOVIARISA, N.; CHUNDRAYETTI, E. a LUBIS, G. Serum S100B and intelligence in children with Down syndrome. *Paediatrica Indonesiana*. [online]. v. 59, č. 3, s. 125-9, 26.6. 2019. [cit. 2024-03-15]

OLIVEIRA DE VASCONCELOS, V. a WALDENEZ DE OLIVEIRA, M. Trayectorias de investigación acción: concepciones, objetivos y plantenamientos. *Revista Iberoamericana de Educación*. [online]. 2010, roč. 53, č. 5. [cit. 2024-04-01]. ISSN 1681–5653.

ÖRDÖGHOVÁ, Hana. *Vývojová dysfázie – osvětový materiál pro rodiče a odborníky*. Olomouc, 2023. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/qtjtsy9/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Bc. Jana Mironova Tabachová.

SALAS, Naymé; DEFIOR Sylvania, CARAVOLAS, Markéta et al. Common Patterns of Prediction of Literacy Development in Different Alphabetic Orthographies. *Psychological science* [online]. 2012, 23(6), 678–686. [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: doi:10.1177/0956797611434536

SANTOLÍKOVÁ, Anna. *Logopedická intervence u dětí s Downovým syndromem*. Hradec Králové, 2022. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Petra Bendová.

SODORO, Janette; ALLINDER, Rose M. a RANKIN-ERICKSON, Joan L. Assessment of Phonological Awareness: Review of Methods and Tools. *Educational Psychology Review* [online]. 2002, 14(3), 223-260. [cit. 2024-04-01] ISSN 1040726X. Dostupné z: doi:10.1023/A:1016050412323

SOUKROMÁ KLINIKA LOGO. BENAUDIRA: diagnostika a trénink sluchového zpracování. *Moje-klinika* [Online]. 2022, 27.8.2023. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.moje-klinika.cz/novinky/benaudira-diagnostika-a-trenink-sluchoveho-zpracovani>.

ZEZULOVÁ, Eva. *Stimulace řečového vývoje u žáků s lehkou mentální retardací metodou fonemického uvědomování*. Brno, 2007. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/publikace/>. Disertační práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Jiřina Klenková.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Kategorizace poruchy intelektu dle MKN 11	17
Tabulka 2 Orientační vývoj dítěte s Downovým syndromem porovnávaný s dítětem běžně se vyvíjejícím.....	20
Tabulka 3 Struktura předgrafémové etapy.....	30
Tabulka 4 Podrobný popis grafémové etapy	31
Tabulka 5 Plán akčního výzkumu.....	44
Tabulka 6 Hodnotící škály reakcí dítěte na zadaný úkol	58
Tabulka 7 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 1. lekci.....	67
Tabulka 8 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 2. lekci.....	68
Tabulka 9 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 3. lekci.....	70
Tabulka 10 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 4. lekci.....	72
Tabulka 11 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 5. lekci.....	74
Tabulka 12 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 6. lekci.....	75
Tabulka 13 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 7. lekci.....	77
Tabulka 14 Hodnocení reakcí na změny dílčích úkolů v 8. lekci.....	78
Tabulka 15 Vyhodnocení testů fonemického uvědomování.....	79

Seznam příloh

Příloha 1 Vytvořený test fonemického uvědomování	I
Příloha 2 Test fonemického uvědomování od Mikulajové a kol. 2004.....	II
Příloha 3 Vstupní test Lidumilná	III
Příloha 4 Vstupní test Vynalézavý	IV
Příloha 5 Vstupní test Energický.....	V
Příloha 6 Vstupní test Ostražitý	VI
Příloha 7 Vstupní test Zvídavá	VII
Příloha 8 Dolní oblouky	VIII
Příloha 9 Básnička s vizuální oporou	IX
Příloha 10 Zalaminovaný arch z Hláskáře	X
Příloha 11 Barevné karty s květinami	XI
Příloha 12 Karty slov ovoce a zeleniny.....	XII
Příloha 13 Kolíčky s kartičkami.....	XIII

Příloha 14 Pozorovací arch	XIV
Příloha 15 Návrh pro pochopení slabik – rozdělené obrázky dle slabikové struktury slov ...	XV
Příloha 16 Hra na pochopení slabikové struktury	XVI
Příloha 17 Zavedení barevného proužku se čtverečky pro pochopení iniciální a finální hlásky	XVII
Příloha 18 Rozstříhaná schémata pracovního listu	XVIII
Příloha 19 Výstupní test Lidumilná	XIX
Příloha 20 Výstupní test Vynalézavý	XX
Příloha 21 Výstupní test Ostražitý	XXI
Příloha 22 Výstupní test Zvídavá	XXII
Příloha 23 Pozorovací arch Lidumilná 1. lekce	XXIII
Příloha 24 Pozorovací arch Vynalézavý 1. lekce	XXIV
Příloha 25 Pozorovací arch Energický 1. lekce.....	XXV
Příloha 26 Pozorovací arch Ostražitý 1. lekce	XXVI
Příloha 27 Pozorovací arch Zvídavá 1. lekce	XXVII
Příloha 28 Pozorovací arch Lidumilná 2. lekce	XXVIII
Příloha 29 Pozorovací arch Vynalézavý 2. lekce	XXIX
Příloha 30 Pozorovací arch Energický 2. lekce.....	XXX
Příloha 31 Pozorovací arch Ostražitý 2. lekce	XXXI
Příloha 32 Pozorovací arch Zvídavá 2. lekce	XXXII
Příloha 33 Pozorovací arch Lidumilná 3. lekce	XXXIII
Příloha 34 Pozorovací arch Vynalézavý 3. lekce	XXXIV
Příloha 35 Pozorovací arch Energický 3. lekce.....	XXXV
Příloha 36 Pozorovací arch Ostražitý 3. lekce	XXXVI
Příloha 37 Pozorovací arch Zvídavá 3. lekce	XXXVII
Příloha 38 Pozorovací arch Lidumilná 4. lekce	XXXVIII
Příloha 39 Pozorovací arch Vynalézavý 4. lekce	XXXIX
Příloha 40 Pozorovací arch Energický 4. lekce.....	XL
Příloha 41 Pozorovací arch Ostražitý 4. lekce	XLI
Příloha 42 Pozorovací arch Zvídavá 4. lekce	XLII
Příloha 43 Pozorovací arch Energický 5. lekce.....	XLIII
Příloha 44 Pozorovací arch Ostražitý 5. lekce	XLIV
Příloha 45 Pozorovací arch Zvídavá 5. lekce	XLV
Příloha 46 Pozorovací arch Energický 6. lekce.....	XLVI

Příloha 47 Pozorovací arch Ostražitý 6. lekce	XLVII
Příloha 48 Pozorovací arch Zvidavá 6. lekce	XLVIII
Příloha 49 Pozorovací arch Ostražitý 7. lekce	XLIX
Příloha 50 Pozorovací arch Zvidavá 7. lekce	L
Příloha 51 Pozorovací arch Ostražitý 8. lekce	LI
Příloha 52 Pozorovací arch Zvidavá 8. lekce	LII

Přílohy

Příloha 1 Vytvořený test fonemického uvědomování

Test fonemického uvědomování					
Jména a příjmení dítěte:			věk dítěte:		
Datum administrace testu:		Celkový počet bodů:		Celkový počet v procentech:	
1) Uvědomování rýmů	body	2) Produkce rýmů	body	3) Analýza slova na slabiky	body
mrak – drak		nos - ..... (kos)		lano	
les – pes		pusa - .....(husa)		ráno	
boty – noty		les - .....(pes)		palec	
moře – děti				koleno	
CELKEM:		CELKEM:		CELKEM:	
4) Syntéza slabik	body	5) Izolace první slabiky	body	6) Izolace první hlásky	body
ka-še		ruka		nos	
ho-ra		zima		led	
ta-nec		pohár		kotě	
CELKEM:		CELKEM:		CELKEM:	
7) Syntéza hlásek	body	8) Analýza slov na hlásky	body	9) Vynechání hlásky	body
m-y-š		zeď		Noc /n/	
v-o-d-a		med		palec /c/	
p-e-ř-i-n-a		kozy		Vlas /l/	
CELKEM:		CELKEM:		CELKEM:	
10) Substitute hlásek	body				
Dub -> zub					
Noc -> nos					
Kůl -> sůl					
CELKEM:					
Sluchová diference					
Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znělé a neznělé hlásky, sykavky	body
hodinky – holínky		perník – parník		kos – koš	
tráva – kráva		plot – plat (BVO)		kosa – koza	
boťa – nota		drak – drak (BVO)		pije – bje	
most – kost (BVO)		sud – sad (BVO)		hrad – hrad (BVO)	
konec – kopec (BVO)		les – les (BVO)		noc – nos (BVO)	
CELKEM:		CELKEM:		CELKEM:	
Změna délky	body	Změna měkčení	body	Rozlišení bezvýznamové slabiky	body
lyže – líže		čistí – čistý (BVO)		tam – dam	
lak – lák (BVO)		mładý – mladý (BVO)		dlo – plo	
síla – síla (BVO)		hrady – hradí (BVO)		tam – tam	
víla – víla (BVO)				dyn – dín	
CELKEM:		CELKEM:		CELKEM:	

* BVO = bez vizuální opory

SCREENING FONEMICKÉHO UVĚDOMOVÁNÍ					
Jméno, příjmení dítěte:			Datum narození dítěte:		
Datum administrace testu:			Celkový počet bodů:		Celkový počet v procentech:
Uvědomování rýmů	Body	Produkce rýmů	Body	Analýza slova na slabiky	Body
čaj - syn		les		lano	
lak - rak		nos		ráno	
zuby - duby		louka		komár	
moře - děti		nohy		palec	
nohy - koně		ryba		koleno	
celkem:		celkem:		celkem:	
Syntéza slabik	Body	Izolace první slabiky	Body	Vynechávání slabiky	Body
ka - še		ruka		šaty - ty	
ho - ra		zima		káva - ká	
ta - nec		pohár		zajíc - za	
je - len		jazyk		balón - lón	
ja - ho - da		baterka		malina - li	
celkem:		celkem:		celkem:	
Izolace první hlásky	Body	Syntéza hlásek	Body	Analýza slov na hlásky	Body
nos		m - y - š		zeď	
led		z - e - m		meď	
kotě		v - o - d - a		kozy	
voda		z - u - b - y		Jana	
hodiny		p - e - ř - i - n - a		večeře (kabela)	
celkem:		celkem:		celkem:	
Vynechávání hlásek	Body	Substituce hlásek	Body		
noc / n /		dub na zub			
zem / m /		noc na nos			
hora / h /		kůl na sůl			
palec / c /		kos na koš			
vlas / l /		sud na sad			
celkem:		celkem:			

Příloha 3 Vstupní test Lidumilná

VITKO

Test fonematického uvědomování

Jména a příjmení dítěte: [redacted]		věk dítěte: 5,1 a 8,1 měsíců	
Datum administrace testu: 21. 2018		Celkový počet bodů: 46/60	
		Celkový počet v procentech: 21,6%	
1) Uvědomování rýmů	body	2) Produkce rýmů	body
mrak – drak	/	nos - ..... (nos)	/
les – pes	/	pusa - ..... (husa)	/
bohy – noty	/	les - ..... (pes)	/
moře – děti	/		
CELKEM:	4/4	CELKEM:	11/11
3) Analýza slova na slabiky	body	4) Syntéza slabik	body
lino	/	ku-še	/
ráno	/	ho-ra	/
pařec	X	ta-nec	/
koleno	X		
CELKEM:	2/4	CELKEM:	3/4
5) Analýza slov na hlásky	body	6) Inolace první slabiky	body
zof	/	nos	/
med	/	led	/
kozy	/	kotě	/
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3
7) Syntéza hlásek	body	8) Analýza slov na hlásky	body
m-y-š	/	Noc /n/	/
v-o-d-a	/	pařec /r/	/
p-o-l-i-n-a	/	Vlas /l/	/
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3
10) Substituce hlásek	body	9) Vynechání hlásky	body
Dub -> zub	/		
Noc -> nos	/		
Kůl -> síl	/		
CELKEM:	3/3		

Sluchová diferenciacce

Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znělé a neznělé hlásky, sykavky	body
hodinky – hořinky	0	parník – parník	/	kos – koš	/
kráva – kráva	/	přít – přít (BVO)	/	kosa – koza	/
boha – nota	0	drak – drak (BVO)	/	pje – bje	/
most – kost (BVO)	/	sud – sad (BVO)	0	hrad – hrad (BVO)	/
konec – kopec (BVO)	/	les – les (BVO)	/	noc – nos (BVO)	/
CELKEM:	3/5	CELKEM:	3/5	CELKEM:	4/5
Změna délky	body	Změna měkčení	body	Rozlišení bezvýznamové slabiky	body
lyže – lže	/	čisti – čisti (BVO)	/	tam – dam	/
lak – lak (BVO)	/	mědy – mědy (BVO)	/	do – plo	/
sila – sila (BVO)	/	hrady – hradi (BVO)	/	tam – tam	/
vila – vila (BVO)	/			dyn – din	/
CELKEM:	4/4	CELKEM:	3/4	CELKEM:	4/4

* BVO = bez vizuální opory

46/60 => 21,6%

Příloha 4 Vstupní test Vynalézavý

NMF

Test fonematického uvědomování

Jméno a příjmení dítěte: [REDACTED] <i>Vynalézavý</i>		věk dítěte: <i>6 let, 9 měsíců</i>			
Datum administrace testu: <i>4.2.23</i>		Celkový počet bodů: <i>58/66</i>			
Celkový počet v procentech: <i>9,9%</i>					
1) Uvědomování rýmů	body	2) Produkce rýmů	body	3) Analýza slova na slabiky	body
mrak - drak	/	nos - ..... (nos)	/	lano	/
les - pes	/	pusa - ..... (pusa)	/	ráno	/
body - roty	/	les - ..... (pes)	/	palác	/
mafo - dlo	/		/	kolono	/
CELKEM	<i>4/4</i>	CELKEM	<i>4/4</i>	CELKEM	<i>3/3</i>
4) Syntéza slabik	body	5) Izolace první slabiky	body	6) Izolace první hlásky	body
ka-fo	/	ruka	/	noc	/
ho-ra	/	zima	/	led	/
ta-noc	/	počár	/	koč	/
CELKEM	<i>3/3</i>	CELKEM	<i>3/3</i>	CELKEM	<i>3/3</i>
7) Syntéza hlásek	body	8) Analýza slov na hlásky	body	9) Vynechání hlásky	body
m-y-š	/	zrd	/	Noc: /n/	/
r-o-d-a	/	med	/	palác: /a/	/
p-o-t-i-o-a	/	kozry	/	Vlas: /r/	/
CELKEM	<i>3/3</i>	CELKEM	<i>3/3</i>	CELKEM	<i>3/3</i>
10) Substituce hlásek	body				
Dob → zub	/				
Noc → nos	/				
Kůl → sůl	/				
CELKEM	<i>3/3</i>				

Sluchová diferenciacce

Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znění a množství hlásky, sylabiky	body
hočinky - hořinky	/	parník - parník	/	kos - koš	/
kráva - kráva	/	plot - plot (BVO)	/	kosa - kosa	/
boha - noha	/	drak - drak (BVO)	/	pje - bje	/
most - kost (BVO)	/	rud - sud (BVO)	/	tradi - tradi (BVO)	/
kopec - kopec (BVO)	/	les - les (BVO)	/	noc - nos (BVO)	/
CELKEM	<i>5/5</i>	CELKEM	<i>5/5</i>	CELKEM	<i>5/5</i>
Změna délky	body	Změna měkkosti	body	Rozlišení bezvýznamové slabiky	body
lyže - lže	/	čisti - čisti (BVO)	/	tam - tam	/
lak - lak (BVO)	/	mády - mády (BVO)	/	do - plo	/
sila - sila (BVO)	/	tradi - tradi (BVO)	/	tam - tam	/
vila - vila (BVO)	/			dyn - dn	/
CELKEM	<i>4/4</i>	CELKEM	<i>3/3</i>	CELKEM	<i>4/4</i>

* BVO = bez vizuální opory

23/266 celkem = 8,6% → (0,1) = 10/11 = 90,9%

Příloha 5 Vstupní test Energický

Test fonemického uvědomování					
Jméno a příjmení dítěte: [REDACTED]			věk dítěte:		
Datum administrace testu: 4.3.23		Celkový počet bodů: 1		Celkový počet v procentech: 15,18	
1) Uvědomování rýmů		2) Produkce rýmů		3) Analýza slova na slabiky	
mrak - drak	/	nos - ..... (nos)	/	lano	X/2
let - pes	/	puše - ..... (puše)	/	čino	
boty - noty	/	les - ..... (pes)	/	palet	4X
moře - oči	/			koleno	
CELKEM: 1		CELKEM: 1		CELKEM: 1	
4) Syntéza slabik		5) Izolace první slabiky		6) Izolace první hlásky	
ka-be		nuka		nos	
ho-ra		zima		led	
la-nec		pohár		kočič	
CELKEM:		CELKEM:		CELKEM:	
7) Syntéza hlásek		8) Analýza slov na hlásky		9) Vymechání hlásky	
m-y-š		rod		Noc /n/	
v-o-d-a		med		palet /t/	
p-a-t-i-n-a		kory		Vlna /v/	
CELKEM:		CELKEM:		CELKEM:	
10) Substituce hlásek		0 z 32 => 0			
Dub -> zub					
Noc -> nos					
Koř -> sůl					
CELKEM:					

Sluchová diferenciacce					
Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znělé a neznělé hlásky, sykavky	body
hodinky - holinky	/	pamk - pamk	1	koz - koč	/
kráva - kráva	1	plet - plat (BVO)	1	kosa - kora	/
nota - nota	1	drak - drak (BVO)	/	pije - bje	/
most - kost (BVO)	/	sud - sud (BVO)	1	hrad - hrad (BVO)	/
konec - kopeč (BVO)	1	les - les (BVO)	/	noc - nos (BVO)	/
CELKEM:	4/5	CELKEM:	3/5	CELKEM:	4/5
Změna délky	body	Změna měkčení	body	Rozlišení bezvýznamové slabiky	body
lyže - lže	/	čati - čatý (BVO)	/	tam - dam	/
lak - lak (BVO)	/	mšatý - mšatý (BVO)	/	do - plo	/
sila - sila (BVO)	1	hrady - hradí (BVO)	/	tam - tam	/
vila - vila (BVO)	1			dyn - dn	/
CELKEM:	3/4	CELKEM:	0	CELKEM:	0

* BVO = bez vizuální opory

$$86/26 = \% = 30,8\%$$

Příloha 6 Vstupní test Ostražítý

VIVP

Test fonemického uvědomování

Jména a příjmení dítěte: XXXXXXXXXX		věk dítěte: 7,1 a 12 měsíců	
Datum administrace testu: 2.3.21		Celkový počet bodů: 186/226	
		Celkový počet v procentech: 82%	

1) Uvědomování rýmů	bodů	2) Produkce rýmů	bodů	3) Analýza slova na slabiky	bodů
mrak – drak	/	nos - ..... (nos)	/	lano	1
les – pes	1	pusa - ..... (husa)	/	řino	1
bohy – nohy	1	les - ..... (pes)	/	papec	1
moře – děti	/			kolono	1
CELKEM:	4/4	CELKEM:	4/4	CELKEM:	4/4

4) Syntéza slabik	bodů	5) Izolace první slabiky	bodů	6) Izolace první hlásky	bodů
ka-ke	/	ruka	1	nos	1
ho-ra	/	zima	/	koč	0
ta-nec	/	pohár	/	kočč	1
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3	CELKEM:	2/2

7) Syntéza hlásek	bodů	8) Analýza slov na hlásky	bodů	9) Vynechání hlásky	bodů
m-y-š	/	zeď	/	Noc /n/	1
v-o-d-a	/	med	/	papec /c/	1
p-e-t+n-a	/	kozy	/	Vlas /l/	1
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3

10) Substituce hlásek	bodů
Dub → zub	/
Noc → nos	/
Koř → sůl	/
CELKEM:	3/3

96/226 ⇒ 42,5% 24,1%

Sluchová diferenciacce

Změna hlásky	bodů	Změna samohlásky	bodů	Změna znělé a neznělé hlásky, sykavky	bodů
hodinky – holinky	/	pemík – pamík	/	kos – koč	1
tráva – kráva	/	plot – plát (BVO)	1	kosa – koza	/
boha – noha	/	drak – drak (BVO)	1	pje – bje	/
most – kost (BVO)	1	sud – sad (BVO)	/	hrad – hrad (BVO)	/
konec – kopec (BVO)	1	les – les (BVO)	1	noc – nos (BVO)	/
CELKEM:	4/5	CELKEM:	3/5	CELKEM:	4/5

Změna délky	bodů	Změna měkčení	bodů	Rozlišení bezvýznamové slabiky	bodů
lyže – líže	/	čistí – čistý (BVO)	/	lam – dam	/
lak – lak (BVO)	1	mladý – mladý (BVO)	1	dló – plo	/
sila – síla (BVO)	1	hrady – hradi (BVO)	/	lam – lam	/
vila – víla (BVO)	/			dyn – din	/
CELKEM:	2/4	CELKEM:	1/3	CELKEM:	4/4

* BVO = bez vizuální opory

96/226 ⇒ 42,5%

Příloha 7 Vstupní test Zvídavá

11/87

Test fonemického uvědomování

Jména a příjmení dítěte: [redacted]		věk dítěte: 10,5	
Datum administrace testu: 1.1.13		Celkový počet bodů: 8/14	Celkový počet v procentech: 57,1%
1) Uvědomování rýmů	body	2) Produkce rýmů	body
mrak - drak	1	nos - ..... (nos)	1
les - pes	1	pusa - ..... (pusa)	1
boby - noty	1	les - ..... (pes)	1
moře - oči	1		
CELKEM:	4/4	CELKEM:	3/3
3) Analýza slova na slabiky	body	4) Izolace první slabiky	body
lano	1	nos	1
ráno	1	les	1
pačec	1	kolář	1
koleno	1		
CELKEM:	4/4	CELKEM:	3/3
5) Izolace první hlásky	body	6) Izolace první hlásky	body
ka-ka	1	nos	1
ho-ra	1	les	1
ta-nec	1	kolář	1
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3
7) Syntéza hlásek	body	8) Analýza slov na hlásky	body
m-y-š	1	zeď	1
v-o-d-a	1	med	1
p-e-l-a-n-o	1	kozí	1
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3
9) Vynechání hlásky	body	$1/4 \times 52 = x = 12,5$	
Noc -> ml	1		
pačec -> kl	1		
Vlka -> vl	1		
CELKEM:	3/3		
10) Substituce hlásek	body		
Dub -> zub	1		
Noc -> nos	1		
Kol -> sol	1		
CELKEM:	3/3		

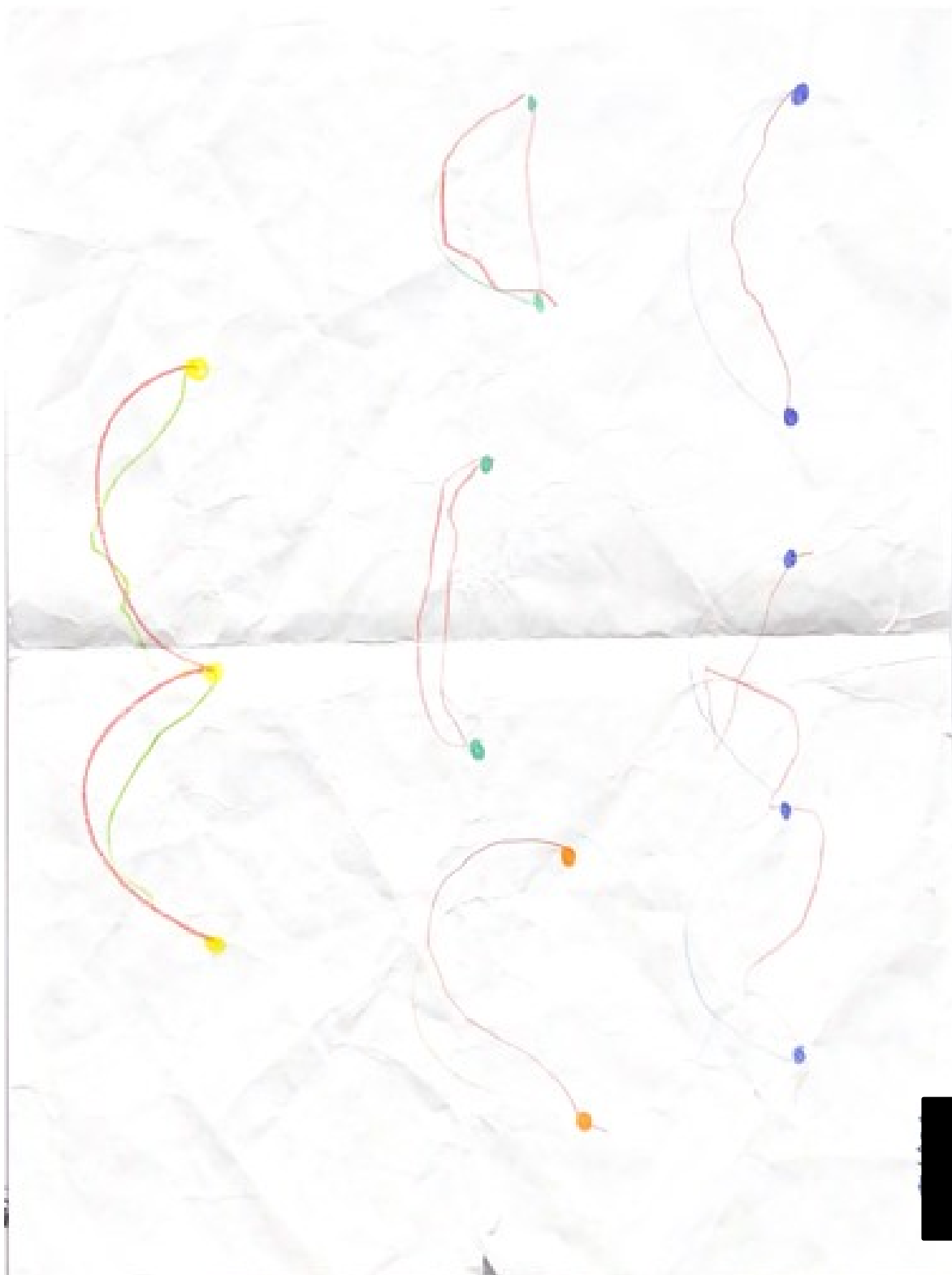
Sluchová diferenciacce

Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znění a neznění hlásky, sykavky	body
hořinky - hořinky	1	potník - pamník	1	koz - kol	1
kráva - kráva	1	plát - plát (BVO)	1	koz - kosa	1
rota - rota	1	drak - drak (BVO)	1	pje - bje	1
most - kost (BVO)	1	sud - sud (BVO)	1	hrad - hrad (BVO)	1
konec - kopeč (BVO)	1	les - les (BVO)	1	noc - nos (BVO)	1
CELKEM:	5/5	CELKEM:	5/5	CELKEM:	5/5
Změna dílky	body	Změna měkkosti	body	Rozlišení bezřezonomové slabiky	body
lyže - lže	1	čal - čaly (BVO)	1	lam - lam	1
lak - lak (BVO)	1	mády - mády (BVO)	1	plo - plo	1
sila - sila (BVO)	1	hrady - hrady (BVO)	1	lam - lam	1
vila - vila (BVO)	1			dyn - din	1
CELKEM:	4/4	CELKEM:	3/3	CELKEM:	4/4

* BVO = bez vizuální opory

$$11,6/106 = x = 10,95$$

Příloha 8 Dolní oblouky

Příloha 9 Básnička s vizuální oporou

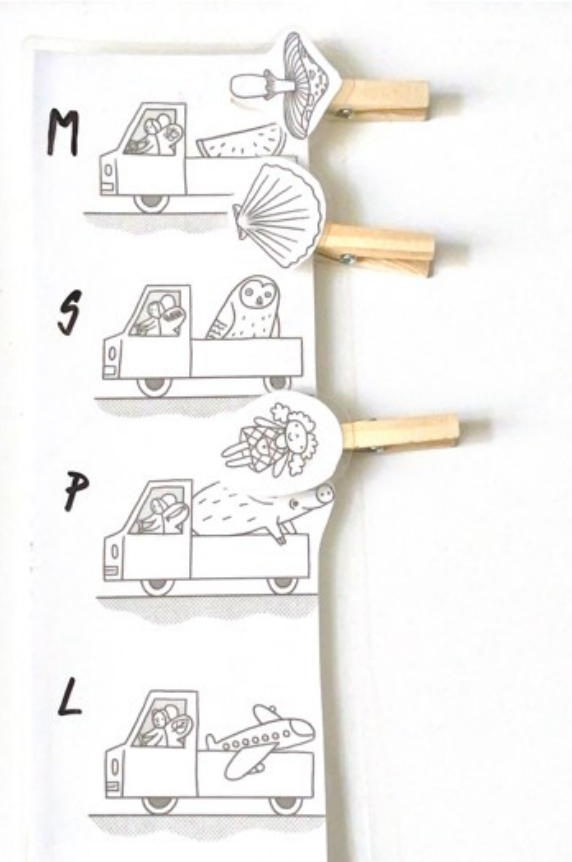
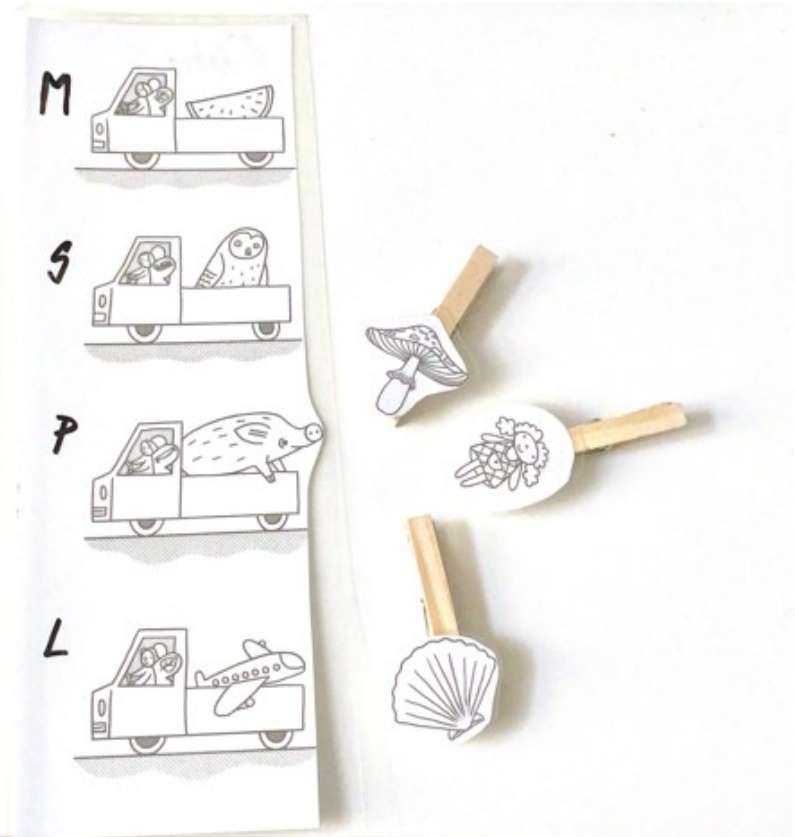
Příloha 11 Barevné karty s květinami

Příloha 12 Karty slov ovoce a zeleniny

Příloha 13 Kolíčky s kartičkami

Pozorovací arch			
Jméno dítěte:	Věk respondenta:	Sledovaná lekce č.	1
Datum pozorování:			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička			
1. Úkol			
2. Úkol*			
3. Úkol*			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce			
Návrhy změn lekce			

Vysvětlení hodnotící škály	
Pozitivní reakce	1) Pochopení zadání úkolu – dítě ví co má dělat na základě prvotního vysvětlení, zvládá úkol samostatně
	2) proaktivní přístup, projevení zájmu o předloženou aktivitu
	3) Zpracování celého úkolu v rozsahu zadání
	4) Plná pozornost v průběhu plnění úkolu
Negativní reakce	5) nepochopení zadání dílčího úkolu – dítě neví, co má dělat na základě prvotního vysvětlení, nezvládá úkol samostatně, zvládá s dopomocí
	6) reakce na zadaný úkol (útěk, pláč, afektivní reakce, vzdor, odmítnutí spolupráce)
	7) nezpracování celého úkolu v rozsahu zadání (díličí zpracování)
	8) neschopnost udržet pozornost v průběhu zadaného úkolu – z hlediska přetížení, únavy nebo motivace

Příloha 15 Návrh pro pochopení slabik – rozdělené obrázky dle slabikové struktury slov

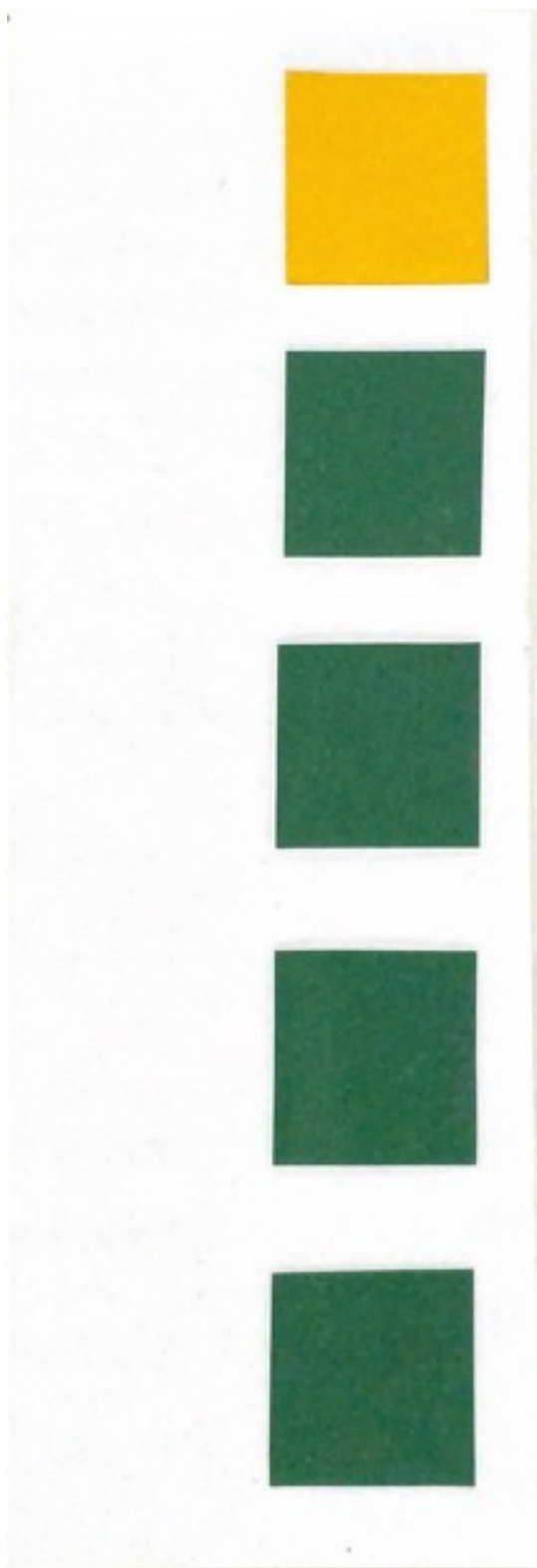

Příloha 16 Hra na pochopení slabikové struktury

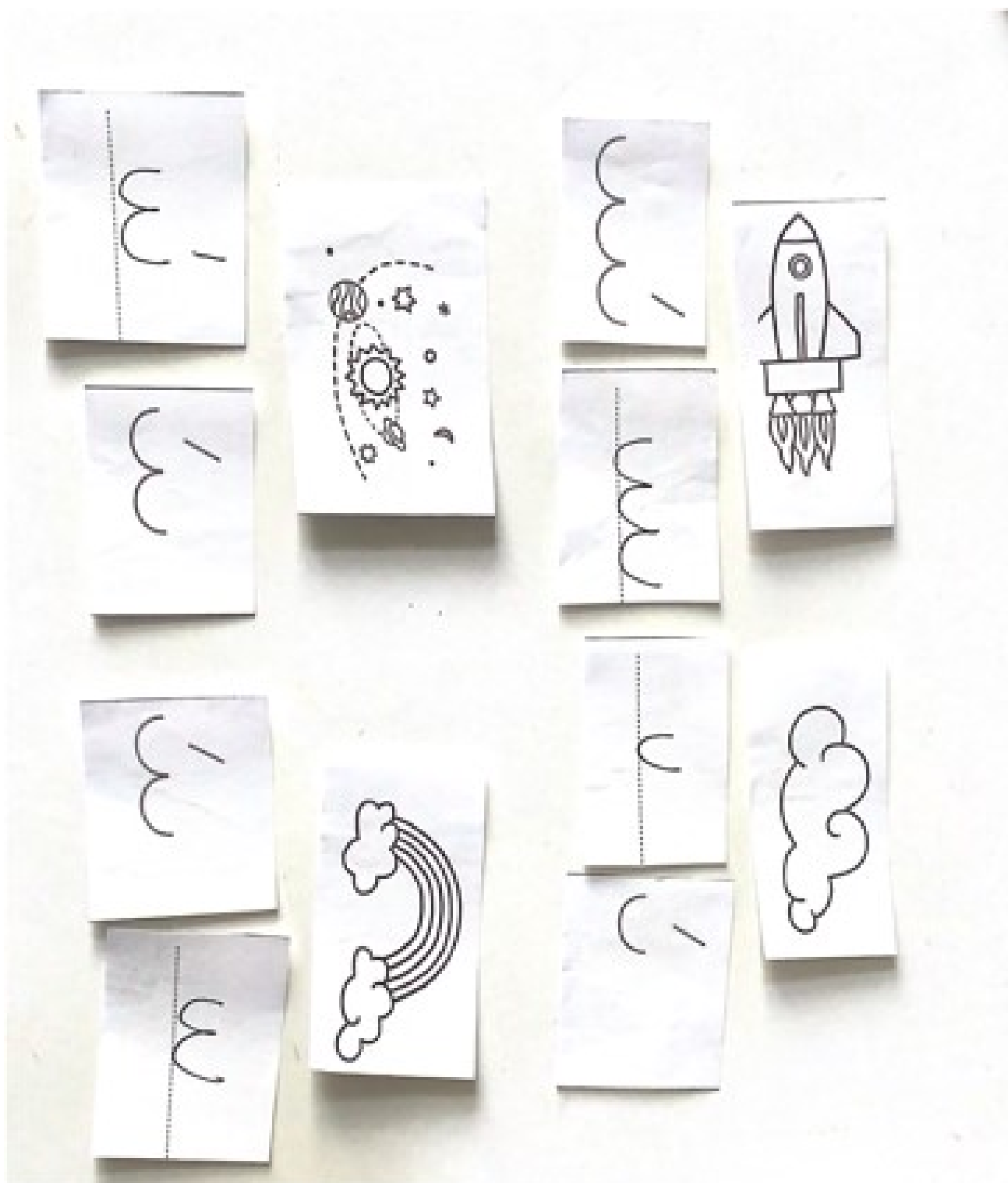

Příloha 17 Zavedení barevného proužku se čtverečky pro pochopení iniciální a finální hlásky

Příloha 18 Rozstříhaná schémata pracovního listu

Příloha 19 Výstupní test Lidumilná

VÁŽDOP

Test fonemického uvědomování

Jména a příjmení dítěte: XXXXXXXXXX Lidumilná		věk dítěte:	
Datum administrace testu:		Celkový počet bodů: 23/30	Celkový počet v procentech: 76,7%
1) Uvědomování rýmů	bodů	2) Produkce rýmů	bodů
mrak - drak	/	nos - ..... (kos)	/
les - pes	/	pusa - ..... (husa)	/
bohy - nohy	/	les - ..... (pes)	/
maře - oře	/		
CELKEM:	4/4	CELKEM:	6/6
3) Analýza slova na slabiky	bodů	4) Syntéza slabik	bodů
lano	/	ta-ře	/
ráno	/	ho-ra	/
papec	/	ta-nec	/
koleno	/		
CELKEM:	4/4	CELKEM:	3/3
5) Analýza slov na hlásky	bodů	6) Izolace první hlásky	bodů
nos	/	nka	/
led	/	zma	/
kotě	/	pohár	/
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3
7) Syntéza hlásek	bodů	8) Analýza slov na hlásky	bodů
m-y-š	/	nef	/
r-o-d-a	/	med	/
p-e-f-i-n-a	/	kozy	/
CELKEM:	3	CELKEM:	3
9) Vynechání hlásky	bodů	$\frac{6}{23} \cdot 100 = 26,1\% \approx 26\%$	
Noc /n/	/		
papec /c/	/		
Vlas /l/	/		
CELKEM:	3		
10) Substituce hlásek	bodů		
Dub -> zub	/		
Noc -> nos	/		
Kůl -> sůl	/		
CELKEM:	3		

Sluchová diferenciacce

Změna hlásky	bodů	Změna samohlásky	bodů	Změna znělé a neznělé hlásky, sykavky	bodů
hodinky - hořinky	/	perník - perník	/	kos - koř	/
kráva - kráva	/	plot - pát (BVO)	/	kosa - koca	/
bota - nota	/	drak - drak (BVO)	/	pje - bje	/
most - kost (BVO)	/	sud - sud (BVO)	/	hrad - hrad (BVO)	/
konec - kopce (BVO)	X	les - les (BVO)	/	noc - nos (BVO)	/
CELKEM:	4/5	CELKEM:	4/5	CELKEM:	4/5
Změna délky	bodů	Změna měkkosti	bodů	Rozlišení bezvýznamové slabiky	bodů
hyže - kže	/	čisti - čistý (BVO)	/	tam - tam	/
lak - lak (BVO)	/	mády - mády (BVO)	/	do - pio	/
sila - sila (BVO)	/	hrady - hradi (BVO)	/	lam - lam	/
vila - vila (BVO)	/			dyn - din	/
CELKEM:	4/4	CELKEM:	3/3	CELKEM:	4/4

* BVO = bez vizuální opory

$$15 \cdot 26 = 39, 15\%$$

Příloha 20 Výstupní test Vynalézavý

VH131

Test fonemického uvědomování

Jméno a příjmení dítěte: [redacted] Vynalézavý		věk dítěte:	
Datum administrace testu:		Celkový počet bodů: 12,5/15	Celkový počet v procentech: 83,3%
1) Uvědomování rýmů	body	2) Produkce rýmů	body
mrak - drak	1	nos - ..... (nos)	1
les - pes	1	pusa - ..... (pusa)	1
bohy - nohy	1	les - ..... (pes)	1
nohy - ohy	1		
CELKEM	4/4	CELKEM	3/3
3) Analýza slova na slabiky	body	4) Izolace první hlásky	body
lano	1	nos	1
ráno	1	leč	1
palet	1	kolč	1
kutno	1		
CELKEM	4/4	CELKEM	3/3
5) Izolace první slabiky	body	6) Izolace první hlásky	body
ka-ko	1	nos	1
ka-ra	1	leč	1
ka-roc	1	kolč	1
CELKEM	3/3	CELKEM	3/3
7) Syntéza hlásek	body	8) Analýza slov na hlásky	body
m-y-l	1	rod	1
r-o-d-a	1	med	1
pa-let-a	1	koz	1
CELKEM	3/3	CELKEM	3/3
9) Vymachání hlásky	body	M + S + L = 55 + 6	
Noc /n/	1		
palet /l/	1		
Vim /v/	1		
CELKEM	3/3	CELKEM	3/3
10) Substituce hlásek	body		
čub → zub	1		
roc → nos	1		
kol → sal	1		
CELKEM	3/3		

Sluchová diferenciacce

Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znění a rozdílné hlásky, sykavky	body
hodinky - hojinky	1	parník - parník	1	kon - kol	1
lžička - lžička	1	plát - plát (BVO)	1	kosa - koca	1
boha - nota	1	drak - drak (BVO)	1	pje - bje	1
most - most (BVO)	1	rad - rad (BVO)	1	rad - rad (BVO)	1
konec - kopec (BVO)	1	les - les (BVO)	1	roc - nos (BVO)	1
CELKEM	5/5	CELKEM	5/5	CELKEM	5/5
Změna dílky	body	Změna měkkosti	body	Rozlišení bezvýznamové slabiky	body
hyč - kč	1	česl - česl (BVO)	1	lam - clam	1
lak - lak (BVO)	1	mědy - mědy (BVO)	1	člo - plo	1
sila - sila (BVO)	1	trady - trady (BVO)	1	lam - lam	1
vila - vila (BVO)	1			dyn - dn	1
CELKEM	4/4	CELKEM	3/3	CELKEM	4/4

* BVO = bez vizuální opory

M + S + L = 55 + 6

M + 26 = % = 53,1%

Příloha 21 Výstupní test Ostražitý

Test fonemického uvědomování					
Jména a příjmení dítěte: [redacted]			věk dítěte: 9 let a 0 měsíců		
Datum administrace testu: 2.3.25		Celkový počet bodů: 22/50		Celkový počet v procentech: 44,0 %	
1) Uvědomování rýmů		2) Produkce rýmů		3) Analýza slova na slabiky	
mrak - drak	✓	nos - ..... (kos)	✓	lano	✓
les - pes	✓	pusa - ..... (fusa)	✓	ráno	✓
bohy - noty	✓	les - ..... (pes)	✓	pařec	✓
moře - oře	✓			koleno	✓
CELKEM:	4/4	CELKEM:	4/4	CELKEM:	4/4
4) Syntéza slabik		5) Izolace první slabiky		6) Izolace první hlásky	
ka-ko	✓	ruka	✓	řepa	✓
ho-ra	✓	říma	✓	led	✓
la-nec	✓	pohár	✓	koň	✓
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3
7) Syntéza hlásek		8) Analýza slov na hlásky		9) Vymechlení hlásky	
m-y-š	✓	zod	✓	Noc /n/	✓
v-o-d-a	✓	med	✓	pařec /r/	✓
p-e-l-l-a	✓	kory	✓	Vlas /l/	✓
CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3
10) Substituce hlásek					
Dub -> zub	✓				
Noc -> nos	✓				
Koň -> sůl	✓				
CELKEM:	3/3				
Sluchová diferenciacce					
Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znělé a neznělé hlásky, sykavky	body
hodinky - hotinky	✓	parník - parrník	✓	kos - koš	✓
tráva - kráva	✓	plot - píat (BVO)	✓	kosa - kora	✓
boha - nota	✓	drak - drak (BVO)	✓	pje - bje	✓
most - koš (BVO)	✓	sud - sud (BVO)	✓	hrad - hrac (BVO)	✓
konec - kopoc (BVO)	✓	les - les (BVO)	✓	noc - nos (BVO)	✓
CELKEM:	5/5	CELKEM:	5/5	CELKEM:	5/5
Změna délky	body	Změna měkkosti	body	Rozlišení bezvýznamové slabiky	body
lyže - lže	✓	čistí - čistý (BVO)	✓	tam - dam	✓
lak - lak (BVO)	✓	mědy - mědy (BVO)	✓	do - plo	✓
sila - sila (BVO)	✓	hrady - hradi (BVO)	✓	tam - tam	✓
vila - vila (BVO)	✓			dyn - din	✓
CELKEM:	4/4	CELKEM:	3/3	CELKEM:	3/3

* BVO = bez vizuální opory

šif. celkem = 22/50 = 44,0 %

Příloha 22 Výstupní test Zvídavá

19/001

Test fonemického uvědomování					
Jména a příjmení dítě: XXXXXXXXXX			věk dítěte: 11,05		
Datum administrace testu: 1.8.21		Celkový počet bodů: 73/97		Celkový počet v procentech: 59,5%	
1) Uvědomování rýmů		2) Produkce rýmů		3) Analýza slova na slabiky	
body	body	body	body	body	body
mrak - drak	1	nos - ..... (nos)	1	lano	1
les - pes	1	puše - ..... (huše)	1	řino	1
bohy - nohy	1	let - ..... (pet)	1	pulec	1
moře - oře	1			koleno	1
CELKEM	4	CELKEM	4	CELKEM	4
4) Syntéza slabik		5) Izolace první slabiky		6) Izolace první hlásky	
body	body	body	body	body	body
ka-ko	1	nuka	1	nos	1
ho-ra	1	zima	1	led	1
ta-roc	1	poštr	1	koč	1
CELKEM	3	CELKEM	3	CELKEM	3
7) Syntéza hlásek		8) Analýza slov na hlásky		9) Vymachání hlásky	
body	body	body	body	body	body
m-y-š	1	zed	1	Noc /n/	1
v-o-d-a	1	med	1	patc /c/	1
p-a-l-a-a	1	kozy	1	Vlas /l/	1
CELKEM	3	CELKEM	3	CELKEM	3
10) Substituce hlásek		84/96 = 87,5%			
body	body				
Dub -> zub	1				
Noc -> nos	1				
Kůl -> sůl	1				
CELKEM	3				

Sluchová diferenciac					
Změna hlásky	body	Změna samohlásky	body	Změna znění a neznění hlásky, sykavky	body
holinky - holíny	1	parník - parník	1	kos - kol	1
kráva - kráva	1	plot - plot (BVO)	1	koza - koza	1
bota - nota	1	drak - drak (BVO)	1	pje - bje	1
most - kost (BVO)	1	sud - sud (BVO)	1	hrad - hrad (BVO)	1
konec - kopec (BVO)	1	les - les (BVO)	1	noc - nos (BVO)	1
CELKEM	5	CELKEM	5	CELKEM	5
Změna dílky	body	Změna mláčení	body	Rozlišení bezvýznamové slabiky	body
lyže - lže	1	čstí - čstý (BVO)	1	tam - tam	1
lak - lak (BVO)	1	mšedý - mšedý (BVO)	1	do - plo	1
sila - sila (BVO)	1	hrady - hrady (BVO)	1	tam - tam	1
vila - vila (BVO)	1			dyn - din	1
CELKEM	4	CELKEM	3	CELKEM	4

* BVO = bez vizuální opory

84/96 = 87,5%

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Lidumilná	Věk probanda: 5, 11	Sledovaná lekce č.	1
Datum pozorování: 16.3. 2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3)	8)	Provádět rychleji, společně
1. Úkol	1), 2), 3), 4)		
2. Úkol*	2)	5), 7), 8)	Příliš abstraktní pojem, nerozumí, co je slabika. Na zavedené změny reaguje špatně jelikož neví, co je slabika
3. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Ocenila kartičky, které se jí líbí
Rekapitulace	1), 2), 3), 4)		
Časová dotace lekci	30 minut		
Návrhy změn lekce			
2. úkol	Návrh pro pochopení slabik: vizuálně a motoricky = hapticky rozdělit obrázky na části, podle toho, kolik mají slabik. (příloha č. 15) zařazen do 4 následujících lekcí 23.3., 30.3., 6.4.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Vynalézavý		Věk probanda: 6,5	Sledovaná lekce č. 1
Datum pozorování: 16.3. 2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Privítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Mírná dopomoc – básničku nezná, ale rytmizace tleskáním zvládá
1. Úkol	1), 2), 3), 4)		
2. Úkol*	2), 3) 4)	5)	Víceslabičná slova nezvládá, slabika je zatím příliš abstraktní, mazací arch vyhovuje, samostatně se opravuje
3. Úkol*	1), 2), 3), 4)		
rekapitulace	1), 2), 3), 4)		
Časová dotace lekci	45 minut		Trvalo déle vysvětlit a pochopit úkol číslo 2 = slabiky
Návrhy změn lekce			
2. úkol	Nejprve zkoušet a vybírat krátká slova a následně zařadit delší. Snaha zhmotnit abstraktní pojem slabika a zařadit další možnost, jak vysvětlit pojem slabika (viz příloha č. 16) zařazen do 4 následujících lekcí 23.3., 30.3., 6.4.		

Příloha 25 Pozorovací arch Energický 1. lekce

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Energický		Věk probanda: 6,6	Sledovaná lekce č. 1
Datum pozorování: 17.3. 2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1)	6), 7), 8)	Proband není zapojený, vše dělá bráška a on jen opakuje.
1. Úkol	1), 2), 3),	8)	Nevydrží dlouho bez vlastní aktivity.
2. Úkol*	2)	5), 7), 8)	Ocenil mazací fix. Ztrácel se v příliš dlouhých slovech. Slova s 1 nebo 2 slabikami šla.
3. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Věděl, o jakou básničku se jedná, úkol šel lépe.
rekapitulace	1), 2), 3),	8)	Neschopnost udržet pozornost
Časová dotace lekci	45 minut		
Návrhy změn lekce			
	Poprosit rodiče, aby nebrali brášku na další lekce nebo ho zabavili mimo.		

Příloha 26 Pozorovací arch Ostražitý 1. lekce

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý		Věk probanda: 7,12	
Sledovaná lekce č.			1
Datum pozorování: 17.3. 2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
1. Úkol	1), 2), 3), 4)		
2. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Psaním fixem do zalamínovaného archu ho bavilo, dobře reagoval na počítání slabik pomocí bouchání pěstí do stolu
3. Úkol*	1), 2), 3), 4)		
rekapitulace	1), 2), 3), 4)		
Časová dotace lekci	30 minut		
Návrhy změn lekce			
2. úkol	Zavedeny kartičky s obrázky a nalepovacími panáčky – do čtverečků dítě lepí panáčky dle počtu slabik.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá		Věk probanda: 10, 5	Sledovaná lekce č. 1
Datum pozorování: 17.3. 2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
1. Úkol	1), 2), 3), 4)		
2. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Psaní fixou na zalaminovaný arch nebylo ničím zajímavé.
3. Úkol*	1), 2), 3), 4)		
rekapitulace	1), 2), 3), 4)		
Časová dotace lekce	30–35 minut		
Návrhy změn lekce			
2. úkol	Zavedeny kartičky s obrázky viz. příloha č. 12 - reakce pozitivní.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Lidumilná		Věk probanda: 5,11	Sledovaná lekce č. 2
Datum pozorování: 13.04.2023, 20.04.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Básnička se líbí, baví ji tleskat, dupat, bouchat
Rozsvička	1), 2), 3), 4)		Nosila předměty z koše s hračkami, asi pět předmětů zvládla analyzovat na slabiky s dopomocí
1. Úkol*	2), 4)	5), 7)	Barevné kartičky se jí líbily, květiny neznala, s dopomocí určovala slabiky.
2. Úkol	-		
3. Úkol (X)	-		
4. Úkol	-		
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut + 30 minut		
Návrhy změn lekce			
27.04.2023 (30 minut)	Druhý úkol - 2), 3), 4), 5) – Nejde spodní oblouk, úkol baví. Čtvrtý úkol – 2), 3), 5), 8) – Nerozuměla zadání, plnila úkol s dopomocí (1 – 2 slabičná slova).		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Vynalézavý		Věk probanda: 6, 5	Sledovaná lekce č. 2
Datum pozorování: 13.04.2023, 20.04.2023, 27.04.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje
Rozevička	1), 2), 3), 4)		Analýzu slabiky zvládá
1. Úkol*	1), 2), 4)	7)	Zpracovala se pouze polovina zadání, barevné kartičky s květinami a zásadně nevnímá
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Pohádka se mu líbila, občas špatně určil slabiku
3. Úkol (X)	-		
4. Úkol	2), 3)	5), 8)	Nejprve nepochopil zadání, ale následně porozuměl = příliš po sobě jdoucích úkolů
rekapitulace			
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
1. Úkol	Využily se obrázky z první lekce = nemělo by být složité pojmenovat známé obrázky.		

Příloha 30 Pozorovací arch Energický 2. lekce

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Energický		Věk probanda: 6, 6	Sledovaná lekce č. 2
Datum pozorování: 31.3.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 3)	6), 8)	Neudrží pozornost, nerytmizuje, reaguje nezájmem, utíká od úkolu
Rozvíčka	1), 3)	6), 8)	Reaguje nezájmem. Nepozorný, nechá se vyrušit
1. Úkol*	1), 2), 4)	7)	Zpracoval polovinu zadání, květiny ho nezaujaly, lepší soustředění = změna prostředí
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Občas špatně zanalyzuje počet hlásek
3. Úkol (X)	-		
4. Úkol	-	5), 6), 7), 8)	Nesoustředí se, nezapojuje se, nespolupracuje
rekapitulace			
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
	Zkrácení lekce - Úkoly jedna a dva je vhodné zařadit do odlišných lekcí pro náročnost, nebo vynechat čtvrtý úkol.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý	Věk probanda: 8	Sledovaná lekce č.	2
Datum pozorování: 31.3.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Baví ho hledat postavy v mapě
Rozevčička	1), 2), 3), 4)		Nutné hodně podněcovat aktivitu + vymýšlet slova z okolí
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Květiny ocenil – líbily se mu a vnímal je jako odměnu
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Občas neurčí správný počet slabik
3. Úkol (X)	-		
4. Úkol		5), 6), 7), 8)	Nespolupracoval, nesoustředil se, unavený
rekapitulace		5), 6), 7), 8)	
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			
	Zkrácení celé lekce – Úkoly jedna a dva je vhodné zařadit do odlišných lekcí pro náročnost, nebo vynechat čtvrtý úkol.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá		Věk probanda: 10,5	Sledovaná lekce č. 2
Datum pozorování: 31.3.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje, básnička se jí líbí
Rozcvička	1), 2), 3), 4)		Nutné podněcovat hledání slov v místnosti
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Květiny vnímá jako odměnu
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Občas určí chybný počet slabik
3. Úkol (X)	-		
4. Úkol	1), 2)	7), 8)	Po zhodnocení motivace a pozornosti pro úkol přerušen a ukončen
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
	Zkrácení celé lekce – Úkoly jedna a dva je vhodné zařadit do odlišných lekcí pro náročnost, nebo vynechat čtvrtý úkol.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Lidumila		Věk probanda: 5,12	Sledovaná lekce č. 3
Datum pozorování: 4.5.2023, 18.05.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje
Rozvíčka*	1), 3)	6), 8)	Čeká na dopomoc, nepozornost
1. Úkol	1), 2), 3), 4)		Lepší, když slova zná a předem je analyzovala na slabiky
2. Úkol	1)	6), 7), 8)	Utíká ze situace, demotivace, nepozornost, neporovná délky jednoslabičných slov
3. Úkol			
4. Úkol(X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			
2. Úkol	Využít bzučák – je doporučován v metodice.		
3. Úkol	Nestihl se v provedeném setkání, 18.5.2023 bylo provedeno pozorování pouze 3. úkolu. Reagovala dle hodnot 5,2,7,4 – nerozumí délkám, náhodně určovala, na které slabice slyší délku. Příliš mnoho slov, po chvílce ztrácela pozornost, ale povedlo se namotivovat.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Vynalézavý		Věk probanda: 6,6	Sledovaná lekce č. 3
Datum pozorování: 4.5.2023, 18.5.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje, básničku si nepamatuje
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Obtížná jsou dlouhá slova
1. Úkol	1), 2), 4)	7)	Lépe určuje počet slabik u delších slov
2. Úkol	2)	5), 7), 8)	
3. Úkol	2)	5), 7), 8)	Nediferencuje krátké a dlouhé slabiky a jednoslabičná slova
4. Úkol(X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
2. Úkol	Zaveden bzučák – pro pochopení délky, je vhodnější za pomoci schématu a zvukové stopy porovnávat krátká a dlouhá slova z uzavřeného okruhu slov (sůl, čaj, nos, býk, pes, dům, les, cíl). Slova by měla být podpořena obrázky.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Energický		Věk probanda: 6,7	Sledovaná lekce č. 3
Datum pozorování: 14.04.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Snaží se o rytmicizaci (neúspěšně)
Rozcvička*	1), 2), 4)	7)	U dalších slov neurčí slabiky, některá slova nezná
1. Úkol	1), 2)	7), 8)	U krátkých slov jistě určí počet slabik než v předchozím úkolu
2. Úkol		5), 6), 7), 8)	Nerozlišuje délky, demotivovaný
3. Úkol		5), 6), 7), 8)	Nerozumí pojmu délka
4. Úkol(X)	-		
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý	Věk probanda: 8,1	Sledovaná lekce č.	3
Datum pozorování: 14.04.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje
Rozvička*	1), 2), 4)	7)	Dlouhá slova jsou náročná, některá slova nezná
1. Úkol	1), 2), 4)	7)	Nezná některá slova, s dopomocí analýza dlouhých slov na slabiky
2. Úkol	2), 3), 4)	5)	S dopomocí identifikuje délky jednoslabičných slov
3. Úkol	1), 2)	7), 8)	Neurčí délky ve víceslabičných slovech, neudrží pozornost
4. Úkol(X)	-		
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá		Věk probanda: 10,6	Sledovaná lekce č. 3
Datum pozorování: 27.04.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Některá slova neznám, ale s dopomocí zvládne určit slabiky
1. Úkol	1), 2), 4)	7)	Některá slova nezná, u dlouhých slov lépe určuje a zapisuje schémata
2. Úkol	1), 2), 4)		Určí délku s dopomocí, zkrácení úkolu bylo vyhodnoceno na základě pozornosti a motivace
3. Úkol	1)	6), 7), 8)	Neudrží pozornost, přetížení
4. Úkol(X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			
2. Úkol	Bzučák + rozlišování krátkých a dlouhých jednoslabičných slov, jde lépe s vizuální oporou.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Lidumila		Věk probanda: 5,12	Sledovaná lekce č. 4
Datum pozorování: 7.11.2023, 21.11.2023, 5.12.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje
Rozcvička*	1), 2), 4)	7)	S jednoslabičnými slovy jde lépe, dvouslabičná nejdou
1. Úkol	1), 2), 4)	7)	Jednoslabičná slova určí s dopomocí, dvouslabičná nezvládá
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		
3. Úkol	1), 2), 3), 4)		
4. Úkol		5), 6), 7), 8)	Odmítá spolupracovat
5. Úkol (X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
1. Úkol	Práce pouze s krátkými jednoslabičnými slovy – v případě rozlišování a upevňování navyšovat počet slabik ve slovech.		
4. Úkol	Rozstříhat schémata a obrázky + vytvořit správné řešení – výběr z předložených schémat – dítě nepíše, ale určuje.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Vynalézavý		Věk probanda: 6,7	Sledovaná lekce č. 4
Datum pozorování: 7.11.2023, 21.11.2023, 5.12.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Zvládá určit délky jednoslabičných slov, delší slova dělají potíže
1. Úkol	1), 2), 3), 4)		Samostatně zvládne určit délky jednoslabičných slov, ale dvouslabičná určí s dopomocí
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		
3. Úkol	1), 2), 3), 4)		Baví
4. Úkol	1), 2), 3), 4)		Po zavedení změny = výběr správného schématu, dařilo se
5. Úkol (X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			

Příloha 40 Pozorovací arch Energický 4. lekce

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Energický		Věk probanda: 6,8	Sledovaná lekce č. 4
Datum pozorování: 18.05.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3)	8)	Nepozorný odbíhá
Rozcvička*	1), 2), 4)	7)	Krátká jednoslabičná slova zvládá, dlouhá slova nerozliší (pouze s dopomocí)
1. Úkol	1), 2), 4)	7)	Viz. výše
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		
3. Úkol	1), 2), 3), 4)		
4. Úkol		5), 6), 7), 8)	Únava demotivace, útek
5. Úkol (X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			
08.06.2023	Čtvrtý úkol změněn – identifikuje a určuje správnost s dopomocí, hodnocení: 1), 2), 4), 7)		

Příloha 41 Pozorovací arch Ostražitý 4. lekce

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý		Věk probanda: 8,2	Sledovaná lekce č. 4
Datum pozorování: 18.05.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Básničku si pamatuje
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Identifikuje délky jednoslabičných slov, dvouslabičná zvládá s dopomocí
1. Úkol	2)	5), 7), 8)	
2. Úkol		8)	Vynecháno z důvodu nepozornosti
3. Úkol	1), 2), 4)	7)	Čtyři slova s dopomocí
4. Úkol			Nestihlo se
5. Úkol (X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			
08.06.2023	Čtvrtý úkol změna – volba správného schématu		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá		Věk probanda: 10,7	Sledovaná lekce č. 4
Datum pozorování: 04.05.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		
1. Úkol	1), 2), 4)	7)	Zadání bylo rozšířeno o identifikaci délek jednoslabičných slov
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Zvládá s dopomocí
3. Úkol	1), 2), 3), 4)		Neorientuje se v první a poslední slabice
4. Úkol	2)	5), 7), 8)	Nerozumí, co má dělat, vyčerpaná
5. Úkol (X)			
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
18.05.2023	Čtvrtý úkol změna – rozumí a reaguje lépe. Hodnocení: 1), 2), 3), 4)		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Energický		Věk probanda: 7,3	Sledovaná lekce č. 5
Datum pozorování: 14.11.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Snaží se rytmizovat
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Lépe se orientuje v určování délek na 1. slabice
1. Úkol*	1), 2),	7), 8)	Příliš dlouhé zadání úkolu, zvládl zpracovat pouze ½ prac. listu
2. Úkol*		5), 6), 7), 8)	Demotivace, nezvládal určovat iniciální hlásku, třeba hodně dopomoci s určováním inic. hlásky (artikulace, zdůrazněním první hlásky technikou metodiky)
3. Úkol	1)	6), 7), 8)	Nechtěl spolupracovat
Rekapitulace		5), 6), 7), 8)	Nesoustředil se, vynecháno
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			
1. Úkol	Zkrátit pracovní list = vyčlenit polovinu jednoduchých a známých slov, které dítě určí.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý		Věk probanda: 8, 8	Sledovaná lekce č. 5
Datum pozorování: 14.11.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Lépe určuje délky na první slabice (Máma, táta). Na 2. slabice samostatně nejde (pouze s dopomocí)
1. Úkol*	1), 2),	7), 8)	Zvládl pouze ½ zadání = příliš dlouhé
2. Úkol*	1), 2), 3)	8)	Zvládá vyčlenit iniciální hlásku a následně na vyčleněnou hlásku vymyslet slovo (V – ojta = V = Vlák)
3. Úkol	1)	6), 7), 8)	Není grafomotoricky zdatný, úkol ho nebavil.
Rekapitulace	1)	6), 7), 8)	Nesoustředil se, nechtěl spolupracovat
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
1. Úkol	Změna v tomto úkolu proběhla v pořádku a dítě na ní nereagovalo nějak zvláště.		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá		Věk probanda: 11,3	Sledovaná lekce č. 5
Datum pozorování: 14.11.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje, básnička jde
Rozcvička*	2), 3), 4)	5)	Určování délky víceslabičných slov zvládá s dopomocí, motorické podněty a pohyb dopomáhá k pochopení
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Určování iniciální hlásky jde s dopomocí
2. Úkol*	2), 3), 4)	5)	Určila s dopomocí iniciální hlásku u 4 slov (Anděl, Letadlo, Šaty, Žába)
3. Úkol	1), 2), 3), 4)		Snažila se, malování ji bavilo
Rekapitulace	1), 2), 3), 4)		
Časová dotace lekce	45 minut		Poměrně dlouho času zabralo vysvětlit vyčleňování iniciální hlásky dle analogie metodiky (oddělování hlásek od slov) – L-etadlo, A-nděl,...
Návrhy změn lekce			
Rozcvička	Zavedené změny = vnímala pozorně se zavřenýma očima audionahrávku		

Příloha 46 Pozorovací arch Energický 6. lekce

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Energický		Věk probanda: 7,4	Sledovaná lekce č. 6
Datum pozorování: 5. 12. 2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
Rozcvička*	1), 2)	7), 8)	Nutné hodně podněcovat k aktivitě. *zavedená změna = znázornění 3 obrázků (s dopomocí zvládne vyčlenit iniciální hlásku a určit na základě vizuální opory, kde se stejné inic. hlásky vyskytují)
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		*zkrácení funguje. Lepší koncentrace
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Baví ho pohybový charakter úkolu. Diferencuje s vizuální oporou (obrázky)
3. Úkol		5), 6), 7), 8)	Nerozeznává měkčení
4. Úkol (X)		-	-
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	50 minut		Stále odbíhal, nutné neustále motivovat

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý		Věk probanda: 8,8	Sledovaná lekce č. 6
Datum pozorování: 21.11.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Rytmizuje, umí básničku
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Slova určuje výzkumník, s dopomocí vyčlení a těžce hledá slovo se stejnou inic. hláskou.
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		*s grafémy jde lépe určit o jakou hlásku se jedná
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Rozlišuje 1. slabiky, zná význam jiné a stejné
3. Úkol		5), 6), 7), 8)	Nerozumí zadání, demotivace, nevnímá měkčení
4. Úkol (X)	-	-	-
Rekapitulace		5), 6), 7), 8)	
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
1. Úkol	Zkouška bez opory (grafémy), lépe reaguje na grafémovou oporu		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá		Věk probanda: 11,3	Sledovaná lekce č. 6
Datum pozorování: 21.11.2023			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
Rozcvička*	2), 3), 4)	5)	Nutná dopomoc s vyhledáváním slov začínající na stejnou inic. hlásku
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		*grafémy dopomohly ke zpracování, v jednom prac. listě je příliš mnoho vjemů
2. Úkol	1), 2), 3), 4)		Analogicky vyčlenění iniciální hlásku s dopomocí
3. Úkol	1), 2)	7), 8)	Nerozumí měkčení
4. Úkol(X)	-	-	-
Rekapitulace	1), 2)	7), 8)	Nejprve aktivitu dělat chce, ale vzápětí ztrácí pozornost
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
Rozcvička	Výběr z uzavřeného okruhu 3 slov s vizuální oporou (z lekce 3). Analýza, která slova začínají na stejnou hlásku. Při nácviku = grafémová opora.		
1. Úkol	Potíže s pamětí – příliš mnoho podnětů – zkrátit osoby i zvířata		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý	Věk probanda: 8,10	Sledovaná lekce č.	7
Datum pozorování: 16. 1. 2024			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
Rozcvička	1), 2), 3), 4)		Vizuální opora v obrázcích
1. Úkol		5), 6), 7), 8)	Nedořikává konce slov
2. Úkol		5), 6), 7), 8)	S dopomocí určí 1 slabičná slova, mnoho vjemů na jednom PL, nesoustředí se
3. Úkol (X)	-	-	-
4. Úkol	-	-	-
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		4. Úkol se nestihl
Návrhy změn lekce			
24.1.2024	<p>2. úkol – P. L. dodělal, dopomoc grafémy, bylo nutné finální hlásku artikulačně zdůraznit (používá zrakovou oporu)</p> <p>Místo rozcvičky byl zařazen 3. úkol – zvládl pouze první řádek (PES)</p> <p>4. úkol – Dopomoc s grafémy a artikulací</p>		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá	Věk probanda: 11,5	Sledovaná lekce č.	7
Datum pozorování: 16. 1. 2024			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
Rozevička	1), 2), 3), 4)		Dupe a bouchá, zraková opora
1. Úkol	2), 3), 4)	5)	Hůře vyčleňuje finální hlásku, zdůraznění a artikulace pomáhá
2. Úkol	2), 3), 4)	5)	Nutná velká grafémová dopomoc, Úkol je příliš dlouhý
3. Úkol (X)	-	-	-
4. Úkol		5), 6), 7), 8)	Nechce spolupracovat, nepozorná
Rekapitulace	-	-	-
Časová dotace lekce	45 minut		
Návrhy změn lekce			
1. Úkol	Zavedení barevného proužku se čtverečky (viz. příloha č. 17) – dítě hláskuje slovo s dopomocí výzkumníka a skáče figurkou po čtverečkách zleva doprava. Tam kde se zastaví, tam se vyskytuje finální hláska.		
24.1.2024	Dopracování 4. úkolu – zavedení barevného proužku, dopomoc grafémy a výraznou artikulací		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Ostražitý	Věk probanda: 8,11	Sledovaná lekce č.	8
Datum pozorování: 27.2.2024			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		
Rozvíčka*	1), 2), 3), 4)		Porovnává slova na základě grafémů, bez opory jde hůře ale s dopomocí zvládne
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		*zavedení barevného proužku viz výše. Změna – kolíčky – aktivita bavila
2. Úkol		5), 6), 7), 8)	Neví, o co v zadání jde. Nezvládá syntézu slova u krátkých jednoslab. slov
3. Úkol	X	X	X
4. Úkol	1), 2), 4)	7)	Syntézu nezvládne, samostatně určí iniciální hlásku
Rekapitulace			
Časová dotace lekce	30 minut		
Návrhy změn lekce			
3. úkol	Vynechat z důvodu individuálního zpracování lekce		

Pozorovací arch			
Jméno dítěte: Zvídavá		Věk probanda: 11,4	Sledovaná lekce č. 8
Datum pozorování: 27.2.2024			
Sledovaná akce	Pozitivní reakce na úkol	Negativní reakce na úkol	Poznámky
Přivítání – básnička	1), 2), 3), 4)		Básničku umí, rytmitizuje
Rozcvička*	1), 2), 3), 4)		Porovnává grafémová schémata, určuje dle vizuálu. Bez opory zvládne vyčlenit s dopomocí
1. Úkol*	1), 2), 3), 4)		Na změnu zadání reaguje pozitivně, motoricky zvládá
2. Úkol	2), 4)	5),7),	Syntézu chápu u známých krátkých slov (slova se opakovala – noc, pes, dům, noc, pes, dům) – nejprve se určilo společně následně zkoušela sama
3. Úkol			
4. Úkol	2)	5), 7), 8)	Vyčlenila iniciální hlásku pomocí proužku – syntézu samostatně neovládá
Rekapitulace		8)	
Časová dotace lekce	50 minut		
Návrhy změn lekce			
3. úkol	Doporučeno vynechat		

